

*Poštnina za kraljevino SHS
v gotovini plačana.*

BOGOSLOVNI VESTNIK

IZDAJA

BOGOSLOVNA AKADEMIJA

LETO IX

ZVEZEK II

LIUBLJANA 1929

KAZALO

(INDEX)

I. Razprave (Dissertationes):

Lukman, Kartuzijana Sifrída iz Jurkloštra »Commendacio celle« (Syferidi Carthusiani Gyriensis »Commendacio celle«)	97
Bren, Boj za porciunkulski odpustek v ljubljanski škofiji (Controversia de indulgentia Portiunculae in dioecesi Labacensi). Konec	113

II. Praktični del (Pars practica):

Sodobni pastoralni problemi. (Dr. C. Potočnik)	125
Drugi katehetski kongres v Münchenu. Konec. (J. Bogovič)	160
O izrednem svetem letu 1929. (F. Ušeničnik)	169

III. Slovstvo (Litteratura):

a) Pregledi:	
K zgodovini bizantinske teologije (F. K. Lukman)	173
b) Ocene in poročila:	
Grabmann, Einführung in die Summa Theologiae des hl. Thomas v. Aquin. 2. Aufl. (A. U.) 179 — Zimmermann, Psihologija za srednja učilišta. 2. izd. (A. U.) 179 — Malvy-Viller, La confession orthodoxe de Pierre Moghila (F. Grivec) 279 — Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. Peta knjiga (1201—1246). Uredil Milko Kos (Jos! Turk) 180.	

IV. Razno (Miscellanea):

Papež o katoliški akciji 182.

KARTUZIJANA SIFRIDA IZ JURKLOŠTRA „COMMENDACIO CELLE“.

(Syferidi Carthusiani Gyriensis »Commendacio celle«.)

Dr. F. K. Lukman.

Summarium. Cod. 40 (membr. saec. XIII.) Bibliothecae publicae in urbe Ljubljana post tractatus quosdam asceticos nouem opuscula poetica continet, quae uitam asceticam Carthusianorum commendant, ordinis origines, restaurationem carthusiae Gyriensis (Gyrium, Jurklošter, Gairach in Slovenia prope Celeiam) per Leopoldum VI e ducibus Babenbergensibus factam narrant. Codicem fere totum manu scripsit frater Syferidus, Sueuus, qui dissipatis bonis paternis ac defuncta uxore in carthusia Gyriensi monachum agebat medio saec. XIII sub priore Wilhelmo, quem annis 1255 et 1260 priorem fuisse constat. Syferidum auctorem esse primi atque ultimi opusculi (quae »Commendacio celle« et »Gesta siue religiosa preconia incliti ducis Leupoldi« inscribuntur) admonuit uir cl. M. Kos, qui primus codicem descripsit et »Gesta... Leupoldi« euulgauit. In praesente dissertationi ostenditur praeter ista Syferidum alia duo carmina, quae in codice continentur, composuisse: »Versus exhortacionis ad Petrum nouicium« et »Versiculos cuiusdam cellicole in Girio«, »Versus... ad Petrum« Syferidanos nomen intextum testatur praeter similitudinem maximam cum »Commendacione celle«, quam prae se ferunt. Ob locutionum similitudinem auctor quoque autumat non esse nisi Syferidum, qui dubium de genuinitate uersiculorum nouitii cuiusdam in Seycz (Žiče, Seiz, carthusia celebris in Slovenia) uersiculorum »numero duodeno bis notato« expressit. Analysis breui »Commendacionis celle« et »Versiculorum« proposita, eisque paucis collectis, quae ad personam et uitam Syferidi melius cogoscendam faciant, duo carmina haec e codice manuscripto primum in lucem eduntur.

I. POJASNILA.

Opisujoč srednjeveške rokopise na Slovenskem je prof. Milko Kos zadel na doslej neznanega kartuzijanskega pesnika iz Jurkloštra, Sifrída (Syferidus), ki je živel v 13. stoletju. Jurkloštrsko kartuzijo je ustanovil krški škof Henrik (1167 do 1174) proti koncu svojega vladanja, in ko je bila že čez malo decenijev propadla, jo je Babenberžan Leopold VI. l. 1209. obnovil. V Zborniku za umetnostno zgodovino VI (1926) 89—95 je M. Kos opisal tri rokopise iz Jurkloštra, ki jih danes hrani Državna študijska (licejska) knjižnica v Ljubljani; enega izmed teh, ki je v knjižnici zaznamovan s številko 40 (perg., 13. stol.), je napisala Sifridova roka (gl. Zbornik VI, 94/95). Na listih 115'—146 in 149'—158' so naslednji spisi v verzih: 1. Commen-

dacio celle, 2. Versus exhortacionis ad Petrum nouicium, 3. Dictamen exhortatorium, 4. Versiculi de commendacione celle, 5. Versiculi cuiusdam cellicole in Girio, 6. Vite solitarie laudes, 7. Versus de commendacione ordinis Carthusiensis, 8. Versus de origine ordinis Carthusiensis, 9. Gesta siue religiosa preconia incliti ducis Leupoldi. Pred pesnitvijo o vojvodu Leopoldu stoji sestavek v prozi, *Miraculum de principiis ordinis Carthusiensis* (fol. 146—149), ki je pač radi svoje vsebine, poročila o početku kartuzijanskega reda, prišel na to mesto med spise v verzih. V vrsti pesniških komadov se opaža premišljena razporedba: najprej se opeva redovno življenje, zlasti stroga kartuzijanska askeza, potem začetek kartuzijanskega reda in naposled (druga) ustanovitev jurkloštrske kartuzije, kjer je živel pisec rokopisa.

Med naštetimi pesnitvami sta prva in zadnja najrazsežnejši: prva ima 468 verzov, zadnja okroglo 230; vse druge so kratke. »Gesta siue religiosa preconia incliti ducis Leupoldi« je izdal M. Kos, Rimana pesem o ustanovitelju Jurkloštra vojvodu Leopoldu VI. v Časopisu za slovenski jezik, književnost in zgodovino VI (1927) 230—241, kjer je pesnitev ocenil kot zgodovinski vir, pa tudi zbral iz nje ter iz uvoda prvega komada (*Commendacio celle*) Sifridove biografične drobce (Časopis VI, 231).

V Zborniku VI, 95 in v Časopisu VI, 31 pravi M. Kos, da se imenuje Sifrid avktorja dveh spisov v rokopisu, namreč prve in zadnje pesnitve (*Commendacio celle* in *Gesta ... Leupoldi*). Temu je treba dostaviti, da se imenuje tudi avktorja drugega komada, *Versus exhortacionis ad Petrum nouicium: Omnimodis fidus tibi consulit hoc Syferidus* (fol. 136'; cf. *Commendacio celle* v. 326). Tudi brez te izjave bi ne bilo dvoma, da so ti verzi Sifridovi: misli, frazeologija, verzna tehnika, vse priča dovolj jasno, da je te verze napisal isti avktor kakor *Commendacio celle*.

Na tretjem in četrtem mestu v rokopisu so verzi, ki so po pričevanju napisov nastali v kartuziji pri Žičah. Na četrtem mestu stoječi *Versiculi de commendacione celle* — 24 jih je — se izdajajo za pesnitev nekega žiškega kartuzijanskega novinca. Ne prinašajo novih misli, pa po jeziku so prav spretni. Vprav to je spodbudlo nekega celičarja (*cellicola*) v Jurkloštru, da je v prav tako 24 verzih podvomil, je li one verze žiški novinec res spesnil, si jih li ni marveč kje izposodil: če je tuje blago

prodajal za svoje, naj se skesa in naj se pokori za svojo ničemurnost in slavohlepnost. Ta pesniški zmožnosti žiškega mladega kartuzijanca tako nezaupljivi »cellicola in Girio«, čigar dva tucata verzov stojita v rokopisu na petem mestu, ni, mislim, nihče drug ko Sifrid sam. Za malo se mu zdi, da bi novinec napisal verze, ki mora on, veščak, priznati, da so umetni: Quos qui dictauit, illum deus arte beaut subtili certe, gnaris hoc constat aperte. Sifrid se sicer ne imenuje avktorja, toda misli o celici in o prazni slavohlepnosti so izražene čisto po njegovem načinu in zopet naletimo na njegove izraze kot: cella ueterana siue nouella; euomit hunc cella; grex fratrum seniorum.

Za Sifridove imajo torej veljati pesmi, ki so v rokopisu na prvem, drugem, petem in zadnjem mestu, t. j. Commendacio celle, Versus exhortacionis ad Petrum nouicium, odgovor žiškemu novincu-pesniku in spev o Leopoldu VI.

Tukaj objavljam prvo in tretjo izmed pravkar imenovanih. Novincu Petru namenjeni verzi so tako sorodni prvi pesnitvi, da bi natisniti jih skoraj pomenilo ponatisniti posamezne verze iz prejšnje proslave celice. Glede tehnične ureditve omenim, da je v rokopisu tekst pisan nepretrgoma, začetki verzov so označeni z velikimi začetnicami, v tisku pa so verzi oddeljeni. Naslovi, v rokopisu rdeči, so natisnjeni kurzivno. Naslovov v verzih ne štejem med verze pesnitve.

Commendacio celle ni enotna pesnitev, temveč obsega prav heterogene sestavine. Vv. 45—50 (De septem viciis) so n. pr. tujci v svoji okolici. Isto velja za vv. 182—196 o ustanoviteljku kartuzijanskega reda, za vv. 236—274 o Kristusovem življenju in učenju in o vv. 421—448 o kartuziji v Burgundiji, o provincijah kartuzijanskega reda in o Sifridovi švabski domovini, ki še nima nobene kartuzije. Najbrž so to verzi, narejeni ob raznih prilikah ali tudi ne celo izvirni, ki jih je naposled brez toge zveze vtaknil v okvir hvalospeva celici. Celo pesnitev pa je zamislil kot enoto. To izpričujejo uvodni in sklepni verzi (4. 5 in 466. 467), s katerimi pozivlje priorja Viljema, naj verze pregleda, presodi in nemara popravi. Vprav 467. verz bi bil poprave kaj potreben.

Odgovor žiškemu novincu je lepo zaokrožen, skrbno izpiljen, šegav in duhovit. Ko je podvomil, so li uglajeni verzi lasten izdelek mladega redovnika, je moral to povedati kar

se da obzirno, hkratu pa pokazati, da ima misli in jih zna tudi povedati, vsaj tako ko Žičan.

M. Kos je v Časopisu VI, 31 zbral, kar pove Sifrid o sebi v pesnitvi *Gesta*... Leupoldi in v uvodu k pesmi *Commendacio celle*. Sifrid je bil doma na Svabskem (*Sweuus, ex Sweuis natus*). Bil je sin premožnih staršev, pa je dediščino zapravljal (*Gesta* v. 184). Bogato se je oženil, pa mu je žena kmalu umrla (*Gesta* vv. 185. 186). Nato je vstopil v kartuzijanski red v Jurkloštru na slovenskih tleh (*Commendacio* v. 2: *Gyrio nutrit eum Sweuum Sclauonica tellus*). Kako je prišel v Jurklošter, nam ne pove. V obeh pesnitvah imenuje priorja Viljema (*Gesta* vv. 36. 177; *Commendacio* v. 466); ta je bil vsaj 16. okt. 1255 in 1. nov. 1260 jurkloštarski prior.

Tem ugotovitvam se da iz pesmi *Commendacio celle* dostaviti še nekaj malo podrobnosti. V njej imenuje Sifrid svoje ime trikrat (vv. 326. 346. 438). Zdi se, da je v tej pesmi ohranil tudi ime svoje rajne žene. V v. 205 poje: *Laus tibi sit cella, plus es mihi gratior Hella*; v v. 279: *Pectoris a cella depellantur Iutha et Hella*; v v. 456: *Mi coniunx, cella, magis es mihi carior Ella*. V v. 279 pravi torej, da mora samotar pozabiti na Juto in Hello, slednjo pa imenuje v v. 456 v zvezi s celico-zaročnico. Vsiljuje se misel, da je bila Hella-Ella njegova pokojna žena. (K pisavi Hella-Ella pripominjam, da piše Sifrid dvakrat, v vv. 70 in 104, *ortus mesto hortus*).

O svojem življenju v svetu govori Sifrid samo na splošno; v kartuziji da objokuje »*commissa crimina*... *que sunt, heu, grandia*« (v. 329. 330). Največ pove o sebi v vv. 405—411:

Immo me miserum, qui nihil sum nilque sciebam
et de longinqua terra miser huc ueniebam,
me collegisti, uestisti, me docuisti
inque tuo stabulo curandum me statuisti,
uulnera multa mea tu uino oleoque fouisti,
faucibus e sathane peregrinum me rapuisti
et mihi placatos dominos patresque dedisti.

Če prestavimo to izpoved v prozo, pravi Sifrid, da je bil gmotno in moralno na tleh, ko je prišel, tujec iz daljne dežele, in ga je kartuzija »pobrala« (collegisti). Izjava, da ni nič znal (nilque sciebam) se nanaša pač na nevednost v božjih in duhovnih rečeh. Verza 408 in 409 sta aluzija na priliko o usmiljenem Samarijanu. V kartuziji je Sifrid našel mir in

zadovoljnost, kar dokazuje vsa pesnilev, in iz srca mu prihaja zagotovilo: Hanc (cellam) adamare uolo magis, illi (mundo) me dare nolo (v. 343). V kartuzijanskem redu so bili menihi v ožjem pomenu in pa konverzi, t. j. bratje-laiki, zaposleni pri gospodarstvu. Sifrid je bil menih in do menihov se obrača v svojih pesnitvah. Brate-laike (konverze) omenja enkrat, opominjajoč jih, naj se vedejo dostojno, ako jih kdo javno zavrne (vv. 399. 400). Svoje opravilo poleg duhovnih vaj omenja v v. 397: ...sed magis scribentem tu (cella) diligis atque studentem. V tihoti kartuzijanskih celic se je napisalo mnogo dragocenih rokopisov. Lepa in pravilna pisava, s katero je napisan naš rokopis, dokazuje, da se je Sifrid marljivo bavil s pisanjem. Študij, ki ga omenja, se je pač nanašal pred vsem na proučevanje aksetičnih spisov, svetega pisma, zgodovine kartuzijanskega reda. Pesnitve to pravijo. Naš pesnik sveto pismo dobro pozna in stari zakon v drznem zanosu svoji priljubljeni celici v prid tipološko tolmači. Pri dveh posebno — neverjetnih naobračbah svoje čitatelje tolaži opravičujoč se: ... faueant dictantis amici (vv. 128. 164).

Čitatelj se bo morda še ustavil pri v. 44., trdečem, da celica izpljune ponarejalca pečatov: Euomit hunc illa, qui sculpsit falsa sigilla. Verz 43. je zadovoljiv zaključek prejšnjega miselnega kompleksa, tako da se novi verz o ponarejalcu pečatov čuti kot nekaj tujega, ne glede na neobičajno vsebino. Je Sifrid meril na kak konkreten dogodek, ki ga je hotel radi njega nenavadnosti omeniti?

Po teh pripombah in pojasnilih naj sledita obe pesnitvi.

II. TEKSTI.

1.

Fol. 115^r *Commendacio celle qualiscumque absque calumpnia
tocius presumptionis ad informationem noviciorum
siue fratrum incipientium.*

Fol. 116 *Laus celle dictus extat nouus iste libellus.
Gyrio nutrit eum Sweuum Sclauonica tellus,
hunc qui dictauit in scriptis hic et arauit
Qui regis has cellas ueteranas siue nouellas,
hec attende metra, que si sint corrige tetra,
cellam commendant, documentum cellicolis dant*

non presument, humili sed corde decenter.
Laude tui Christe brevis extat prologus iste.

- Ad celum cella dux est quasi peruia stella
 10 eius cultori siue magno siue minori,
 qui colit hanc iuste bene uiuens atque uenuste
 Bernhardo teste qui sic scribit manifeste.
 Ergo spernamus mundum cellamque colamus.
 Fol. 116' Est fallax mundus nequam nimis et furibundus.
 15 Cella dei cultum amat excludendo tumultum,
 qui foris est multus, quem non sequitur nisi stultus.
 Cella stricta uia deducit ad alta polorum,
 mundi strata patens dat penas demoniorum.
 Pax est in cella, furiunt foris undique bella.
 20 Cella domus pacis reprobatur nimis ora loquacis.
 Cella locus fidei donat sedem requiei.
 Cella ruina rei iusto manet anchora spei.
 In cella gratis ebullit fons pietatis.
 Sagum, robustum, moderatum te quoque iustum
 25 ac circumspectum facit et te cellula rectum.
 Fol. 117 Cella domus munda demulcet pectora munda.
 Cella David funda iaciendo saxa rotunda
 ora minus munda Goliath sternens moribunda.
 Contra pium morem Amon uiolando sororem
 30 in clusa cella mortis bibit aspera fella,
 ense cadit fratris conturbans pectora patris.
 Cella recs punit castos domino simul unit.
 Euomit indignos conseruat cella benignos.
 dampna dat iniustis, sed confert premia iustis.
 35 Exulat a cella quem laudis inania mella
 delectant. Humiles fouet et qui sunt sibi uiles,
 Fol. 117' horret mendosos nec querit habere gulosos.
 Sit celle rarus monachus uentosus, auarus,
 inuidus et tristis non in domibus manet istis.
 40 Sanguinis effusor, uiolentus, fur, latro, lusor
 hic nil addiscunt si non prorsus resipiscunt.
 Non manet in cellis uir perfidus atque rebellis,
 sed paciens, mitis florebit ibi quasi uitis.
 Euomit hunc illa qui sculpsit falsa sigilla.

Dē septem viciis.

- 45 Qui facit incestum secretum seu manifestum,
 odit et infestum tenet hunc et cella molestum,

V. 7. nad corde pripisano mente.

V. 14. nad nequam pripisano spurcus.

V. 24. nad sagum pripisano sapientem.

V. 26. Ms. mundi.

Za v. 26. euomit indignos prečrtano.

K v. 35. ob robu: respuit hos cella quos.

- nec facit huic festum, sed abhorret eum quasi mestum.
 Respuit hunc gestum sed querit habere modestum
 per dulcem questum sibi vindicat hec et honestum.
- 50 Non uult incestum, sed spernit corporis estum.
 Cellula cellicolis uera dat lumina solis.
 Cellula post mortem sanctorum dat tibi sortem,
 demonis et fortem confutat cella cohortem.
 Cella ualens lima deradit crimina prima.
- 55 Ut gallina fouet pullos his dans alimentum
 atque fugat miluum uelut excludit quoque uentum,
 sic te cella tegit sanctum tibi dans tegumentum.
 Tutus es absque malis celle recubando sub alis.
- Fol. 118^r Cella fugat | sathanam sepelit mentem quoque uanam.
- 60 Cum celo cella par nomine te super ethra
 collocat ac fugere persuadet thartara tetra.
 Cellula mansuetum facit et te pectore letum
 expellitque metum reddens in pace quietum
 dans oculis fletum cordique ministrat acetum,
- 65 angelicum cetum summa uirtute repletum
 te contemplari facit et super astra leuari.
 Hic qui periurat, cella nullo modo durat,
 si se uera loquens non emendare procurat.
 Cellula firma ratis dat portum prosperitatis.
- 70 Cella uirens hortus post naufragium tibi portus.
 Fol. 119 Cella telgit crimen uenie monstrans tibi limen,
 dat quoque munimen celi reserans tibi limen.
 Victum, uestitum tibi cella dat atque peritum
 prefert et Platoni, Socrati necnon Cyceroni.
- 75 Dat tibi stratum, estate uirens quoque pratum,
 protegit a uento, non laberis in pauimento.
 Cella tuum uiride manet omni tempore gramen,
 cella tuum flamen fessis donat recreamen,
 incendit stramen sicci cordis, moderamen
- 80 dans et solamen timidis gratumque iuuamen
 ac respiramen oneratis omnibus. Amen.
- Fol. 119^r Cella cibatur iuuenes lactis dulcedine fratres,
 pascit pane senes, confirmat robore patres,
 donat cella bonis templum ueri Salomonis.
- 85 Cellicolis rudibus est cellula fida magistra
 hos nisi recta docens et abhorrens queque sinistra.
 Cella dat omne bonum facit et te cella colonum
 regni celorum regi sociando polorum.
 Quid tibi plus dicam? Cellam foueas ut amicam,
 ipsa tibi mater, soror et tu sis sibi frater,
- 90 coniunx, patronus illi sis atque colonus.

Exempla de Genesi.

- Cellam non colere primi uoluere parentes,
cur natos ex se cunctos fecere gementes.
- Fol. 120 95 Fuste cadens fratris Abel hanc | coluit moriendo,
gratus Enoch domino colit illam summa petendo.
Cellam Noe coluit non solum te, sed amauit,
illam Iob coluit sathan ipsum quando probauit.
Hanc Abraham coluit patrio tellure profectus,
hanc Ysaac ad montem cum patre uectus.
- 100 Antrum, cella, duplex Abraham te pretypicauit,
Saram defunctam quo uir sanctus tumulauit.
Cella cubile Iacob est, quo Lye sociatus,
carcer cella Ioseph nimis est in quo maceratus.
Hoc reputabo parum hortum si deliciarum
- Fol. 120' 105 cellula te dicam | summi quoque regis amicam,
cui gignis prolem; dicam quoque te fore solem,
solem celestem, Aaron veri quoque uestem,
que sanat pestem, te dico Raab fore restem,
diceris archa Noe, risus sterilis quoque Sare,
110 proque suo nato tu uictima diceris Are.
Iam iam cella canit non »cras«, est ergo columba
non coruus crocitans, stat enim quasi firma columpna.
Vinea cella Noe gignens uinum generosum,
Sem Iaphet laudans, reprobatur Kam ridiculosum.
- 115 Cella bonum uinum, quia te facit ingeniosum.
- Fol. 121 Cella potest ecce dici conclaue | Rebecce,
quo bine gentis est nomen nacta parentis.
Cella tabernaculum Moyses quod monte uidebat,
cuius ad exemplar post hec aliud faciebat,
120 ac Aaron urna mala pellens quoque diurna,
est gomor et est ephi, nux est gignendo uirorem,
eneus est serpens populi sanando dolorem,
lux et iter tutum, prestans est manna minutum,
est Moysi uirga qua dat petra larga fluenta,
- 125 que sepelit pharao corpus et cuncta iumenta,
est Iosue clipeus populus quo uincit hebreus,
Axe dos flentis asine quoque terga sedentis.
- Fol. 121' Cella potest dici, | faueant dictantis amici,
es botri uectis, es humus mellis data rectis,
130 tu Finees pugio, tu furca ducum fatuorum,
terra uorans Abyron eiusque choros sociorum,
fertilis Lye, tu currus uatis Helye,
tu Iacob es scala, tu caste turturis ala,
uirtutumque phala que seruat punica mala,

V. 104. Ms. *ortum*.V. 133. Ms. *ale, e* prečrtan, nad njim *a*.

- 135 tu uis Sampsonis, tu concha madens Gedeonis,
mitibus atque bonis tu das sceptrum Salomonis,
es Samuelis ephod, tu diceris hospicium Loth.
Fol. 122 Cella necat Sysaram clauo mediante Yahelis,
nobilis illa fuit, sed non fuit ille fidelis.
- 140 Excoluit mitis bene cellam Ruth Moabitis.
Cella Dauid pera conseruans corda seuera,
cella Dauid baculus, leo quo cadit asper et ursus.
Amon stuprator celle non extat amator,
cur perit ingratus fratris mucrone necatus.
- 145 Cellam seruauit Salomon, dum sacrificauit
atque deo templum, sicut legis, edificauit;
et muliebris amor dum cor regis sepeliuit
ydola dumque colit, a cella longius iuit.
Celle perque uias transiuit rex Ezechias,
- 150 hic uelut orauit, dum sol cursum uariauit,
Fol. 122' atque sibi dominus an/nos dum multiplicauit.
Ipsius a famula quondam Sara uituperata
cellam conscendens dominum lacrimando precata,
spes fit uoti Thobie post sociata
- 155 per Gabrielis opem serpentis fraude necata.
Vt scriptum cernis sic et uictrix Holofernīs
interiora domus flendo subiit quasi cellam,
qua precibus fuis faciem pingendo tenellam
mutauit ueterem uestem sumendo nouellam
- 160 atque perfecte sui populi fugat ipsa procellam.
Ieiunans Hester in conclauī remanendo
sic superauit Aman populo uitam tribuendo.
Lis Macchabeorum fornaxque trium puerorum
Fol. 123 cella potest dici, | faueant dictantis amici.
- 165 Sponsus in hanc cellam sponsam deduxit amatam
perdulcique mero pius alloquitur sociatam.
Hoc etiam obserua, quod erat uetus illa caterua
cella sacra, que precepta libellis
nostris mandauit ac exponens reserauit
- 170 sicque fauente deo regi placuit Ptolomeo.
Ad celle laudes flecti possunt Ysaie
plurima dicta, queunt sic et uatis Ieremie
et nonnulla modo simili poterunt Zacharie,
Amos, Abdyē, Ione simul et Sophonie;
- 175 uisio mira potest sic in Chobar Exechielis
Fol. 123' atque modo simili | casti codex Danielis.
Sed non absurde poterit baculum typificare
cella prophetalem, qui nouit uiuificare

V. 150. Ms. *uelud*.V. 155. *Gabrielis* lapsus calami mesto *Raphaelis*.V. 168. Ms. *cella ul' cellis*.

infantem mitis ac deflentis Sunamitis,
 180 que tibi subtile faciens Helisee cubile
 ac ponens sellam primam struxit quasi cellam.

Versus de Brunone primo inceptore.

Hac informatus prudens uir Bruno uocatus,
 uir quia robustus bonus hoc et in ordine iustus
 cellas construxit, per quem sacer ordo reluxit,
 185 iste deo dante cellas quoque multiplicante
 ex Alamanorum Bruno dictus sanguine natus,
 diues preclarus, magnis, minimis quoque gratus
 Fol. 124 Christi baptistam mundum spernens imitatus
 querens desertum fundum subiit quasi certum,
 190 in te scartrussa, qua scripsit celica iussa
 mitibus atque bonis huius dans religionis
 aspera, sed tuta, satis ardua sancta statuta.
 Pectore mansueto uetus et nouus ista teneto.
 Qui stas in cellis, nec eis sis oro rebellis,
 195 si uis mercedem celi quoque scandere sedem,
 quod nobis munus det cunctis trinus et unus. Amen.

Hec est en talis cellarum laus specialis.

Laus tibi sit cella, rutilas quasi fulgida stella.
 Fo 124 Laus tibi sit cella, quam mitia sunt | tua bella.
 Laus tibi sit cella, quia uincis queque duella.
 200 Laus tibi sit cella, tua prelia sunt mihi mella.
 Laus tibi sit cella, tua diligo nempe flagella.
 Laus tibi sit cella, te non quatit ulla procella.
 Laus tibi sit cella, te diligo plus domicella.
 Laus tibi sit cella, flores ut uirgo tenella.
 205 Laus tibi sit cella, plus es mihi gratior Hella.
 Laus tibi sit cella, resonat tua dulce phihella.
 Laus tibi sit cella, coluit quam uirgo puella.
 Laus tibi sit cella, quia me portat tua sella.
 Laus tibi sit cella, quia respuis inuida fella.
 210 Laus tibi sit cella, uetus an sis siue nouella.
 Lector dic amen dictanti dando iuuamen.

Fol. 125 *His prelibatis en fratribus inuiatis ad laudem celle
 legis rimare nouelle paucula propono Christo existente
 'ouo.ypd*

Christi cellicola, recolas fuerit quia sola
 orans in cella Maria uocata puella,
 missi de celis cum uerba bibit Gabrielis.
 Sic tibi sermo poli distillat ab ethere soli,
 iugiter oranti, celestia desideranti.

- Ecce precesque pias solus fudit Zacharias
 celica mandata cum percipit aure beata
 in templi cella. Sic et maris inclita stella
 220 dat consolamen cognate datque iuuamen
 cum parit occulta tanto solamine fulta.
 Fol. 125' In | sompnis Ioseph sic audit iussa secreta,
 que per eum post hec domino sunt dante repleta.
 Templo nonque foro legis Annam cum Symeone
 225 crebro mansisse sic pro mercede corone.
 Tu semper maneat in celle religione.
 Ipse puerque Iesus factus duodenus
 non uerbis theatrum, sed templi claustra subiuit,
 inter doctores, non cum stultis residendo.
 230 Subditus atque fuit matri sua terga sequendo,
 nam descendebat et Nazareth inde manebat,
 scilicet informans, ut te sanctis documentis
 subdas maiorum cuiuslibet ac sapientis,
 Fol. 126 sicut uouisti, remanens | in carcere Christi,
 235 id est in cella.
 Pursus post sacrum statim Iesus ipse lauacrum
 desertum peciit, longa fame se maceravit,
 hoc sathan expauit tribus hunc ibi tuncque probauit,
 angelicus cetus post affuit huncque cibauit.
 240 Ecce decens forma nimis ac pulcherrima norma:
 post lauacrum Christi loca tu deserta subisti;
 ieiuna, plora, uigila, sta iugiter, ora,
 suffer temptamen, post sentis nempe iuuamen
 et consolamen ac angelicum recreamen.
 245 Post captiuato baptista postque necato,
 Fol. 126' qui celebri uita fue'rat uerax heremita,
 uiuificauit aquas Iesus et post mira patrauit.
 Lepram mundauit, cecis uisum reparauit,
 surdos sanauit, defunctos uiuificauit,
 250 discipulosque suos interdum multiplicauit,
 milia multa hominum modico de pane cibauit,
 nunc factis, nunc doctrinis bona plurima gessit,
 sedibus e propriis nequam sathanamque repressit,
 uentos sedauit, mare sub pedibus quoque strauit,
 255 curuos erexit, restrinxit sanguinis undam,
 mecham respexit reddens a crimine mundam,
 corrigit errantes curando febricitantes,
 increpat inde reos, simul obiurgat phariseos,
 Fol. 127 scribas, doctores, modo magnos nuncque minores,
 260 eicit ante fores qui sanctos rumpere mores
 templi non metuunt, es et uolucres ibi uendunt,

V. 228. Ms. *subiuit* *l'* *adiuit*.

V. 247. Ms. *Ihesus*.

- inque uiam sanam mulierem samaritanam
 deducit fidei natiue duo Zebedei
 irrita dum poscunt humiles se postea noscunt,
 265 Christi ex doctrina simplex puer his medicina
 extitit adductus, Chanane denique luctus
 Christus sedauit catulisque se simulauit.
 Paucula prefixi sic et tibi paucula dixi,
 omnia quis nosset aut quis miracula posset
 270 Christi narrare uel uersibus enumerare.
 Fol. 127' Sed | si cellista verax fueris, facis ista,
 plura et maiora. Bene uiuens ergo labora,
 ut placida uita dici possis heremita
 uerax et iustus, nullo squalore perustus.

*Qualiter se nouicii in cella gerant siue fratres iuniores, qui sunt
 quasi incipientes. — Fratribus in cellis qualis sit habenda no-
 uellis scribitur hic uita, quam mens bibat aure perita.*

- 275 In celle sella cum te quatit ulla procella,
 hanc interpella, maris est que fulgida stella,
 hec sua dat mella depellens quoque flagella,
 ipsa sacrum tibi mel dans depellit sathane fel,
 Pectoris a cella lutha depellantur et Hella.
 Fol. 128 2 0 Claustralis cella mulierum respue mella,
 hec quoque sunt fella gignuntque tibi fera bella.
 Ocia depelle, fore si cupis incola celle,
 ieiunans ora, uigilans sta, scribe, labora,
 compunctus plora nil curans exteriora,
 285 cum liceat gaude, presumendo nihil aude;
 non auis in plumis poterit super alta uolare,
 hoc nouus et iuuenis debet cellista notare,
 ne petat hic summa male uirtutum sine pluma.
 Defer prelato, confratres semper amato,
 290 linguam frenato, sis uerax fame grato,
 Fol. 128' murmura | declina, quia prouenit inde ruina.
 Sit sale conditus sermo tuus atque peritus;
 cedas maiori, non te prepone minori;
 sis humilis semper, que nescis, disce libenter;
 295 instrue que nosti, per te nulla uia sit hosti;
 absque doli peste fratres reprehende modeste;
 a te patratum bene confitere reatum;
 culpam clamato procliui corpore strato;
 sobrius et castus deuota demonis astus;

V. 273. Ms. *illa nad ipsa; excludit l' depellit.*

V. 281. Ms. *gignuntque l' generantque.*

V. 284. Ms. *compunctus ul' contritus.*

V. 285. Ms. *presumendo l' presumptiue nichil.*

V. 299. Ms. *deuota l' declina.*

- 300 per uetitos pastus nam desipuit prothoplastus;
 uinum limpha cum bibe, sume cibum moderatum.
 O cultor celle, luxus a corde refelle
 omnes carnales, escas ede spirituales,
 te uegetent | tales, fugito sensus animales.
- 305 Pectore quando cales, consurgendo uola velut ales,
 sis auis, haud talpa, celum non terram palpa,
 non sis porcinus nec sis canis, sed aquilinus,
 bos, leo, quando uales, non esto talpa, sed ales.
 Promptus ad ecclesiam, cum petit hora statuta,
 310 huius amato uiam, quia dat tibi gaudia tuta,
 si sis deuotus et ab omni labe remotus.
 Cum legis aut psallis, cernas, ubi mons ubi uallis;
 musica te morum reddat cantando sonorum;
 n:musica cantorum ualet, at plus musica morum;
- Fol. 129^r 315 ambas si seruas, bona sic mercedis aceruas.
 Sis custos oris seruans precepta prioris,
 sumere quid tibi non licet absque priore,
 iussio ni talis eius distillet ab ore.
 Nulla tibi cura sit quod cumules peritura,
 320 thesauros celi complectere mente fideli,
 quos latro nec fures tollunt rodunt neque mures,
 hi tibi donantur, maledicti cum reprobantur,
 iuxta suum uelle qui nunc uiuunt neque celle
 subdere se querunt, multi tales perierunt,
 325 quos tu uitato, cellam sic semper amato.

Cellicolis fidus tibi constulit hoc Syferidus,
 quamuis peccator, celle tamen extat amator,
 cultor et indignus, sed deus ipse benignus

Fol. 130^r hanc sinit excolere commissaque crimina flere,
 330 quæ sunt, heu, grauiæ; iuuatque hunc uirgo Maria
 dans consolamen, dans nocte dieque iuuamen,
 gloria perpes ei decor et laus ergo sit. Amen.

Ne austeritas abstinentiarum nouicios uel fratres conturbet.

Fercula lauta data uati non sunt Helyseo
 et non potatus est bacho siue lieo,
 335 tortula sed cineris modicumque in ualle fluentum
 quadragenarium donabat huic alimentum.
 Hoc exemplari debet tua mens animari.
 Quos deus elegit, hos a carnalibus egit

Fol. 130^r dans sibi que | dari non possunt uel numerari.
 340 Fluuius et panis non est his uictus inanis,

V. 305. Ms. *uelud*.

V. 306. Ms. *haut*.

V. 317. Ms. *sumere uel dare*.

V. 325. Ms. *semper dostavljenio nad vrsto od prve roke*.

quos seruat cella; teneant foris aspera bella,
 quos nutrit mundus, uiciorum sorde profundus.
 Hanc adamare uolo magis, illi me dare nolo.
 Escis parcentes sic uos sitis facientes,
 345 qui quasi nunc estis iuuenes ac incipientes.
 Cellicolis fidus hoc persuadet Syferidus
 non presumendo, sed puro corde docendo.

Excusatio presumptionis erga fratres antiquiores.

Qui celle mores cognoscitis, o seniores,
 uobis uersiculi presentes forte uidentur
 Fol. 131 359 tamquam ridiculi. Iuuenes | tamen inde docentur,
 qui remanere uolunt et mundo se dare nolunt;
 illis dictata metra sunt hec, sint sibi grata,
 obsecro meque iuuent regem placare polorum,
 qui flentis uitam uult non tormenta malorum.
 355 Iudex cunctorum tibi laus, pax, gloria morum. Amen.

*Laudibus a tergo cellam modo pingere pergo, tendens ad metam
 uitam post quero quietam.*

Cellula fulcimen laudabo tuum quoque limen,
 sed quadratura tua stet numquam ruitura,
 sic latus et paries pauimentum non moueatur,
 tectum sit durans, aqua frigida non minuatur,
 Fol. 131' 360 quelibet et ualua | tua perpes sit quoque salua,
 alueus et reliqua tua menia non putrefiant,
 instar sed cedris Libani durancia fiant.
 In te concreseat bona res, sed praua putrescat,
 perfida uilescat mens et pia pace quiescat,
 365 sit locus orandi tuus in tantum benedictus,
 spiritus ut fugiat ab eo longe maledictus,
 et qua dormitur mala sompnia cuncta recedant,
 ne requiescentem monachum fantasmata ledant.
 In lare, cella, tuo cinis et sit copia ligni
 370 frigescantque foris iugi tempore maligni.
 Vena fluentis aque defectum non paciatur,
 incola qua, cella, tuus utitur atque lauatur.
 Fol. 132 Sufficiat sanis monachis cum flumine panis;
 his prior interdum solitam monstret pietatem
 375 sedulo prospiciens egrorum debilitatem.
 Fructibus assuetis queuis arcella redundet,
 pulueris a sorde te sepius incola mundet;
 sed prius ipsum se studeat prece purificare,
 pectus mundare, cor ab omni labe lauare.
 380 Si te non decoras, cellam tu frustra decoras;

V. 341. Ms. *seruat* f' *claudil*.

V. 342. Ms. *sorde* f' *tube*.

- hec non marcescit, semper sua gloria crescit,
 non est carnalis, sed sponsa est spiritualis,
 hec non mechatur, hec a mechis nec amatur.
 Qui profitendo semel illi se consociauit,
 385 arra celesti se iugiter illi ligauit.
- Fol. 122' Sponsa | ac carnalis sed mecha fit aut animalis,
 hanc bene dimittis, si caste uiuere tu uis
 in stricta uita monachus bonus aut heremita.
- 390 Non commendaui tua menia, cellula, plene,
 que tam composite que substant tamque serene;
 omnes cancellos laudabo tuosque libellos,
 qui mihi dant pastum pellentes demonis astum
 pectoris et fastum reddunt me robore uastum.
 Sic et uasorum numerum benedico tuorum,
 395 que si sint multa, tamen utenti bene culta.
 In te marcescit ars nulla, sed ocia nescit,
 sed magis scribentem tu diligis atque studentem
 Fol. 133' ac plus psallentem missam dominumque timentem.
 Consulo conuersis, ut conuersentur honeste,
 400 ne quasi puer, si depellantur manifeste.
 Cuilibet artificio tu prestas, cella, fauorem,
 fabro pellifici sanctum tu tradis amorem,
 omnes tu tutas, vestis nullumque refutas
 pascentique gregem tu nostram scis dare legem.
 405 Immo me miserum, qui nil sum nilque sciebam
 et de longinqua terra miser huc ueniebam.
 Me collegisti, uestisti, me docuisti
 inque tuo stabulo curandum me statuisti,
 uulnera multa mea tu uino oleoque fouisti,
 Fol. 133' 410 faucibus e salthane peregrinum me rapuisti
 et mihi placatos dominos patresque dedisti.
 Celitus hec facta est dextere mutacio Christi,
 in cuius laude te, cella parens, benedico,
 carmine uersifico te collaudans et amico;
 415 quod tibi sit gratum humilique corde relatum
 propter confratres, ut dictum est, incipientes
 et sub lege tua semper remanere uolentes,
 quorum me precibus preciosis spero iuuari
 ac peccatorum me queso sorde lauuari.
 420 Celitus hoc munus prestet mihi trinus et unus. Amen.

De carthusia sita in Burgundia.

- In Christi laude iubilans Burgundia gaude,
 laudeque tu multa, felix scartussa, resulta,
 que nutu Christi primam cellam meruisti
 Fol. 134 in te construere dicto mediante | Brunone
 425 ac te tam celebri circumdare religione.

De diuersis prouinciis.

Francia, Scocia, Gallia, Flandria, uoce sonora
 uestra resoluatis in Christi laudibus ora
 propter cellicolas uestros patresque beatos
 pro uobis dominum semper rogitare paratos,
 430 sed non immerito, quia corporis his alimenta
 costruitisque domos et traditis his tegumenta.

De Sweuia.

Sweuia, Bauaria vos et relique regiones,
 que quamuis sanctas foueatis religiones,
 priuate tamen hac semper lugete dolentes
 435 atque rogate deum quod eam sitis retinentes
 quantocius; sic uestra salus sine crimine crescet
 et super omnes uos celestis pax requiescet.
 Fol. 134' Hec uobis fidus optat frater Syferidus,
 ex Sweuis natus, Gyrio cellista uocatus,
 440 quamuis postremus. Grates Christo resonemus
 atque maris stelle, que me contexere celle
 quas hic decantas docuit laudes aliquantas;
 ipsa suum natum nobis det propiciatum,
 qui reprobis »ite« dicet iustisque »uenite«.
 445 Tunc nos non »ite« feriat, sed dulce »uenite«
 efficiat letos et iugi pace quietos.
 Hoc nobis munus, fratres, prestet deus unus.
 Dicit nunc »amen« scribenti dando iuuamen.

Hec est finalis celle laus et specialis.

Plus rutilas, cella, quam fulgeat ethere stella.
 Fol. 135 450 Fortis es, o cella, sathane superas quia bella,
 hunc tu debella Christi quoque prelia bella.
 Fertilis es, cella, quia profers dulcia mella.
 Mitis es, o cella, tua dulcia suntque flagella,
 his rogo me, cella, quando delinquo, flagella.
 455 Firma manes, cella, te non premit ulla procella.
 Mi coniunx, cella, magis es mihi carior Ella.
 Sicut tu, cella, non sic sonat ulla phiella.
 Non sicut cella formosa est ulla puella.
 Ut tua me sella rogo non uomat, inclita cella.
 460 Nobilis es, cella, quia respuis inuida fella.
 Fol. 135' Verax fabella delectat me tua, cella.
 Dulcia mursella tu das anime, pia cella.
 Protegat ascella tua me semper, bona cella,
 dulce tuum quoque mel, non curas inuidie fel.

- 463 Nunc ualeas, cella, uetus an sis siue nouella.
 Hec, Wilhelme pater, tu perlege, discute metra,
 corrige discorta, fac que sunt fulgida tetra.
 Te cum consociis deus ad celi leuet ethra.

2.

- Fol. 139' *Ecce totidem uersiculi cuiusdam cellicole in Girio dubitantis an supradictum metrum prefatus nouicius edidit.*

Saxo mihi uersus ostendit bis duodenos
 in Seycz dictatos mira dulcedine plenos.
 Hi commendatam summa quoque laude beatam
 describunt cellam ueteranam siue nouellam.
 5 Quos qui dicauit, illum deus arte beauit,
 subtili certe, gnaris hoc constat aperte.
 Huic dico salue pateantque poli sibi ualue
 atque maris stelle nutu bonus incola celle
 ac instaurator sit tantus uersificator.

- Fol. 140 10 Sed si forte sua non processere pharetra
 spicula tam ualida nec fecit talia metra,
 peniteat plane, quia laudis gloria uane
 est exosa satis; probat hoc sententia uatis.
 Cella nec hunc patitur nisi qui uerax reperitur
 15 omnibus in gestis, occultis et manifestis.
 Euomit hunc cella, qui laudis friuola mella
 appetit. Hunc sed amat qui se peccasse reclamat.
 Semper habet bella quem laudis uana procella
 exagitat. Cella, non sustinet hunc tua sella,
 20 que nitet ut stella nec eum regit alma puella.

- Nauem sisto solo, numerum transcendere nolo
 Fol. 140' supra taxatum duodenum bisque notatum.
 Floridus et ualidus sit grex fratrum seniorum
 et conuenticulum non decrescat iuniorum.

BOJ ZA PORCIUNKULSKI ODPUSTEK V LJUBLJANSKI ŠKOFIJI.

(Controversia de indulgentia Portiunculae in dioecesi Labacensi.)

Dr. P. Hugo Bren O. F. M.

(Nadaljevanje in konec.)

Summarium. — II. B. Controversia de indulgentia Portiunculae sedente episcopo Carolo comite de Herberstein (1772—1787). Notissimus iste Janse-nismi in sua diocesi fautor ac promotor decreto die 18. iulii 1781 Magistro Provinciali O. F. M. dato praxim indulgentiae portiunculae toties quoties lucrandae interdixit, poenas comminatus. Cum Franciscanis ob civiles leges

via Romam non pateret, ad gubernium regionale recurrerunt; hoc causam cancellariae aulicae detulit, unde inspirante Carolo episcopo, die 27. nov. 1781 decretum prodiit, indulgentias praefatas in tota ditione Austriaca interdicens, specialia quaedam Labacensi conventui imponens. Franciscani ad maiora mala vitanda tacuere. Populus tamen fidelis, quamvis nulla externa celebraretur solemnitas, quotannis franciscanam frequentissimus petebat ecclesiam ad indulgentiam toties quoties lucrandam. Episcopus rem aegre ferens a. 1786. in pervigilio Portiunculae confessarios franciscanos iurisdictione privavit. Brevi post decretum aulicum anonymus quidam auctor — quem non alium nisi episcopi secretarium Antonium Linhart, laicum, olim ord. Cistert. novicius, fuisse suspicari fas est — libellum evulgavit, cui titulus: »Historisch-kritische Untersuchung des Portiunkula-Ablasses«. Auctor, ut aulico decreto iuridicum iaceret fundamentum, in p. Ant. Lazari, in Card. Prosperum Lambertini invehitur, responsaque S. Congr. Conc. Trid. in causa data detorquet. Carolo de Herberstein vita functo Jansenismus in partibus nostris fautore orbatus est eiusque robur infractum. Solemnior tamen celebratio diei Portiunculae quo anno denuo introducta sit, dici nequit.

B. Boj za porciunkulo pod škofom Karlom grofom Herbersteinom.

Da janzenizem in jožefinizem odpustkom nista bila prijazna, je splošno znano. Janzenisti in jožefinci so videli v odpustkih potuho, katero cerkev daje svojim otrokom. Mesto da bi jih priganjala k pokori, tako so mislili, jim z odpustki celo blazine pod glavo devlje, da bi lažje lenobno spali in s Kristusovim zasluženjem krili svoje grehe. Razume se, da jim je bil pri takem pojmovanju zlasti porciunkulski toties-quoties trn v peti. A boj proti njegovi pravni avtentičnosti sedaj ni bil lehak, vsaj za tiste ne, pri katerih so rimski odloki še kaj veljali. Naravnost proti tem si niso upali nastopati. Zato so pa tiste bolj napadali, ki so s svojimi vlogami Rim prisilili, da je izrekel odločilno besedo, zlasti p. Lazarija.

Inavguriral je to ponovno borbo zoper porciunkulo neki pavijski Anonymus s svojo brošuro »Indulgentia Portiunculae a duplici errore duplici dissertatione vindicata. Papiae 1759«⁷¹. Kdo se je za tem Anonymom skrival, ne morem z góto-vostjo reči. Domnevam pa, da je identičen s tistim beneškim duhovnikom, Mihaelom Grandijem, ki ga omenja naš novomeški kronist kot avtorja neke brošure proti porciunkuli⁷². Pozneje

⁷¹ P. H. Marentini op. cit. sub. n. 63. Prol. p. VII sq.

⁷² Chronicon conventus Neostadiensis ad ann. 1781. cap. XIX. str. 411 n. 9.

je bil nekak jožefinski nadzornik goriškega bogoslovja⁷³. V svojem delu ta Anonymus, najbrž Grandi, taji in zavrača tako zgodovinsko, kakor pravno avtentičnost porciunkule⁷⁴. Posebno si je privoščil p. Lazarija, čigar vlogo na kongregacijo tridentinskega cerkvenega zbora podrobno secira in kritizira.

Ta novi izpad na porciunkulo je opogumil tudi naše janzeniste in jožefince, s škofom Karlom grofom Herbersteinom in njegovim tajnikom Antonom Linhartom na čelu. Ker sta se ta dva kmalu drug za drugim navalila na porciunkulo, prvi avktoritativno, drugi polemično, ne morem misliti drugače, kot da sta bila domenjena. Škof Karel je leta 1781. malo pred porciunkulo frančiškanskemu provincialu v Ljubljani, p. Hugonu Vodniku, dostavil odlok sledeče vsebine⁷⁵:

Reverendo ac Religioso in Christo Patri Provinciali, totique Conventui ord. S. Franc. reform. Labaci Salutem et Salubre mandatis

Nostris obedire.

Per superfluas et indiscretas Indulgentias claves ecclesiae contemni et poenitentialem satisfactionem labefactari intelligentes Patres Concilii Lateran. 4ti indulgentiam in anniversario dedicationis 40 dies de injunctis poenitentiis indultam nullatenus excedere posse judicarunt. Eidem judicio insistentes Patres Concilii Trid. in concedendis indulgentiis moderationem juxta veterem et probatam in ecclesia consuetudinem adhibendam decreverunt. Ideo ad mentem laudati Concilii Trid. abusus nimia indulgentiarum facilitate disciplinam ecclesiasticam penitus enervantes, pro Pastoralis Officii Nostri divinitus commissi ratione tandem emendatos et correctos esse volentes, Patri Provinciali et conventui Nostro ord. S. Franc. reform. Labaci tempore indulgentiae plenariae, vulgo Portiunculae, tabulam, in qua verba Toties quoties scripta apparent, circumferre, aut eandem exponere, aut dictum toties quoties quomodocumque publicari, vel praedicari facere, ubi etiam Processionem duci solitam sub poena Nobis arbitraria severissime interdicimus, cum certum sit, Pontifices Romanos per concessionem indulgentiarum numquam statutis Conciliorum contraire neque fideles ab obligatione legis divinae, quae dignos poenitentiae fructus facere jubet, eximere, aut desides, vel tardiores in operibus satisfactionis quae tantopere in Sacris Scripturis, atque a Sanctis Patribus commendata sunt, sedulo exercendis reddere voluisse; nulla etenim Patrum Concilii Trid. testimonio securior via in ecclesia Dei unquam existimata est, ad amo-

⁷³ Fr. Conradus Branca, O. F. M., Commentarius acerbissimae persecutionis adversus religiosos Ordines imperante Josepho II. Tom. I. n. XX (manuskript v novomeški franč. knjižnici).

⁷⁴ P. Marentini op. cit. sub n. 63. Prol. p. VIII.

⁷⁵ Orig. akt v franč. prov. arhivu v Ljubljani fasc. »Documenta Portiunculae«.

vendam imminentem a Deo poenam, quam poenitentiae opera ab hominibus vere contritis, i. e. sincero animi dolore, et amore Dei accensis frequentur.

Ex officio Episcopali Labaci die 18. Julii 1781.

Frančiškani se z ozirom na poznejše rimske odloke glede porciunkule na to odredbo ne bi bili niti ozirali, da niso bili škofje takrat po milosti vlade tudi cerkveni poglavarji samostanov. V takem položaju je niso mogli kratkomalo ignorirati, da si ne bi nakopali še hujših neprilik. V Rim rekurirati ni bilo več časa in je bilo po državnih postavah tudi prepovedano. Obrnili so se tedaj na deželno vlado, ki ji je takrat načeloval Adam grof Lamberg, naj škofov odlok sistira. A ona ni marala nastopiti proti škofovim odredbam. Pač pa je grof Lamberg pritožbo frančiškanov poslal na višje mesto, na Dunaj⁷⁶. Frančiškani so bili v nemali zadregi, kaj naj to leto store za porciunkulo. Naposled je prevladalo mišljenje, da jim nima nihče pravice prepovedovati, kar je Rim dovolil, dokler je zadeva in suspenso. Zato so to leto porciunkulo kakor običajno obhajali, v prepričanju, da bo dunajska vlada škofov odlok razveljavila. A temeljito so se zmotili. Dvorna pisarna je pritožbo frančiškanov dne 16. avg. 1781 poslala Herbersteinu, s pozivom, naj se izrazi o njenih posameznih točkah in stavi primerne predloge za odstranitev morebitnih veri kvarnih razvad⁷⁷. On se je temu pozivu odzval z dolgo razpravo⁷⁸. Glede porciunkule pravi:

»Meiner unmassgaeblichen Meinung nach sollten die Ablässe nach dem wahren Sinn der Kirche vermindert, das Toties Quoties gänzlich aufgehoben, dem Volke aber begreiflich gemacht werden, dass ein vollkommener Ablass wie der andere gleichen Werth und Wirkung habe, gleiche Vorbereitung erfordere, und so einer nicht leichter, als der andere könne gewonnen werden. An den Geistlichen aber sollte man es schwer ahnden, wenn an entschiedener Sache einer den Aberglauben fortzulehren, zu vertheidigen... und so die Verwirrung unter das Volk zu bringen sich unterstünde.«⁷⁹

Prav v tem predlaganem zmislu je vlada pritožbo frančiškanov rešila. Dne 27. nov. istega leta je izšla cesarska naredba, s katero je bil porciunkulski toties-quoties po vsej državi

⁷⁶ Chronicon conv. Neost. ut sub n. 72. p. 412.

⁷⁷ Protoc. offic. Eppalis Tom. 68 Fol. 503.

⁷⁸ Ibid. Fol. 455—494.

⁷⁹ Ibid. Fol. 494.

prepovedan kot nekaj cerkvenemu duhu nasprotnega. Še posebej je bilo strogo zaukazano, da se imajo table z napisom: »Toties-quoties« odstraniti. Škofom pa je bilo naloženo, da morajo po svoji duhovščini ljudstvo v spovednici in na prižnici temeljito poučiti o pravem pojmovanju tega toties-quoties⁸⁰. Ljubljanskemu gvardijanu je bilo še poleg tega naročeno, da mora tablo z napisom: »Toties-quoties« osebno nesti na vlado in jo tam izročiti, v znamenje, da so se frančiškani vdali.

Seveda škof take zmage, pridobljene na podlagi znanega reka: »Sic volo jubeo, stat pro ratione voluntas«, ni mogel biti vesel. Da bi zabrisal mučni vtis, ki ga je napravila na ljudstvo, ji je skušal po svojem tajniku Antonu Linhartu dati historično-juridično podlago. Ta je kmalu po tej avtokratični odpravi porciunkule izdal gotovo že prej pripravljeno »Historisch-kritische Untersuchung des Portiunkula-Ablasses«⁸¹. Čudno, da sem mogel doslej izslediti le en izvod te brošure, in še ta je nepopoln; manjka naslovna stran. Le iz novomeške samostanske kronike sem mogel ugotoviti naslov brošure in še to, da je izšla kmalu po Herbersteinovih ukrepih proti porciunkuli⁸². Nadalje manjkajo strani 32—49. Pač pa je ohranjena »Vsebina« brošure, tako da morem referirati o njej v celoti.

Knjižica je razdeljena v tri dele. V prvih dveh (str. 1—48) skuša avktor, oz. prevajavec ovreči historično avtentičnost porciunkule. Priznati treba, da z modernega historično-kritičnega stališča njegovi dokazi niso tako, dejal bi, pias-aures offensivi, kakor so bili takrat. Marsikaj, kar je tiste čase med zagovorniki porciunkule še kot nezaslišano zvenelo, a je pisatelj s svojo drzno kritiko zavrnil, je tudi moderna kritika, ne izvzemši porciunkuli prijazne, kot nehistorično opustila. Tako n. pr. da je bilo porciunkulski odpustek že spočetka mogoče rajnim nakloniti. To se za Frančiškovo dobo še ne da dokazati. Dalje, da bi bil že sv. Frančišek od Kristusa, oz. papeža dobil toties-

⁸⁰ Sammlung »In Publico-Ecclesiasticis«, Wien 1782, n. 142.

⁸¹ Resnici na ljubo moram pripomniti, da Linhartovo avtorstvo te brošure ni povsem izvestno, ampak le domneva našega novomeškega kronista, ki pravi l. c. p. 411: »Fuisse dicitur quidam Lienhard, nuper Novitius Cisterciensis in Monasterio Sitticensi, nunc laudati epp. secretarius.« Istotam berem, da je knjižica, ki vsebuje 110 str., ⁸⁰, samo prestava zgoraj omenjene brošure Mih. Grandija, ki je po mojem mnenju identičen s pavijskim Anonymom, kakor sem zgoraj v tekstu omenil.

⁸² L. c. sub n. 76. p. 411.

quoties, kakor so stari hoteli, tega mi sami z našim polemikom ne verjamemo. V raznih drugih vprašanjih, kakor n. pr. če je Frančišek sploh oče porciunkule, kakršnekoli že, se sicer ne strinjamo z njim, a so drugi, katerim se ne more očitati kaka pristranost, ki to z njim vred taje, kakor smo zgoraj videli. S historičnega stališča je tedaj avktor vsaj stvarno nekaj predhodnik modernih kritičnih zgodovinarjev porciunkule. Le priložnostni sarkastični izpadi na njene branitelje kažejo, da imamo v rokah izvajanja polemika, ki ne išče resnice, ampak hoče svoje nasprotnike za vsako ceno ob steno pritisniti in jih razorožiti, pa naj bi mu še s takimi dokazi parirali.

Tretji del brošure (str. 49—110) je naperjen proti pravni avtentičnosti porciunkulskega toties-quoties-a. V prvih dveh odstavkih (str. 49—82) se bavi s p. Lazarijevo vlogo na kongregacijo tridentinskega cerkvenega zbora in z odgovorom nanjo. V drugem odstavku se obrežne tudi ob tedanjega nam že znanega frančiškanskega teologa p. Otona Spruga, ki je nekaj let prej izdal svojo dogmatiko, v kateri obširno razpravlja o porciunkuli z ozirom na borbe pod Zigmundom grofom Herbersteinom⁸³. Tretji odstavek (str. 82—93) je namenjen kritiki vloge kardinala Prospera Lambertinija na isto kongregacijo in odgovoru nanjo. V četrtem in zadnjem odstavku (str. 93—110) pa skuša dokazati, da je porciunkulski toties-quoties proti odlokom tridentinskega cerkvenega zbora. Nas posebno zanima polemika proti p. Lazariju.

Odlomek za odlomkom rešeta, zavija in pobija njegovo vlogo. Epiteta, s katerim so prepletena njegova izvajanja, kakor: zviti, lisičji itd. kažejo, kako težko je občutil njegovo zmago v boju nad sorodnikom svojega mecena Karla Herbersteina, katerega je oboževal. Nočem pa trditi, da p. Lazarijeva vloga ni dopuščala nikake stvarne kritike. Prvič je bila kot vloga na kongregacijo predolga. Mesto kratkega pojasnila o prakticiranem toties-quoties-u, ki ga je kongregacija na podlagi vprašanja ljubljanskega škofa hotela imeti, je napisal celo

⁸³ Op. cit. sub n. 63. p. 450 sq. P. Oton Sprug je bil gener. lektor franč. bogosl. v Ljubljani. Kot tak je začel izdajati svoja predavanja pod naslovom: *Dissertationes dogmaticae*. Prvi zvezek je izšel v Ljubljani 1771. Posvetil ga je tedanjemu škofu Leopoldu grofu Petazziju. Trije drugi zvezki so izšli v Benetkah (1774—79). Menda od K. Herbersteina ni upal dobiti »Imprimatur«. Njuni nazori so se preveč križali.

apologijo. S tem je dal nasprotnikom le orožje v roke za nove napade. Nekaj je naravnost zmotnega v njej. Sklicuje se na to, da se *toties-quoties* v Ljubljani sicer nič drugače ne prakticira kakor pri Porciunkuli, le s tem razločkom, da je tam vsak dan, v Ljubljani in po drugih redovnih cerkvah pa le od vesper 1. avg. do vesper 2. avg. V tem, da je pri Porciunkuli vsak dan *toties-quoties*, se je motil. Res je sredi 16. stoletja na podlagi neke izjave papeža Pavla III. prevladalo prepričanje, da je pri Mariji Angelski možno vsak dan v letu pridobivati porciunkulske odpustke⁸⁴, po drugih cerkvah reda pa le 2. avgusta. O tem prepričanju je celo kamen govornil. Nad vrati porciunkulske kapele je bil v kamen vdolben napis: »Augusti hic veniam dat tibi quaeque dies.« Toda kongr. S. Rom et Universalis Inquisitionis je dne 3. okt. 1691 odločila: »Ex hactenus deductis non constare de dicta Indulgentia quotidiana, perpetua et proinde abradendam, seu removendam esse inscriptionem super januam Capellae Ecclesiae S. Mariae Angelorum«...⁸⁵ Na vsakdanji *toties-quoties* pri Porciunkuli se tedaj p. Lazari takrat ni mogel sklicevati. No pa ta pomota je bila čisto akcidentalnega značaja, ki bistva vprašanja ni prav nič tangirala.

A tudi bistva vprašanja ni tako jasno preciziral, da ne bi bil nasprotnikom pustil nobenih vratic odprtih. On pravi: »... nec ly *toties quoties* alium obtinet sensum, quam qui illis verbis significatam indicet consuetudinem, quam Christifideles, sicut in S. Mariae Angelorum Ecclesia, quilibet pro sua devotione saepius aediculam illam transeundo, gratiae augmentum lucrificare, et fidelium defunctorum animabus sese suffragari ex praxi et traditione iam in quintum saeculum producta, pie et indissuasibiliter credunt.« Iz te nejasnosti so nasprotniki z našim polemikom vred takoj kapital kovali. To že, so začeli drug za drugim ponavljati, kolikorkrat kdo primerno razpoložen obišče porciunkulsko kapelo ali kako drugo

⁸⁴ Gl. P. H. Marentini op. cit. sub n. 63. p. 206 sq. V »Regestum« na koncu II. XXVII priobčuje tudi celoten dokument iz porciunkulskega arhiva, v katerem škof Masseo Bardi s podpisom dveh prič izjavlja, da se je papež Pavel III. vpričo njega v sept. 1544 izrazil, »quatenus in eadem Capella (sc. Portiunculae) Plenaria Indulgentia, prout vos credidistis (sc. quotiana) non esset prout et nos credidisse testamur, eam ponimus et Auctoritate Apost. concedimus«. Na podlagi tega so pri Mariji Ang. začeli z vsakdanjo porciunkulo.

⁸⁵ P. H. Marentini op. cit. sub n. 63. p. 209 sq.

frančiškansko cerkev, dobi *augmentum gratiae*, ne pa novega popolnega odpustka. V tem zmislu je treba umeti rimski odlok: *Servandum esse solitum*, kar je pa nekaj čisto drugega, kakor se je za porciunkulo v Ljubljani prakticiralo.

Seveda je bilo to le zavijanje in izbegavanje. Saj vsak količkaj poučen navaden kristjan ve, da kolikorkrat gre primerno razpoložen v kako cerkev, frančiškansko, ali katerokoli, vsakokrat se mu milost božja pomnoži. Pa bi tega ne vedel p. Lazari, ki je takrat veljal za enega prvih slovenskih teologov in bil od cesarja Leopolda odlikovan s častnim naslovom »*theologus caesareus*«⁸⁰? Ko bi bil glede tega v Rimu iskal jasnosti, bi mu kongregacija ne bila niti odgovorila, ker je bilo to že davno prej dogmatično določeno. Da on ni kaj takega mislil, se vidi že iz tega, ker govori o petstoletni praksi *toties-quoties-a*. Praksa obiskovanja cerkva za pomnožitev milosti je tako stara kot krščanstvo. Jasno je tedaj, da je on pod *augmentum gratiae* mislil *gratiam novae indulgentiae*. Tako so ga kajpada razumeli tudi očetje kongregacije in v tem zmislu odločili: *Servandum esse solitum*. Za tiste, ki jim je bilo za resnico, bodi ljuba bodi neljuba, je bila zadeva že po tem prvem odgovoru rešena. Vsakemu izbegavanju pa je bila zaprta pot z drugim odgovorom iste kongregacije: Kajti kardinal Prosper Lambertini, takrat sam tajnik kongregacije tridentinskega cerkvenega zbora, je vprašanje tako preciziral, da je bil izključen vsak dvom, za kaj da gre. Vprašal je: »*An Decretum... quo dictum fuit servandum esse solitum, ita sit intelligendum, ut Indulgentia Portiunculae acquiri possit... non semel... sed toties, quoties.*« In zopet je bil odgovor: *Servetur solitum*. To je bil prav za prav drugi odgovor na p. Lazarijevo vlogo. Na vprašanje kardinala Lambertinija: *An decretum etc.* bi morala logično odgovoriti: *Affirmative*, ali: *Ita esse intelligendum*. A je namenoma odgovorila: *Servetur solitum*, da pokaže, kako dobro je že prvo vlogo p. Lazarija umela, ne v zmislu *augmenti gratiae*, temveč *novae indulgentiae*.

Naš polemik, presumptivno Linhart, pa tudi s tem jasnim odgovorom ni bil zadovoljen. On pravi, da je to dokaz idem

⁸⁰ P. Maurus Fajdiga, *Bosnia Seraphica seu chronologico-historica descriptio Provinciae Bosnae dein Bosna Croatiae, nunc Provinciae S. Crucis Croatiae Carnioliae Ord. Min. S. Franc.* p. 151 (Franč. prov. arhiv v Ljubljani). Valvasor, *Die Ehre d. Herzogthums Krain* II° 365.

per idem, kar je isto, kakor z belim na belo pisati⁸⁷. Imeti je hotel še tretji odgovor, s katerim bi kogregacija obrazložila tisti zagonetni: *servandum esse* oz. *servetur solitum*. Dokler tega ne dobi, da se ne čuti dolžnega pristati, temveč ima še vedno pravico, svoje odklonilno stališče zastopati. Nato polemizira proti kardinalu Lambertiniju. Toliko spoštovanja je do kardinala le imel, ali ga vsaj hlinil, da se ni tako prostaško obregal obenj, kot ob p. Lazarinija. A ga že s tem dosti ponižuje, ker pravi, da je bil slepo orodje frančiškanov, ki so ga znali spretno v svoj voz vpreči, da bi jim pomagal rešiti *toties-quoties*⁸⁸. Svoje trdovratno odklonilno stališče napram *toties-quoties*-u skuša podpreti z dekretom tridentinskega koncila o odpustkih. Tam se škofom glede odpustkov pred vsem priporoča *moderatio*, obsojajo pa se *quaestus*, *superstitio*, *ignorantia*, *irreverentia*, ki so večkrat z njimi v zvezi⁸⁹. Z vsemi temi grehi vidi obremenjen porciunkulski *toties-quoties*, kar glede vsakega posebej dokazuje⁹⁰. Je to zmernost, pravi med drugim, dovoljevati *toties-quoties*, če se en dan nabere več popolnih odpustkov za duše v vicah, kot v desetih letih ljudi umrje? Tako gre dalje. Končno pride do zaključka: »Wenn nun das Toties quoties weder von Gott, noch von der Kirche die Kraft hat bei jedem Aus- und Eingehen einen neuen vollkommenen Ablass zu wirken, so darf man es wohl ohne Ketzerei behaupten, dass man toties quoties einen Aberglauben begehe, sooft man sich dieses Mittels in Meinung mehr als einen vollkommenen Ablass des Tages zu gewinnen bedient.«⁹¹

Kakor je iz vsega tega razvidno, si je škof Karel grof Herberstein za svoj avtokratični nastop proti *toties-quoties*-u izbral slabega advokata. Sicer pa proti jasnim odlokom kompetentne

⁸⁷ Str. 85.

⁸⁸ »Nein! nein! nur die Seraphischen Väter wussten sich selbst mit so sinnreichen Proben zu überzeugen, dass obgesagte Auslegung der Herrn Pfarrer (ihrer Brotväter) ungereimt sei. Lambertini musste dies alles (Schade um die Hand) nur schreiben, wie sie ihm in die Feder gesagt. Und endlich musste er auf Anlangen des General-Prokurator, weil er es doch selbst in einer so verzweifelten Sache nichts besser wusste, der H. Kongregation die Stücke, so seucht sie es auch waren, vorlegen« (str. 90 sq.).

⁸⁹ Sess. XXV.

⁹⁰ Str. 93—100.

⁹¹ Str. 103.

cerkvene oblasti nobeno dokazovanje nič ne pomaga, najmanj pa takšno. So mu li frančiškani nanje kaj odgovorili, ne vem. Najbrž ne. Prvič ni bilo treba, ker je že Rim odgovoril. Drugič pa tudi niso mogli, ker jim je bila od državne in lokalne cerkvene oblasti ključavnica dana na usta. Čakali so, da je veter odnesel janzeniste in jožefince, kakor jih je prinesel. Prav jim gotovo ni bilo, če je škof Karel grof Herberstein v zmislu cesarskega ukaza kaj ukrenil, naj se ljudstvu pri krščanskem nauku in v spovednici skuša vtepti pravo pojmovanje porciunkulskega odpustka. Sicer pa se ljudstvo za njegove tozadevne ukrepe ni dosti brigalo. Slej ko prej so za porciunkulo cele reke vernikov pri frančiškanski cerkvi valovile ven in noter⁹². Procesije z napisom: *Toties, quoties in pridig o odpustku* ni bilo, spovedovanja pa, tako so vsaj patri mislili, jim ne more nihče zabraniti. Kajpada je to škofa in njegovega somišljenika Josipa Škrinarja, svetnega župnika pri cerkvi Marijinega Oznanjenja, jezilo. Ko se je škof na vigilijo porciunkule l. 1786. z Goričan vračal v Ljubljano in videl, kako ljudstvo vneto nabira porciunkulske odpustke, je bil tako vznemoljen, da je vsem frančiškanom vzel jurisdikcijo. Naš novomeški kronist ve povedati, da mu je Škrinar sugeriral ta radikalni nastop⁹³.

Po Herbersteinovi smrti je janzenizem med nami začel propadati. Zlomljena mu je bila pač hrbtenica. Herbersteinov naslednik, prvi in edini ljubljanski nadškof baron Brigido (1788—1806), je začel janzenistom že na prste stopati. Tistega svojega duhovnika, ki je z dolgim uvodom izdal pistojsko sinodo, je pripravil do tega, da je svoje zmote obžaloval in preklical. Tudi neke redovnice, po vsej priliki ljubljanske uršulinke, je prisilil, da so mu izročile to knjigo, in mesto dotedanjih janzenistiških spovednikov, ki so jih bili navdušili za portroysko prakso glede prejetanja sv. zakramentov, so morale sprejeti spovednike, ki so jih navajali k pogostnemu prejetanju zakramentov⁹⁴. Ko bi z druge strani ne bil še vedno v veljavi

⁹² *Chronicon conv. Neost. ut sub n. 72. cap. XXIV. ad ann. 1786. p. 515 n. 13.*

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ *Journal der Religion, Wahrheit und Litteratur. Augsburg, 1797, str. 694 sq.* Iz tega se vidi, da je dr. p. Regalat Čebulj O. F. M. Brigida pretrdo sodil, ko je zapisal, da »do janzenizma ni bil samo pasiven, tudi

zgoraj omenjeni jožefinski odlok proti porciunkuli, bi bili frančiškani najbrž zopet prišli z njo na dan. Tako jim pa zaenkrat še ni kazalo, tem manj, ker jožefinec je bil tudi nadškof Brigido, če ne na znotraj, vsaj na zunaj.

Nazareški gvardijan in žup. upravitelj p. Donat Zamljen, se je sicer leta 1791. opogumil in kar na svojo pest zopet začel s porciunkulo⁹⁵. A jo je izkupil. Vlada mu je radi tega naprtla proces, ki je provincialu in obema ordinariatoma, ljubljanskemu in lavantinskemu, povzročil precej sitnosti, njega samega pa stal gvardianat in upraviteljstvo župnije⁹⁶. Med tem ko je njegov proces visel pri najvišji inštanci, ga je provincial prestavil v ljubljanski samostan⁹⁷. To ordinariatu ni bilo prav. Pod zažugano kaznijo suspenzije je moral iz ljubljanskega v breški samostan⁹⁸. Poleg vsega tega mu je bilo naloženo, da se mora pri celjskem okrajnem glavarstvu pismeno opravičiti, ker je svoje protipostavno ravnanje še precej temperamentno zagovarjal⁹⁹. Vsa prizadevanja provincialata, da bi ga rehabilitiral, so bila brezuspešna¹⁰⁰.

V takih okoliščinah frančiškanom pač ni kazalo s porciunkulo prehitro zopet na plan. Kdaj so jo znova jeli slovesno obhajati, ni znano. Doslej nisem mogel najti nobenega izrečnega dovoljenja, ne od strani cerkvene ne državne oblasti. Najbrž se je via facti začela vpeljavati, potem ko je tudi jožefinski val polagoma začel odtekat. Zgubila je svojo privlačnost šele v novem času, ko so se začeli množiti *toties-quoties ad instar portiunculae*.

Morda je iz povedanega kdo dobil vtis, da juridična avtentičnost porciunkulskega *toties-quoties-a* datira prav za prav

direktno ga je podpiral« (Janzenizem na Slovenskem in frančiškani, Ljubljana 1922, str. 31). — Dr. Franc Ušeničnik bi pa nam bil »Rigorizem naših janzenistov« (BV III [1923], 1—49) še bolj orisal na podlagi Herbersteinovega kataloga knjig, ki jih je duhovnikom priporočil. Gl. njegov Predgovor h *Catechismus ex decreto SS. Conc. Trid. ad parochos*. Labaci 1773. Tom. II., po de la Hayevih »Prolegomena«.

⁹⁵ *Decreta Gubernii et Episc.* Tom. I. (1785—1808) p. 110 (Franč. prov. arhiv v Ljubljani).

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid. p. 103.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid. p. 105.

šele od leta 1700. Pred tem letom so ljudje pač nabirali porciunkulske odpustke, ni pa gotovo, če so kaj nabrali, razen enega zase, ki so ga lahko darovali za duše v vicah. Po nauku mnogih teologov in kanonistov, bi to sklepanje ne bilo tako napačno. Jih ni malo, ki uče, da se odpustek nikdar ne more preskribirati, niti per consuetudinem ab immemoriali. Danes je to celo *sententia communis*. Brez izrečne podelitve kompetentne cerkvene oblasti odpustka ni.

Vendar ni tako. Res je sicer, da do leta 1700. porciunkula kot *toties-quoties* ni mogla pokazati »*autographum concessionis monumentum*«¹⁰¹, ki se iure ordinario zahteva. Toda s tem, da ga do imenovanega leta ni mogla pokazati, prvič še ni rečeno, da ga sploh prej ni dobila. Drugič je pa še ena pot, po kateri je lahko že davno prej postala legalna, to je iure extraordinario. Papeži so supra *ius ecclesiasticum*, ki niso vezani na njegove formalnosti. Vedno, kakor še danes, so tudi viva voce dovoljevali odpustke in dajali razne dispenze. Da je na ta ali oni način porciunkulski *toties-quoties* že davno pred letom 1700. bil legalen, potrjuje eden največjih kanonistov, ki je kot tak »*canonista Curiae*«, nam že dobro znani zagovornik porciunkule, kardinal Prosper Lambertini, poznejši papež Benedikt XIV. On pravi: »*Est tamen hic opportune monendum, nonnullas reperiri Indulgentias, quae sine temeritatis nota in dubium vocari nequeunt, quamvis authenticum earum Indultum non proferatur, cum antiquissima constantique traditione innitantur, ac tacita, vel expressa Romanorum Pontificum confirmatione roborentur. Talis est, ut aliquo utamur exemplo, Indulgentia Porciunculae.*«¹⁰²

Kdaj je dobila eno ali drugo potrjenje, kajpada ne moremo reči. Le toliko lahko upravičeno sklepamo, da papeži ljudstva niso pustili cela dolga stoletja samo v pobožnem prepričanju, brez legalne podlage. Ljubljanski škofiji pa gre zasluga, da je dala pobudo za pozitivno pravno, izrečno potrditev porciunkulskega *toties-quoties*-a.

¹⁰¹ Benedicti XIV., De synodo dioecessana, Moguntiae 1842. Tom IV. lib. XIII. cap. XVIII. n. III. p. 97.

¹⁰² Ibid. n. IV.

PRAKTIČNI DEL.

Sodobni pastoralni problemi.

Namen vsakega pravega pastirovanja je intenzivna skrb za duše. V apostolskih časih prav tako kakor dandanes. Dušni pastir mora gledati, kako bo sebi zaupane vernike vzgojil za lepo krščansko življenje in jih utrdil v boju proti trojnemu poželenju. Namen je torej v vseh časih nespremenljiv. Kaj pa sredstva, po katerih se verniki posvečujejo? Tu je treba ločiti. Nadnaravna sredstva, molitev in zakramenti, so tudi nespremenljiva; zunanja sredstva in pota, po katerih ljudi vodimo k nadnaravnim virom milosti, so pa spremenljiva, kakor so spremenljive življenske razmere, nevarnosti in težave, v katerih verniki živijo. Odtod vidimo, da se tisti del pastoralne teologije, ki se imenuje hodegetika, t. j. duhovno vodstvo krščanske občine, močno spreminja. Moderno hodegetiko ali kratko moderno pastorcijo imenujemo tisto duhovnikovo delovanje za duše, ki je prilagojeno modernim razmeram, ki upošteva sedanjega človeka, sedanje nevarnosti, sedanje verske, kulturne, gospodarske in socialne razmere¹.

Skušali bomo pregledati najprej splošno versko življenje po svetu, njegove senčne in solnčne strani, potem pa nekaj potov in načinov, po katerih bi se poživilo življenje s cerkvijo, zlasti še po večjih mestih.

I. Ali je Evropa še krščanska?

Splošni duh časa je tak, da je kaj malo naklonjen pravemu verskemu življenju. V filozofiji se sicer opaža stremenje po duhovnosti, toda pogosto v laicističnem smislu. Moderna veda skuša vse dognati, dokazati, razložiti in s poskusi ugotoviti, kar je samo po sebi gotovo dobro in koristno. Toda v tej tendenci gre pogosto predaleč, tako da vse, kar je nadčutno in nadnaravno, zanika in odklanja. Povojna doba z vsemi prežalostnimi socialnimi bedami je vsa potopljena v skrb za vsakdanji kruh pri revežih in v nagromadenje kar največjega premoženja pri bogatih, kar ni ne pri enih ne pri drugih verskemu življenju v korist. Vedno česče se čujejo tožbe o pomanjkanju življenja iz vere, govori se le še o nekem tradicionalnem, podedovanem krščanstvu tudi pri takih, ki od cerkve zapovedane dolžnosti na zunaj še izvršujejo. Že Renan je zapisal značilno besedo: Mi živimo le še od sence, od duha (vonja) izpraznjene posode, tisti, ki pridejo za nami, bodo živeli od sence sence.² Znani berlinski apostol, duhovnik dr. Karel Sonnenschein, je na lan-

¹ Albert M. Boegle S. J., *Marianische Kongregation und moderne Seelsorge* v *Präsides-Korrespondenz* 22 (1928) 321.

² Cit. P. Zyrill Fischer O. F. M., *Außere Krisenquellen der modernen Seelsorge* v *Das Neue Reich. Wochenschrift für Kultur, Politik und Volkswirtschaft* (Verlagsanstalt Tyrolia) 10 (1928) št. 45, str. 939 (kratica NR).

skem magdeburškem katoliškem shodu šel še dalje, ko je izjavil: Prej so ljudje še živeli od neke podedovane vere. Njeno mesto zavzema danes filozofsko in moralno poganstvo. »Heute gilt es nicht nur erhalten, sondern direkt erobern.«

Prav tako ni mogoče tajiti, da n r a v n o življenje bolj in bolj propada. Naše družine niso več zdrave. Kjer je življenje v družinah krščansko, tam se ni bati ne za vero ne za nravnost, kjer pa tega ni, gine vera in propada nravnost. Zloraba zakona, ki prodira tudi v katoliške kroge, ubija vest in premnoge zadržuje od prejemanja zakramentov in radi tega od pravega verskega življenja. V takih družinah navadno ni miru, trpi zakonska zvestoba, vedno bolj se množe divji zakoni, bigamije, civilni zakoni. Otroci takih staršev nimajo prave vzgoje in doraščajo v mladeniče in dekleta, katerim je pot v nevero in nenravnost že zelo ugajena³. Velika nevarnost za katoliško življenje so tudi mešani zakoni.

Naj navedem par zgledov! Na Dunaju je bilo sklenjenih:

	katoliških	nekatoliških	civ. zakonov
l. 1913.	15.584	2207	254
„ 1918.	15.988	2135	291
„ 1919.	19.072	1110	1303
„ 1924.	12.373	6340	2195

Za družinsko življenje so tudi zanimive d i s p e n z e za sklenitev zakona, ki jih je izdal dunajski magistrat. V celoti je bilo izdanih l. 1925. 2794, l. 1926. 2480 dispenz in sicer:

	l. 1925.	l. 1926.
od zadržka zakonske vezi	1918	1728
od zadržka višjih redov	1	1
od zadržka različnosti ver	296	315
od zadržka prelomitve zakona	39	37

Če primerjamo posamezne številke, vidimo, da je bilo največ dispenz izdanih od zadržka zakonske vezi. Od l. 1920. jih je bilo baje izdanih že krog 20.000. In te se nanašajo pač le na katoliške zakone, ker so samo ti nerazdružljivi. Če primerjamo število n e z a k o n s k o rojenih pri posameznih verstvih, je to število pri katoličanih največje. In žalostni znak sedanje dobe je, da moramo biti s tem dejstvom še zadovoljni⁴. V Švici je bilo l. 1927. 2500 zakonov ločenih, v Veliki Britaniji 3190, t. j. 568 več kot prejšnje leto⁵.

Število r o j s t e v stalno pada. V sedanji Avstriji brez Burgenlanda je bilo l. 1910. 166.774 živo rojenih, l. 1926. obenem z Burgenlandom le še 127.254. Po 16 letih je torej nazadovala skoraj za 40.000, za četrtino. Na Dunaju je v zadnjih 20 letih padlo število porodov od 55.000 na 23.383 v l. 1926. L. 1927. je še bolj žalostno; meseca januarja 1928 pa je bilo rojenih 1562, umrlo jih je 2491, torej

³ Prim. Buchberger, Die Seelsorge in unserer Zeit (Paderborn 1922) 6.

⁴ L. Engelhart, Neue Wege in der Seelsorge im Ringen um die Grosstadt (Wien 1928), 59—62.

⁵ NR 11 (1929) št. 15, 270.

skoraj 1000 več, kot se jih je rodilo. Po pravici vsi, ki jim je na srcu blaginja ljudstva s strahom zro v prihodnost, ko tako strašno kosi bela smrt. V Nemčiji je pred par leti z žalostjo konstatiral berlinski higienski prof. Rubner, da po mnenju zdravnikov samo v Nemčiji izgubi življenje pri umetnih prezgodnjih porodih 500.000 otrok in 7500 žen⁶. Grozne številke. Dr. Stolper je ustanovila v Nemčiji posebno družbo »Zur Regelung der Geburten und des Rassenfortschrittes«. Med prvimi 5000 ženami, ki so se pri njej zglasile, je zaprosilo 4834, da bi jih oprostila »te strašne nezaželjene sužnosti materinstva«⁷.

Značilno za javno nravnost je n. pr. tudi to, da je v Berlinu ustanovljeno društvo »für Nacktkultur und Erziehung«, ki javno z inserati po listih vabi k svojim plesom in gledališkim predstavam. Udeležujejo se jih tudi deželni in državni poslanci in zastopniki šolstva — kot gostje⁸. Res je, da zgodovina našteva nekaj verskih sekt, ki so bile podobno usmerjene kot ta družba, vendar to počenjanja modernih čisto nič ne opravičuje. Na Werner-Siemens realni gimnaziji v Berlinu so ustanovili dijaki klub »der Unentwegten« s popolnoma protinravnimi nameni⁹. Res je, da je človeška narava v vseh časih enaka, da že Krizostom šiba moralne zablode svoje dobe, da so se zlasti ob času reformacije in francoske revolucije godile čudne reči: vendar so dandanes te vrste pregrehe le še bolj rafinirane kot včasih. »Es ist das reinste Sodom und Gomorrha... Wenn es uns nicht gelingt, den Leitsätzen und Weisungen der Bischöfe in weiteren katholischen Kreisen zur Anerkennung zu verhelfen, dürfen wir, wie jemand gesagt hat, unsere Kirchen schließen, der Anfang vom Ende ist also gekommen. Heute kommen die Menschen vielfach um ihren Glauben, ohne daß sie es wollen oder auch nur bemerken.«¹⁰ — Razne lepotne tekme, o katerih časopisi obširno poročajo, so dosti karakterističen pojav za našo dobo.

⁶ Funder, Mehr Särge als Wiegen v NR 10 (1928) št. 30, 621. — Nekateri to število še višje cenijo. Univ. prof. dr. W. Liepman meni, da izgubi življenje pri takih operacijah v Nemčiji 44.000 žen in krog 1.600.000 še ne rojenih otrok. Prim. SZ 4 (1929) št. 19, 405.

⁷ NR 10 (1928) št. 52, 1100.

⁸ Tako poroča Schildwache dne 24. marca 1928. Objavljeno v *Schönere Zukunft. Kulturelle Wochenschrift* (Pustet, Wien) 3 (1927) 595. Znaprejem to publikacijo citiral okrajšano: SZ. Ko govori znani pastoralist kapucin p. Joh. Chrisost. Schulte v svoji knjigi *Pastorales und Aszetisches für Seelsorger unserer Tage*² (Stuttgart 1927) o nemoralnih plesih, navaja na str. 95 iz časopisa Tao citat, ki se nanaša na te vrste plesne in se takole glasi: »Solcher Tanz ist eine religiöse Tat... Der Tanz ist das Gebet des Körpers.«

⁹ Naj navedem program iz poziva, ki so ga dijaki izdali: 1. Freie Liebe und ungefährlichen geschlechtlichen Verkehr zwischen den Geschlechtern. 2. Fallenlassen jedes lächerlichen Zwanges zwischen ihnen. 3. Kampf gegen § 175 (Homosexualität). 4. Offenes Bekenntnis der gleichgeschlechtlichen Liebe für alle geschlechtlich veranlagten Schüler vom 16. Jahr ab. 5. Kampf gegen diejenigen Lehrer, welche uns feindlich gesinnt sind. Cit. v NR (1928) št. 8, 145. 146.

¹⁰ Schulte o. c. 93.

Premnoga podjetja izrabljajo to splošno slabo stanje pravosti v svoje trgovske namene in tako ljudstvo dan za dnem prav sistematično zastrupljajo. Med najvažnejše faktorje bi prišteval tisk in po večjih krajih še kino.

V Nemčiji je n. pr. čez 8000 založništov, ki izdajajo šund in umazanost; 70% vsega papirja, ki se porabi za tiskanje knjig, gre v take namene. Eno izmed omenjenih založništov priznava, da je v enem letu razpečalo 25.000.000 zvezkov takega blaga. Znani časopis »Berliner Illustrierte« dela reklamo s tem, da ima 1¼ milijona odjemalcev; povsod ga hočejo spraviti: v kioske za časopise, na kolodvore, v brivnice, v čakalnice pri zdravnikih, povsod, kjer se shajajo ljudje in segajo po časopisih¹¹. Kakor z moralo, tako je z vero. En del časnikov tako dosledno, cinično in konstantno napada vero, da bi bilo čudno, ako bi se ne sesula vera tistih, ki to bero, pravi Buchberger¹².

Tudi kino se z neugnano naglico širi. L. 1900. sta n. pr. v Nemčiji imela stalni kino le Hamburg in Würzburg, Berlin še ne. L. 1910. pa je imel Berlin 139, v 33 večjih nemških mestih pa je od l. 1900. do 1910. zrastle število od 2 na 480. Nemčija sama je imela l. 1925. 3600 kinov, v katerih je 275.000 sedežev. Berlin jih je štel 317, München 50, Hamburg 42, Köln 41. New York je imel l. 1910. 450, danes 700. Združene države skupno 16.000 z osem milijoni sedeži. Znano je, da se vrše kino predstave na ladjah, vpejljali so jih tudi že po nekaterih vlakih. Po posameznih delih sveta je kino takole razširjen¹³:

Evropa ima	22.000	konces.	kino s	21.000.000	sedeži
Amerika ima	25.000	"	"	9.000.000	"
Azija ima	3.000	"	"	600.000	"
Afrika ima	800	"	"	200.000	"
Avstralija ima	1.200	"	"	350.000	"

Res je, da je film sam na sebi moralno indiferenten, le žal, da se prepogosto predstavljajo stvari, ki npravno niso neoporečne. Nemški šolski upravitelj Muer je objavil statistiko o obiskovanju kina v nekem industrijskem velikem mestu in je prišel do tehle rezultatov: Med 1000 mladimi ljudmi od 14. do 17. leta jih obiskuje kino redno 40%. In to največ »Sitten-, Aufklärungs-, Abenteuer- und Verbrecherfilme«. Kot vzrok, zakaj da obiskujejo kino, navajajo: pomanjkanje dobre družbe, dolgčas v domači hiši, ein »flottes Verhältnis«, interesantne senzacije¹⁴.

Tudi pri nas v Ljubljani kino ni najslabše obiskan. V celoti je bil obisk v l. 1928. tak-le:

¹¹ Berghof, Die katholische Schriftenmission und ihre Bedeutung. Internationale Christkönigs-Tagung zu Leutesdorf a. Rh. Hsg. v. Johannesbund (Leutesdorf 1928) 25. Ker se večkrat sklicujem na te referate, bom zbirko cit. z Leut.

¹² O. c. 8.

¹³ SZ 3 (192) št. 5, 112; št. 10, 223. Odgovornost glede točnosti naštetih podatkov prepuščam uredništvu SZ.

¹⁴ SZ 4 (1928) št. 13, 275.

Januar	49.800
Februar	47.300
Marc	46.200
April	38.100
Maj	59.100
Junij	36.300

Odnos 276.800

	Prenos 276.800
Julij	27.200
Avgust	40.100
September	59.950
Oktober	59.450
November	65.050
December	54.050

Skupno 582.600

Statistika je napravljena po številu prodanih vstopnic treh ljubljanskih kino-podjetij: Ideal, Ljubljanski dvor in Elitni kino Matica. Sodeč po reklamah, tudi pri nas niso vse predstave moralno neoporečne in ne morejo dobro vplivati ne na nedorastlo mladino, ne na odrasle¹⁵.

Velik vzrok težavne pastoracije je tudi splošni laicizem. Sv. oče ga imenuje v svoji encikliki o Kristusu Kralju pogubno kugo. Liberalizem, ki je kot skrivna bolezen prodiral vedno globlje v ljudske plasti, je začel kazati svoje žalostne sadove. Par stoletij se je pripravljalo, kar danes dozoreva. Ni ostalo brez posledic sistematično sramotenje in premišljeno blatenje cerkve, njenega nauka, njenih obredov in služabnikov.

Iz družine so hoteli izriniti cerkev, tako da bi pri zakonski zvezi imela besedo samo država. Iz šol naj bi polagoma izginil krščanski nauk in duhovnik. Saj čutimo, kako se skoraj po vseh evropskih državah bije oster boj vprav za šolo. Če gremo še bolj

¹⁵ Naj navedem reklamo za par predstav za mesec november, ko je bil obisk največji. Citiram po dnevniku »Jutro« za Elitni kino Matica: — Tajnosti Orijenta. V carstvu mogočnega sultana. Ljubavne noči. Haremske tajnosti. Razkošje sultanovega dvora. Lepe plesalke. Odaliske. Uživanje vseh zemskih naslad. Čarobna piščalka. Začarani ples. J dne 10. novembra št. 265. — Grešna ljubezen mladega po uživanju hrepenečega meniha trapista, ki beži iz samostana, se zaljubi in poroči ter končno zopet vrne v samostansko tišino, zapuščajoč ženo in otroka, to je vsebina lepega in ganljivega vefilma Alahov vrt. J dne 27. nov., št. 279. — Grešna ljubezen, uživanje in zakon trapista v vefilmu lepe in ganljive vsebine Alahov vrt. J dne 28. nov., št. 280. — Pozor! Any Ondra, češka filmska diva je danes senzacija za Ljubljano. Če hočete uživati šarm pikantnih scen in se pošteno zabavati, si ogledjte danes Saksofon — Suzi v Elitnem kinu Matica. J dne 13. nov., št. 267. — Božanska Greta Garbo, edina in nedosegljiva ljubavnica v najnovejšem filmu neizmerne ljubezni, hrepenenja, strasti in trpljenja »Žena«... Toliko ljubavne strasti ni pokazala slavna Greta Garbo, katere se spominjate... J dne 16. nov., št. 270. — Premijera pretresljive usode deklice iz hiše greha... Roman sirote... V močvirju... Pod kontrolo. V salonu naslade. Čista v vsej umazani okolici. Ljubezen neizkušenega, nepokvarjenega srca... Mladini neprimerno. J dne 21. nov., št. 274.

v podrobnosti, bomo videli, kako se je na široko zajedel laicizem. Pridigovanju, tudi sv. pismu samemu, se odreka božja avtoriteta. Iz družin, ki so še katoliške, gine versko in nabožno čtivo, češ da to ne spada več na mizo izobraženega človeka. Če stopite v stanovanje, boste opazili križ, ki je zavzemal nekdanje prvo mesto, le še v sobi, v katerih obiskov ne sprejemajo. Služba božja modernemu človeku ni več opus Dei, temveč le še opus humanum. Iz navade, radi lepega petja še pridejo v cerkev, ne pa zato, ker jih veže cerkvena zapoved. K bolnikom večkrat kličejo duhovnika, ko mu ne more več dosti pomagati, ne toliko radi bolnika samega, bolj radi ljudi, da se ne bi reklo, da je umrl nepreviden, in da lahko objavijo v časopisih: previden s tolažili svete vere. Duhovnikov nadnaravni karakter se ne upošteva, ampak le njegove osebne vrline. Cerkvene zapovedi se enostavno prezirajo, večkrat že ex contemptu formali. Verski pozdravi so vedno bolj redki, tudi med nami duhovniki.

Še pri drugih rečeh se kaže laicizem. Poglejmo n. pr. po mestih naše prošnje procesije. Moč ni skoraj nič, same ženske in še te večinoma le starejše. Včasih je molitev spremljala in končavala delo, sedaj tudi po kmetih vedno bolj gine. Če vzamemo v roke strokovne časopise, so povečini versko indiferentni ali morda celo veri nasprotni. V olikani družbi ne velja za taktno, da bi se razgovarjali o verskih vprašanjih, ker so pač te reči že zastarele. O modernem poganstvu se lahko govori in to mora prenesti vsak. Včasih je celo v katoliških društvih skoraj prevelika toleranca glede vere in morale. Kar na splošno v praksi zmaguje načelo, da naj bo človek veren le med štirimi stenami, v javnosti pa naj tega ne kaže¹⁶.

Seveda sovražniki cerkve ne drže križem rok. S skrbnim očesom motre življenje in izrabljajo ugodne prilike, da ljudi veri in cerkvi izneverijo. Jezuitski pater Mc Guire poroča, kako ateizem v Ameriki bolj in bolj napreduje. V državi New-York obstoji že več let liga »Association for Advancement of Atheism«, ki ima lastno glasilo The Trooth Seeker. Njen namen je — kot že ime pove — širiti ateizem. Svoje podružnice ima na 20 ameriških univerzah. Med drugim skušajo doseči, da bi bil duhovnik izključen iz vojske, mornarice in nacionalnega kongresa, da se ne bi več prisegalo na sv. pismo, da država ne bi priznavala verskih praznikov in podobno¹⁷.

Najbolj značilen se mi pa zdi verski boj, ki se bije v sosednji Avstriji in posebej še na Dunaju. Za to katoliško mesto so dnevi, ki jih sedaj preživlja, tako kritični, kot jih morda ni bilo od reformacije dalje. L. 1926. so imeli socialisti v Linzu zborovanje, na katerem so izdelali program za svoje nadaljnje delo. V glavnem so poudarjali sledeče stvari: Svoje ideje bodo širili s svobodomiselno literaturo in časopisjem, s predavanji, s kulturnimi prireditvami kot

¹⁶ Lorenz, Die Pest des Laizismus v Priester-Konferenzblatt. Zeitschrift für den Seelsorgsklerus 40 (1928) 266—271.

¹⁷ NR 11 (1928) št. 31, 647.

protiutež cerkvenim prireditvam, in s tem, da bodo prirejali posebne agitacijske tedne za izstop iz cerkve (*»Kirchenaustrittswochen«*). Na plakate naj pač vedno zapišejo: *Unsere Gegner werden besonders eingeladen, kar zelo učinkuje*. Seveda jih morajo še posebej pismeno povabiti. Na zborovanju naj jim le puste govoriti, pa vedno pred svojimi pristaši. Pri predavanjih je zelo važno, od katere strani se vera kritizira. V krajih, kjer so ljudje še verni, moderne metode niso primerne. Pač pa se priporoča v take kraje poslati bivše duhovnike. V bolj naprednih krajih naj prično z razvojno teorijo. Po mestih spet drugače. Delajo naj na to, da bodo ljudje izstopali iz cerkve, da se bodo po smrti dali sežgati mesto pokopati, poskrbe naj v parlamentu za primerne resolucije in interpelacije, širijo naj letake in brošure, pridobivajo organizaciji novih članov in naj imajo v evidenci vse tiste, ki so brez konfesije.

Pa tudi nad delom svojih nasprotnikov naj čujejo. Pazijo naj na katoliške časopise, na škofovska pastirska pisma, na katoliške zakonske predloge v parlamentu (konkordat), na cerkvene pridige, misijone, katoliške shode, na *chronique scandaleuse*. O delu svojih nasprotnikov naj centrali vestno poročajo¹⁸.

Kot vidimo delajo po dobro premišljenem načrtu z izvrstno izpeljano organizacijo. Ni čudno, da imajo pri svojem delu tudi veliko uspehov. Poglejmo n. pr. statistiko izstopov iz katoliške cerkve na Dunaju¹⁹:

Od l. 1910. do 1919. je izstopilo	7.716 vernikov
" " 1919. " 1926. " "	95.619 "
l. 1920. je izstopilo	7.910 "
" 1923. " "	22.888 "
" 1926. " "	13.505 "
" 1927. " "	28.898 "

Vzroki izstopov so kaj različni. Zelo pogosto p o r o k a. Letno iz tega vzroka izstopi 3400—4000 ljudi. Večkrat tudi sovraštvo proti cerkvi in Bogu. Tudi ta vzrok navajajo odpadniki, da je cerkev v moderni dobi odpovedala. Prav tako je število onih, ki odpadejo iz verske brezbržnosti, precej veliko. Razne verske sekte iščejo pristašev, in če imajo svoje lokale, se jim lov še bolj gotovo posreči. Pretežna večina (90%) pa ostane brez konfesije, kar je toliko kot moderno poganstvo. Nekateri izstopijo naravnost prisiljeni, zlasti žene prisiljene po možeh. Dunajski magistrat gre apostatom zelo na roko. Pri prošnjah za razne službe je potrdilna listina o izstopu iz katoliške cerkve dobro priporočilo²⁰. Velikanske dunajske mestne stanovanjske hiše imajo baje 40.000 stanovanj. Kaj to pomeni pri veliki stanovanjski bedi, si lahko mislimo.

Ustanovljene imajo posebne urade, ki apostazijo kar mogoče olajšujejo. Treba je le podpisati neko listino, vse drugo oskrbi urad

¹⁸ Bichmaier, Die Organisation des Freidenkertums in Österreich v SZ 3 (1928) št. 21, 453.

¹⁹ SZ 3 (1928) št. 18, 390.

²⁰ Engelhart o. c. 48—50.

sam. Na Dunaju je izstopilo v povojnih letih nič manj kot 120.000 katoličanov. Zadnji veliki misijon, ki se je vršil na Dunaju proti koncu l. 1928. je pritegnil le kakih 16% vernikov. Vseh skupaj jih je 1.420.000, praktičnih pa le 200—250.000. V katoliško cerkev jih je prestopilo nazaj po misijonu 200²¹.

Tudi dunajski krematorij nam da misliti. Otvorjen je bil l. 1923. Prvo leto je bilo sežganih 835 mrličev, naslednje leto 1424, l. 1925. je število zrastlo na 1880, l. 1926. na 2391, l. 1927. na 2915, l. 1928. je bilo sežganih 3130 mrličev, od teh 1841 rim.-kat. vere, 267 evang., 245 judovske, 81 staro-katol., 8 pravosl., 688 brez konfesije²².

Glavne sile pa so obrnjene v katoliško mladino. Boj, ki se zadnja leta bojuje na Dunaju, se bo morda čez nekaj let prenesel v druga evropska velenista. Ne gre le za pouk v šoli, ki naj bi bil versko indiferenten, če ne veri naravnost sovražen, gre za vzgojo mladine izven šolskih sten.

Socialisti se dobro zavedajo, da bodo zadeli cerkev najbolj v živo, če ji iztrgajo iz rok otroke, če že mladim srcem vzamejo vero. Ustanovili so vzgojno in šolsko društvo z naslovom »Freie Schule Kinderfreunde«. Društvo je namenjeno v prvi vrsti staršem. Njihova organizacija je zelo močna in se hitro širi. L. 1920. je štela približno 50.000 članov, l. 1921. že 57.519, l. 1924. pa 91.513. V svojem programu društvo poudarja, da bo z vsemi sredstvi delalo za to, da bosta šola in cerkev popolnoma ločeni. Za otroke organiziranih staršev pa skrbi s tem, da jim nudi priliko za sport, razne igre, potovanja, telovadbo, veslanje, smučanje. V ta namen ustanavlja telovadišča in sportne prostore, po možnosti poskrbi tudi za sportno in telovadno orodje. Dalje prireja počitniška in otroška potovanja, obiske po muzejih in drugih javnih napravah pod strokovnim vodstvom. In še veliko drugih koristnih reči. Toda vsa vzgoja je veri sovražna. Bolj kot iz pravil se to vidi iz sadov, ki jih ta vzgoja obrodi²³.

Lepim katoliškim praznikom hočejo dati socialistični značaj. Ze nekaj let sem prirejajo »Umgängssonntage« ob istem času, ko bi morali otroci v cerkev k božji službi. Na praznik sv. Rešnjega Telesa in še bolj nedeljo po prazniku vodijo otroke ven v naravo, na travnike in polja, prirejajo »Frühlingsfeste«, da bi jih odtegnili procesiji. L. 1928. so že napravili po raznih okrajih 26 obhodov,

²¹ Eberle, Die Kirchengaustritts-Bewegung in Wien v SZ 4 (1929) št. 16, 321—324.

²² NR 11 (1929) št. 18, 330.

²³ P. Zyrill Fischer O. F. M., Sozialistische Erziehung (Wien 1926) 39, 61, 62. — Isti pater poroča o sadovih te vzgoje več podrobnosti. Naj omenim samo tole: Iz krščanskega pozdrava se otroci takole norčujejo: »Gelobt sei Jesus Christ, Von der Ewigkeit glaub ich nichts.« — »Gelobt sei Jesus Christ, Mit der Ewigkeit ist es nichts.« — »Gelobt sei Jesus Christ, In der Ewigkeit kriegst nichts.« — »Gelobt sei Jesus kriegst nix.« — Tožijo, da je že precej takih otrok, ki ne gredo več k sv. spovedi, sv. obhajilu, ne k šolski maši. Istotam 163.

pri katerih je bilo po 100—1000 otrok. Skupno zbirališče je bilo na Favoritenplatzu in po poročilu »Arbeiter-Zeitung« se je tam zbralo 17.480 otrok peš, 107 majhnih otrok pa so pripeljali na 49 lepo okrašenih vozovih. Pri tej stvari ne gre le — kot dobro poudarjajo avstrijski čuječi katoličani — za nekaj slaščič, s katerimi so otroci ob takih prilikah navadno pogoščeni, gre za ideje, katere hočejo socialisti mladim srcem že zgodaj vcepiti. Značilen je simbol, ki ga nosijo s seboj pri teh obhodih: mlinski kamen. Odkod, zakaj? Ko so začeli zbirati socialisti okrog sebe mladino, so avstrijski škofje dvignili glas in zaklicali s Kristusom: Kdor pohujša katerega teh malih, ki v me verujejo, bi mu bilo bolje, da bi se mu obesil mlinski kamen na vrat in bi se potopil v globočino morja (Mt 18, 6). In zgodilo se je, da sta se isto nedeljo pomikali po dveh bližnjih vzporednih dunajskih ulicah dve procesiji: ena teoforična, druga s tisoči otrok s simbolom mlinskega kamena. Število otrok, ki se udeležujejo socialističnih obhodov, leto za letom narašča. Lansko leto je poročala »Arbeiter-Zeitung«: Večina udeležencev v katoliških procesijah so bili stari možje in stare ženske. »Die Jugend ist in unserem Lager.« Tako daleč je prišlo, da je poslal »Freidenkerbund« na dunajski policijski komisariat vlogo, v kateri naznanja, da bo priredil s svojimi ljudmi obhode na cvetno nedeljo in na praznik sv. R. T. od 8. do 12. ure dopoldan, na praznik 30. maja 1929 pa natančno po isti poti, kot se pomika teoforična procesija. Na historičnih prostorih, kjer so ta dan postavljeni štirje oltarji, bodo deset minut trajajoči nagovori o socializmu kot svetovnem naziranju. Sicer so pozneje vlogo umaknili, vendar že to, da so jo sploh vložili, dosti pove. Nobenega dvoma ni, da bo odločitev v tem boju vplivala tudi na ostalo Evropo²⁴.

Tudi v Nemčiji niso zadovoljni s življenjem katoličanov. Če prebiramo poročila zadnjih katoliških shodov, se vedno bolj pogosto sliši beseda: »Aus dem katholischen Gedanken muß katholische Tat werden.« Tudi tam je statistika o izstopih iz katoliške cerkve porazna. V letih 1919—1925 je v celi Nemčiji izstopilo 218.750 ljudi iz kat. cerkve²⁵. Je pač splošen duh zajel vso Evropo in bolj ali manj se to pozna prav povsod.

II. Novo življenje.

Kljub senčnim stranem, ki sem jih omenil v prejšnjem poglavju, kljub temu, da se je število katoličanov zmanjšalo, ima vendar katoliška cerkev v sebi nezlomljivo moč in silo. Evropa se danes zaveda, da je v cerkvi življenje, ki nikdar in nikoli ne ugasne, da je ni organizacije, ki bi se ji mogla ob stran postaviti. Tudi priznavajo vsi

²⁴ Dr. Messner, Einbrüche in die katholische Kulturfront v NR 10 (1928) št. 39, 807, 808; isti, Bedrohte katholische Kulturfront v NR 11 (1928) št. 4, 59—60.

²⁵ Rickes, Gründe und Fragen der Kirchenaustrittsbewegung v Theologie und Glaube 21 (1929) 53.

resnomisleči ljudje, da cerkev ohranja socialno življenje, ki bi brez nje in njenega nauka propadalo in propadlo, da ni boljše varhinje, kot je cerkev, za zakon, za urejeno družinsko življenje, za privatno lastnino, zato da se spoštuje avtoriteta in človeško življenje. Cerkev je nepopustljiva in neodjenljiva v svojih dogmah, cerkev je ohranila isti od Boga samega ji odločeni cilj in tudi nadnaravna sredstva.

Tudi ne smemo tajiti in skrivati, da se je začelo v njej sami v zadnjih desetletjih sveže novo življenje. Kakšno zanimanje vlada n. pr. po vseh katoliških deželah za misijone! Rim je govoril in ves svet je poslušal glas sv. očeta. Pod vlado Pija XI. se je misel za cerkveno zedinjenje s krščanskim vzhodom silno poživila, ne le med slovanskimi narodi, ampak tudi drugod. Da je Italija poravnala krivico, storjeno rimskemu papežu, je dogodek, čigar dalekosežnosti še ne moremo prav oceniti. Irska in Poljska, dve katoliški državi, sta tudi pri drugih upoštevana, Nemčija si je po letu 1918. pridobila pravice, na katere pred tem letom ni mogla upati. Na Angleškem letno konvertira 10.000—12.000 oseb. In kar je glavno: v dušah katoličanov samih se je začela prava katoliška renesansa. Kdor zasleduje v zadnjih letih zanimanje za liturgijo, evharistično življenje, mladinsko gibanje, kdor upošteva veliko število asketičnega slovtva, ki se je pojavilo v vseh večjih in manjših narodih v letih po vojski, ne more tajiti, da vsi ti pojavi značijo pravo versko prebujenje²⁶.

In kakor je res, da je sedanja doba označena po svojem naturalizmu in racionalizmu, je pa tudi res, da je vse to že začelo v ljudeh vzbujati neko reakcijo, ker je pač človek čutno-duhovno bitje in hoče tudi duša priti do svojih pravic. Odtod toliko verskih sekt, spiritizem in okultizem vseh vrst. Nemški list »Wort und Tat« ne prinaša za Nemčijo nič manj kot 53 imen važnejših verskih sekt²⁷. Čimbolj je izginila prava vera, tembolj raste število onih, ki se oklepajo v eni ali drugi obliki praznoverstva.

Katoliška cerkev ne drži križem rok, njeni služabniki delajo neumorno in res se pričinja novo življenje. Poglejmo podrobneje nekaj takih pojavov. Na N i z o z e m s k e m se je v zadnjih 20 letih versko življenje zelo razvilo. Pred časom je bila Nizozemska še pod kongregacijo de propaganda fide. Sedaj pa sami zatrjujejo, da je pri njih nepoznana beseda: Ta je katoličan, pa ne izvršuje verskih dolžnosti. Tam so duhovniki v praksi izvedli načelo: Pastir mora poznati svoje ovce. Pastoralni obiski po družinah so že splošno izpeljani. Župnija dobí veliko bolj družinski značaj, če oče — in to je duhovnik — tudi zunaj cerkve z svojimi verniki občuje, se zanje zanima in jih od časa do časa obiskuje. Tam je požrtvovalnost katoličanov naravnost občudovanja vredna. Kar naprej in naprej prireajo zbirke v naj-

²⁶ Dr. Mack, Das Königtum Christi und die religiöse Renaissance der Neuzeit v Leut 30, 31.

²⁷ NR 10 (1928) št. 50, 1056.

različnejše cerkvene in dobrodelne namene, tako da ljudje že govorijo: Unser Glaube ist ein schöner, aber ein teurer Glaube. K darežljivosti jih pa tudi znajo vzgajati. Župnik, ki je hotel sezidati v svojem kraju društveni dom, je takole napravil. Denarja ni imel nič. Najprej je priredil veliko misijonsko slovesnost, pri kateri je bila vsa denarna zbirka namenjena za misijone, da se bodo ljudje navadili dajati. — Spoznali so, kako velike župnije onemogočajo stik med duhovniki in verniki in ljudi cerkvi odtujujejo. Zato so tam vse župnije bolj majhne, ne štejejo več kot 5000 ljudi. Dekret Pija X. o pogostnem sv. obhajilu je lepo izpeljan in temu se morajo največ zahvaliti, da je tam toliko duhovniških in redovniških poklicev.

Na Nizozemskem se lahko reče: Ljudstvo zaupa svojemu duhovniku. Vsaka organizacija ima duhovnika kot cerkvenega svetovalca. Vse gre za svojim pastirjem. Skofje so dali znamenje za boj za cerkveno šolo. Ljudje so šli za njimi in razmere so se bistveno izpremenile. Ko pred nekaj leti 500 katoliških šol ni dobivalo od države nikake podpore, danes lahko župnik zida katoliško šolo na državne stroške. Le katoliška univerza, ki pa ima iste pravice kot državna, ne dobiva od države nikake subvencije. V celoti imajo 35 katoliških dnevnikov, med njimi največji katoliški dnevnik na svetu »Der Maasbode«, ki izhaja v Rotterdamu. Vsak katoličan dobi po pošti brezplačno župnijski list. Laiški apostolat silno veliko skrbi odzvame dušnemu pastirju. Imajo tudi mnogo domov za duhovne vaje, kjer se laiški apostoli vzgoje za ta svoj poklic.

Drugoverci sami prosijo, naj bi imeli katoličani predavanja in kurze o verskih vprašanjih v cerkvi, v dvoranah, pa tudi kar na prostem po trgih in cestah. Jezuiti in dominikanci so vzgajali žene, ki sicer ne nosijo redovne obleke in tudi v pravem pomenu niso redovnice, pač pa imajo Kristusovega apostolskega duha; zunanje redovniške forme radi tega ne sprejmejo, da lažje izvršujejo svoj apostolat med ubogimi delavskimi družinami. Znano je delovanje prelata Poelsa, ki je začel in uspešno izpeljal veliko stanovanjsko akcijo za delavska stanovanja. Župnik Willenborg je ustanovil in še sedaj vodi apostolat za bolnike, po mestih prireja zanje po cerkvah misijone in duhovne vaje. Izvrstno služi v njegove namene tudi radio²⁸.

V Belgiji se mi zdi posebno srečno izpeljana organizacija delavske mladine. Med 1.800.000 delavci in delavkami jih je 600.000 v starosti 14—21 let. Vsako leto dovrši šolo kakih 70.000 mladih ljudi, ki postanejo delavci. Pred nekaj leti je v onih krajih, kjer govorijo francosko, komaj 2% izpolnjevalo verske dolžnosti. Zanje se je zavzel abbé Cardyn. Spoznal je, da ne zadostuje za pošteno življenje, če samo v nedeljo poslušajo v cerkvi božjo besedo, čez teden pa nimajo družbe, ki bi jih dvigala. Duhovnik sam ne

²⁸ Brom, Aufschwung des katholischen Holland Leut 50—55. Prim. tudi razna poročila v časopisu »Vzajemnost« zlasti Jan. Kalana v letnikih 12, 15, 16 (1924, 1927, 1928).

more biti vedno med njimi. Zato je prišel do zaključka: Apostolat med delavci po delavcih. Začetki so bili prav skromni. Po vojski se je zglašil pri sv. očetu Piju XI., ki je pohvalil njegovo delo in ga bodril, naj vztraja. Dne 10. julija 1924 je sklical v Bruxelles sestanek duhovnikov, na katerem jim je razložil svoje načrte. Ustanovili so zvezo: Jeunesse ouvrière chrétienne, za Flamce posebej, za Francoze posebej, povsod za mladeniče posebno organizacijo, za dekleta posebno. Danes po par letih obstoja šteje že nad 50.000 članov in članic. In kar je glavno: vsi, ki so v tej organizaciji, so zares prežeti verskega duha, kar se kaže v vsakdanjem življenju. Veliko važnost polagajo na duhovne vaje in na mesečno rekolekcijo. V tem pravijo, je prav za prav skrivnost vseh njihovih uspehov.

Vsak med njimi je apostol, ki mu ni le za to, da sam živi po veri, ampak išče sredstev, kako bo še drugim pokazal pot ter jim pomagal do krščanskega življenja. Če dobe novinca, ki še ne pozna od blizu njihovega življenja, ga z veseljem sprejmejo v svojo sredo. Prve dni ga nič ne izprašujejo o njegovem življenju, tudi o tem ne, če izpolnjuje glavne verske dolžnosti. Duhovnik, ki je v tisti organizaciji, se posebej zanj zavzame. Razen tega še določeni mladi delavci sami, ki so že vajeni takega dela. Ko ga pouče o glavnih zahtevah organizacije, ga pošljejo k duhovnim vajam in ko se vrne, je njihov s celo dušo.

Ti mladi ljudje — Jociisti se imenujejo — zelo dobro vplivajo na versko življenje cele župnije. Marsikje so vpeljali s svojim zgledom in s prigovarjanjem pogostno prejetje svetih zakramentov. Z njihovo pomočjo so uvedli procesije in take, ki so pešale, znova poživili. V vojašnicah skrbje, da vojaki opravijo velikonočno dolžnost. In trdijo, da imajo lepe uspehe. V neki vojašnici jih je med 800 pristopilo k skupnemu sv. obhajilu 500. Povsod imajo pred očmi apostolsko delo: v družini, v delavnici in drugod, kjer pridejo v stik z ljudmi. Za tiste, ki izstopajo iz šol, poskrbe, da so o J. O. C. pravočasno pravilno in zadostno poučeni. Pa tudi dejansko pomagajo, kjer le morejo. V ta namen imajo delavske domove, posvetovalnice po vseh večjih krajih, posredovalnice za delo, pomagajo tistim, ki so od dela odpuščeni in v še nešteto drugih slučajih. Ko tako delavci dejansko okušajo dobrote močne organizacije, jo ljubijo in se nanjo zanesejo. Veliko so že dosegli tudi pri podjetnikih in raznih tovarnah, kjer uživajo v J. O. C. organizirani delavci velik ugled in spoštovanje. Da njihovo življenje ne opeša, dobiva vsak član tiskan tednik »La Jeunesse ouvrière«²⁰.

Iz Belgije so se začeli širiti tudi v Francijo. V pariškem predmestju Clichy je začel abbé Guérin. Pred dobrim letom je ustanovil prvo skupino s štirimi delavci. Ko so imeli prvo zborovanje

²⁰ P. Reinert S. J., Das Problem der Zurückgewinnung der arbeitenden Jugend zum katholischen Glaubensleben v SZ 3 (1928) št. 24, 516—518; abbé Cardyn, La Reconquête du Proletariat Leut 120—133.

je že obstojalo 60 skupin z 1200 člani. Gledajo pa res povsod le na elito, drugače ni sprejet, in to se obnese. To je pravi laiški apostolat med delavci, t. j. delovanje v duhu katoliške akcije.

Tudi versko življenje v Franciji obeta veliko lepega. Kaže velik idealizem duhovščine, ki ji gre za duše in se zna prilagoditi modernim velikomestnim potrebam, pa tudi umevanje laikov za Kristusovo kraljestvo na zemlji. Ko se je pred dobrimi 20 leti cerkev ločila od države, ji je to v marsikaterem oziru koristilo. Oprostila se je vezi, v katere jo je poprej država uklepala. Pokazala je, kaj premore sama iz sebe. Zgodila se ji je seveda strašna krivica, ko ji je država ugrabila 251,742.000 frankov cerkvenega premoženja. Duhovščina je ostala brez sredstev, vržena je bila naravnost na cesto, brez stanovanj, škofije so bile brez premoženja, niso vedele, kdo jim bo vzdrževal njihova semenišča. In vendar je versko življenje v zadnjih 20 letih zelo napredovalo. Cesar niso mogli izvesti pod konkordat, so začeli graditi sedaj. Ko je bil v začetku 19. stoletja sklenjen konkordat, je štela pariška škofija 800.000 katoličanov, ki so imeli 125 župnij in 422 duhovnikov. Pariz je rasel po številu prebivalcev, in ko je konkordat padel, je bilo katoličanov že tri milijone, štivilo duhovnikov pa se je povečalo le za 343, štivilo župnih cerkv za 22. Kakšno je bilo versko življenje si lahko mislimo. Tako n. pr. je štela župnija Pierre-de-Montrouge 83.000, Sainte Marguerite 96.000, Notre-Dame de Clignancourt 112.000 duš. Ljudje so imeli po več kilometrov daleč v cerkev, obisk službe božje je bil sila uboren. Pa tudi ko bi bili hoteli vsi priti, ne bi bili mogli, ko ni bilo cerkva. Še prav do zadnjega časa je štela župnija St. Jacques - St. Christof - de - la - Vilette 70.000 duš, ima pa le eno cerkev, v kateri je prostora za 750 ljudi, in dve kapeli, kjer bi se lahko zbralo približno isto število vernikov. Saint-Germain-de-Charonne ima v cerkvi prostora za 400 in v neki kapeli za nekaj manj ljudi. Pariško predmestje Levallois-Perret ima za kakih 80.000 vernikov eno cerkev in par ne velikih kapel. Razumljivo, da so se v takih razmerah ljudje cerkvi zelo odtujili, da je število krstov silno majhno, prav tako cerkvenih porok, pogrebov in tudi velikonočnih sv. obhajil. Kardinal Richard je izrekel l. 1905. sebede: Pariz je misijonska dežela.

Ko je cerkev postala »prosta«, se je začelo silno intenzivno delati. Začeli so graditi nove cerkve in ustanavljati nove župnije. Sedaj ima Pariz že 176 župnij, 81 v mestu, 95 zunaj njega. Nove župnije so zasegle 636.000 ljudi, več kot jih ima ves Marseille. V novih cerkvah je bil spočetka obisk službe božje neznaten, pa postaja vedno večji. Stalno narašča tudi število obhajil, moralno življenje se boljša.

Požrtvovalnost duhovščine je v splošnem občudovanja vredna. Molijo, premišlujejo, posvetujejo se in iščejo novih potov, po katerih bi se mogli ljudem približati. Kjer se naselijo, delujejo tudi socialno in lajšajo bedo ubogih, pomoči potrebnih ljudi. Celu cerkve so zidane tako, da je prostor pri njih porabljen za govorilnice, delavnice, ka-

kršne so pač potrebe tistega kraja. Župnik v Notre-Dame d'Espérance je l. 1911. sezidal kapelo za 500 ljudi. Dopoldan se opravlja v njej služba božja, popoldan pa so na istem kraju kino-predstave. Ljudje pravijo »la messe du cinéma«. Poučno predavanje pojasnjuje življenje Jezusovo, Device Orleanske in druge nabožne predmete. Ljudje se take »maše« radi udeležujejo in marsikaj jim ostane tudi za življenje. Duhovnik se jim približa z evangelijem, ko drugače ne more dobiti z njimi stika. In pa kraj za službo božjo jim postane na ta način bolj domač.

Vredno je omeniti še par iznajdljivosti pariških dušnih pastirjev. Prvo je *Paroisse professionnelle*. V onem delu mesta, ki ga Parižani nazivajo Cité, je prihajalo v neko veliko cerkev med 12. in 1/2. uro nekaj ljudi, uslužbenk in bančnih uradnikov, ki so včasih prosili duhovnika za sv. spoved. Postali so pozorni na te pozne cerkvene obiskovalce. Bili so to ljudje, ki so celo dopoldne sedeli v uradu, in so se v opoldanskem odmoru vračali mimo cerkve domov. Duhovniki so jim šli na roko, kar so mogli. Vsak dan so v tem času spovedovali, počasi so od časa do časa imeli kratke nagovore, za veliko noč duhovne vaje. Tako je nastal ta »Mission du Midi«, ki je že precej ljudem uravnal življensko smer. Isti poklic je združil ljudi v neke vrste župnijo. Prav tukaj je krasno polje za faiški apostolat.

Nekaj drugega je tako imenovana *Paroisse provinciale*. Med 100 Parižani je 53—69 takih, ki so prišli iz province. In ni jih malo, pri katerih je pomenilo slovo od doma, tudi slovo od verskega življenja. Skušali so zanje poskrbeti na ta način, da so določili za vernike iz istih pokrajin, posebno cerkev, dobili so zanje domačega duhovnika, v cerkev so upeljali domače obrede, domače pesmi in navade, tako da so ljudje v cerkvi kot da bi bili doma. Dosedaj imajo tri take cerkve in poročajo, da so z uspehom zadovoljni.

Velik idealizem so pokazali zlasti tisti francoski duhovniki, ki so šli med delavce v pariška predmestja in okolico, se med njimi nastanili, med njimi žive, da bi jih pridobili za Boga. Te družine imajo silno ubogo življenje. Slabe barake za stanovanje, nobene kanalizacije, ne prave razsvetljave, na gosto nagnetenosti po zatohlih stanovanjih, so bili zlasti v verskem oziru zapuščeni. Odpor je rasel v njihovih dušah proti bogatim pariškim cerkvam in proti duhovnikom. Tudi če so šli v kako pariško cerkev, so se čutili tako tuje pri vsej lepoti hiše božje. Tako so pešali versko in moralno. Velik procent teh ubogih ljudi niti krščen ni bil več. Na pobudo kardinala Amiettea pa so se naselili nekateri duhovniki sredi med njimi. Imeli so in še imajo prav podobno siromašno stanovanje, hrano, opravo kakor delavci sami. Spočetka niso bili prijazno sprejeti. Nekemu duhovniku se je pripetilo, da mu je na prvi apostolski poti priletel kamen v obraz. Brez srda ga pobere — bil je okrvavljen — in ga pokaže onemu, ki ga je tako neljubeznivo pozdravil ter mu reče: »Poglej, to bo prvi kamen za cerkev, ki jo

bom na tem kraju postavil.« Tudi starejši ugledni duhovniki so se odločili za tako življenje. Šestdesetletni abbé Touzard, profesor katoliške visoke šole v Parizu, je zamenjal visokošolsko katedro s siromašo barako. Z njim sta prišla še dva pomočnika in postavili so sami zasilno cerkvico. Po svojih lurških ozdravljenjih je znan kraj Villepinte. Tudi tam so bili tisoči versko silno zanemarjeni; med njimi je pastiroval Curé-codonnier, abbé Guillet, župnik-čevljar, ki je tudi kot dušni pastir s svojim čevlarskim znanjem rad postregel svojim vernikom. Ko je postavljaj cerkvico, je sam hodil z malim vozičkom na kolodvor in vozil oltarne kipe domov. V Bobignyju se je naselil župnik, ki je imel lepo faro sredi mesta. Ko so zagledali komunisti v svoji sredi moža finih manir, so si začeli šepetati, da pač izpod 80.000 letnih frankov ni prišel v njihovo družbo. Pa so kmalu svoje mnenje izpremenili. Ko so videli, da ga je samo uboštvo, so se mu približali in mu sami pri delu za novo cerkvico pomagali. Nič izrednega ni, če zagledaš sivolasega starčka, kako hiti od vrat do vrat, od barake do barake kot dobri pastir, ki išče izgubljene ovce.

Duhovnikovo delo podpirajo redovnice, pa tudi svetne katoliške dame, ki kot usmiljeni Samarijan lajšajo telesno bedo in pomanjkanje in disponirajo srca za duhovnikov prihod. Ko je lansko leto prišel pariški kardinal Dubois blagoslovit tako uborno cerkvico, so se komunisti prav z veseljem udeležili te slovesnosti in so pozneje izrazili domačemu duhovniku, da naj »rdeči župnik« le še pride k njim³⁰.

Znani pisatelj katoliški župnik Pierre l'Ermite je l. 1927. začel veliko akcijo za katoliški kino. V enem letu je zbral 547.000 frankov. In danes je čez 500 župnij v Franciji, ki imajo svoj lastni kino.

Znano je, da je francoska inteligenca na splošno verna, in da prav od nje izhaja mnogo iniciative za versko obnovo. Francoski akademiki so n. pr. pričeli apostolsko delati tako, da so propagirali velikonočno obhajilo. Več kot 10.000 pisem razpošljejo svojim tovarišem, v katerih jih na ljubezniv, prijateljski način opozarjajo na velikonočno dolžnost. In zanimivo, kako stalno naraščajo podpisi tistih, ki se zavežejo, da bodo tej dolžnosti zadostili.

L. 1924. se jih je priglasilo	4.037
„ 1925. „ „ „ „	5.566
„ 1926. „ „ „ „	7.489
„ 1927. „ „ „ „	9.594
„ 1928. „ „ „ „	10.800

³⁰ NR 10 (1928) št. 31, 646; M. B. Guenin O. P., *Le Renouveau catholique en France*, Leut 59—66; Dr. Klara Faßbinder, *Vom kirchlichen Leben in Frankreich* v SZ 3 (1928) št. 48, 1029, 1030; zlasti pa Georges Goyau, *L'effort catholique dans la France d'aujourd'hui*,⁹ (Paris 1922) Éd. de la Revue des Jeunes.

Na pariški politehniki je bilo l. 1921. med 600 gojenci 100—130 takih, ki so hodili tedensko k sv. zakramentom, 300 na 14 dni. Na institutu za agronomijo izpolnjuje tri četrtine dijakov verske dolžnosti. Akademiki se zbirajo v krožkih in posvetujejo, kako bi zanesli versko življenje med tovariše. Največ pa pač pomaga lastni lepi zgled in vzorno življenje. Vpliv te mlade, zares katoliške inteligence se zelo pozna, število učnih moči na verskih šolah stalno narašča. Statistiko pa prikrivajo, ker tako katoliški stvari več koristijo. Tisti prepad med inteligenco in preprostim ljudstvom, ki se tako rad očita Francozom, prav akademiki lepo skušajo premostiti. V nedeljo dopoldan kot katehisti poučujejo krščanski nauk doraščajočo mladino po pariških predmestjih in v okolici Pariza. Tudi listi kot so *Bulletin des publicistes catholiques*, *Bulletin des professeurs catholiques de l'Université*, *La Semaine des écrivains catholiques* (ta obravnava duhovno življenje katoliškega pisatelja, njegove dolžnosti do resnice) pričajo o intenzivnem verskem življenju. Posamezni stanovi kot poštni uradniki, zdravniki, lekarnarji, bančni uradniki, železničarji, trgovci, inženirji imajo svoja katoliška društva, ki jim nudijo strokovno, pa še bolj moralno in versko izobrazbo³¹.

Poglejmo še Italijo. Lepa moderna pastoralna ustanova, ki veliko obeta, je tako imenovana Opera Cardinal Ferrari. Milanski kardinal Ferrari († 1921), ki je ustanovil tudi katoliško univerzo Srca Jezusovega, je l. 1920. zbral nekaj duhovnikov in izobraženih mladih laikov, jih združil v kongregacijo z namenom, da bi zanesli Kristusovega duha med zanemarjeno in zapuščeno človeštvo. Spočetka so imeli vse polno nasprotnikov; tudi cerkev je novo ustanovo previdno motrila, končno pa je Congregatio Religiosorum 27. novembra 1924 odobrila njihova pravila in kongregacijo podredila naravnost sveti stolici. Kot znak zaupanja so jim v Rimu izročili župnijo sv. Benedikta in upravo lista Osservatore Romano.

»Družba sv. Pavla«, tako se imenuje, ima predvsem apostolske namene. Njihove hiše so kot katehumenati, kjer so vsi, bogati in siromašni, enako ljubeznivo sprejeti. V njej so duhovniki in izobraženi laiki obojega spola, ki imajo namen širiti na zemlji božje kraljestvo, kjer in kakor je le mogoče. Redovne obleke ne nosijo, ker bi jih le ovirala pri njihovem apostolskem delu. Kongregacija sprejema moške in ženske, ki seveda živijo strogo ločeni po stanovanjih, ker je nekaj apostolskega dela takega, da ga morejo opraviti le moški, drugega le ženske. Nimajo klavzure, obljube napravijo le za eno leto, potem so prosti in se lahko vrnejo v svet. Da more biti kdo sprejet zahtevajo, da mora znati javno nastopati, pisati in organizirati.

Zanimiv je njihov dnevni red. Vidi se, da dobro vedo, da more le tisti res apostolsko delati, ki skrbi za globoko notranje življenje. Ob šestih vstajajo, ob pol sedmih pojejo v kapeli hymnus: *Iam lucis*

³¹ Pierre L h a n d e, *Le Christ dans la Banlieue* (Paris 1927) 89e éd.; primerjaj tudi dr. Jan. Ahčin, *Francoska duhovščina in delavstvo*. Čas 23 (1928—29) 121—130.

orto sidere. Zatem imajo polurno premišljevanje, sv. mašo, ki se je vsi udeležujejo z misalom. Vmes je po Sanctusu posebna molitev za sv. očeta, neposredno pred sv. obhajilom zapoje pesem: Jesu, corona virginum. Po kratki zahvali zapoje Magnificat. Zatem se izpostavi Najsvetejše, ki je vsak dan do večera izpostavljeno. Adorirajo po določenem redu, po pol ure skupaj. Iz kapele gredo k skromnemu zajtrku, ki ga stojе zaužijejo. Zatem na delo: v pisarne, delavnice, tiskarne, šole, knjižnice, moški zase, ženske zase. Opoldan spet hite v kapelo, odmolijo rožni venec in odpojo lavretanske litanije. Drugi pa gredo v refektorije, kjer imajo delavci, pa tudi drugi skupne menze, se pridružijo zdaj temu zdaj onemu, vedno z apostolskim ciljem pred očmi. Tudi obedujejo kar med njimi. Značilno je, da v svojem dnevnem redu nimajo nobenega časa odmerjenega za rekreacijo; odpočijejo se že pri tem, ko imajo tako raznovrstno delo. Ob pol dveh odmolijo dnevne vespere in gredo spet vsak po svojih opravkih. Nekateri po bolnišnicah, jetnišnicah in še drugih nevarnih krajih, kjer ni ne vere ne npravnosti. Z molitvijo si izprosijo moči od zgoraj, da sami ne opešajo. Vsak večer ima duhovnik kratek nagovor in blagoslov z Najsvetejšim. Po preprosti večerji nadaljujejo z delom po hiši in zunaj nje. Kroč 11. ure navadno ležejo k počitku. Alkohol in nikotin sta popolnoma zabranjena, meso uživajo enkrat na dan, kavo ob posebnih prilikah.

Splošno sprejemajo v kongregacijo le take, ki so dovršili kako višjo šolo in so že toliko stari, da vedo, kaj je svet; morda so že sami med svetom doživeli kako razočaranje. Preden se sprejmejo, morajo napraviti noviciat, v katerem se pripravljajo za svoj poklic. Med drugim študirajo tudi teologijo, zlasti sv. pismo in cerkveno zgodovino. V tem času se seznanijo z modernim socialnim življenjem. Teologije se mora vsak toliko naučiti, da more poučevati katekizem.

Če pregledamo ves njihov način življenja, vidimo, da močno skrbe za veselje. Sami so vedno veseli in dobre volje. So po večini mladi ljudje v starosti 22—28 let, na ulici elegantno oblečeni in imajo še vedno nekaj študentskega na sebi. Vsak izmed njih pa vodi važno podjetje. Modernega človeka vzamejo takega, kakršen je. Ljubi zabavo, petje, glasbo, umetnost, šport, kino, gledališče, veliko bere in vse veruje časopisom. Zato njihovi samostani na zunaj nekoliko drugače izgledajo kot hiše drugih kongregacij ali redov. Vsi so lepo okrašeni s cveticami, vabljivi, taki da človeka kar kličejo, naj vstopi.

Naselili so se predvsem v velikih mestih kot v Rimu, Benetkah, Genovi, Bologni, Parizu, Buenos Airesu, Jeruzalemu in seveda v Milanu, kjer je bil začetek ustanove. Gre jim v prvi vrsti zato, da bi velika mesta, kjer je verska zanemarjenost največja, počasi izpreobrnil. Kjer so se naselili, imajo lepe uspehe. Posebno s Parizom so zelo zadovoljni; zavzeli so se zlasti za dijake; v par mesecih so jim sezidali celo palačo, v kateri na stotine mladih Francozov dobiva hrano, disputira, se zabava in moli.

Se nekaj moram spomniti: ljudske misijone. Od časa do časa vsi ti apostoli zapuste svoje hiše in svoja redna dnevna opravila, pa gredo v druga večja mesta, da vsi naenkrat napadejo tako trdnjavo in jo, če se le da, osvoje za Boga. Duhovniki pridigujejo v cerkvah kot navadno ob času sv. misijona. Laiki pa oznanjajo božjo besedo po javnih trgih, po cestah, v glediščih in kino-dvoranah, na sejmiščih, po pristaniščih, po tovarnah in ječah, in bolnišnicah: povsod, kjer bolehajo in umirajo človeške duše. Laiki pridejo z božjo besedo tja, kamor duhovnik nikoli ne bi mogel stopiti. Nič nenavadnega ni pri njih, če pred pridigo zaigra godba veselo pesem ali če poskrbe za kako kino-predstavo; pravijo, da so potem ljudje bolj disponirani in da tudi božjo besedo rajši poslušajo. Konec teh misijonov je tak, da ob sklepu tisoči pristopijo k sv. obhajilu.

Tudi apostolat dobrega tiska jim je zelo na srcu; zlasti skrbe, da bi ljudje dobili v roke sv. pismo. Kar s tovornimi avtomobili se odpeljejo v večje kraje, nanje nalože veliko izvodov svete knjige; v javnih lokalih ali pa tudi kar na prostem navdušeno govorijo o svetem evangeliju in takoj nato prodajajo sv. pismo po kar se da nizki ceni. — Ob velikih praznikih povabijo siromake v svoja stanovanja. Cela hiša jim je na razpolago. Dajo jim priložnost, da lahko opravijo sv. spoved in prejmejo sv. obhajilo; v cerkvi imajo skupno pridigo s sv. mašo. Ko je cerkvena pobožnost končana, pa jim prirede skupno kosilo³². To je zares katoliška akcija; mladi idealni pa srčno pobožni ljudje oznanjajo Kristusa s čudovitim apostolskim ognjem in Bog daje njihovemu delu blagoslov.

Se na Angleško stopimo. Na splošno so Angleži zelo religiozni, tudi anglikanci. Katoličani pa skušajo delati apostolsko zlasti s tiskom in s pridigovanjem. V prvi namen sta ustanovljeni dve družbi. Prva, Catholic Truth Society, skrbi za letake, brošure, drobne knjižice, ki jih skuša v kar največjem številu spraviti med Ljudstvo. Letno razpečajo približno 1.000.000 zvezkov. V vsaki cerkvi imajo pri vratih nalašč v ta namen napravljeno stojalo, kjer so te knjižice razstavljene; nad vsako je zapisana nizka cena, vsak si celo zbirko lahko mirno brez nadzorstva ogleda, izbere, kar hoče, in tisti malenkostni znesek vplača v nabiralnik, ki je pritrjen na stojalu. Knjižice so pisane zelo poljudno, pa vendar sodelujejo pri njih priznani literati. Zato tudi nekatoličani radi segajo po njih. — Druga, Catholic Action Society, širi spise jezuitov-teologov. Ti namreč teološko tvarino, ki jo ravno študirajo, zapišejo v preprostem jeziku in dajo natisniti. S tem veliko koristijo dobri stvari, pa tudi samim sebi, ko se vadijo v pisateljevanju.

Se bolj znan je drug način dela laških apostolov, Catholic Evidence Guild. Ti so s svojim delom pričeli l. 1918. Njih naloga je razlagati z živo besedo verske resnice po cestah in javnih prostorih. V londonski škofiji Westminster je 120 takih pridigarjev-laikov,

³² Lennartz, Die Bedeutung der Opera Cardinal Ferrari für die religiöse Erneuerung in Italien. Leut 39—49; NR 11 (1929) št. 19, 347.

80 moških in 40 žensk. Vsak mesec imajo približno 450 govorov. Nič drugega niso njihove pridige kot preprosta, jasna razlaga verskih resnic. Govor traja največ do 20 minut, potem sledi kakih 40 minut trajajoč razgovor. V Hydeparku se vrste ti govori včasih kar po enajst ur. Angleži so z uspehom prav zadovoljni.

Govorniki delajo vse brezplačno, iz čistega idealizma za katoliško stvar. Seveda morajo tudi biti teološko zadosti poučeni. Preden nastopijo, morajo napraviti pred duhovnikom, določenim od škofa, izpit, potem jim šele škof izda potrebno dovoljenje. Ti laiki so povečini ob delavnikih ves dan zaposleni v svoji službi, kar imajo pa prostega časa, ga posvete temu delu.

Poslušalci so kaj različni. Veliko je takih, ki se pridružijo iz radovednosti, nekateri, da se iz govornikov malo ponorčujejo, so pa tudi taki, ki res iščejo resnice. V razgovoru se pokaže, kako velika nevednost v verskih rečeh vlada tudi pri ljudeh, ki so sicer izobraženi. Nič ni čudnega, če mora tak pridigar odgovarjati na vprašanje: »Zakaj se v katoliški cerkvi spovedujejo ženske pri duhovnikih, može pa pri redovnicah?« ali pa: »Kaj je to: papeževo brezmadežno spočetje?« »Kako je treba razumeti resnico o navzočnosti Matere božje v sv. evharistiji?« in še več podobnega³³.

Name osebno — moram priznati — govori v Hydeparku niso napravili posebnega vtisa. Nekaj radi tega ne, ker tam istočasno nastopajo vse mogoče stranke in sekte, ki imajo krog svoje prižnice zbrane poslušalce. In kdor bolj vpije, bolj dovtipno propoveduje, pri tistem krog poslušalcev raste. Včasih se mi je res zdelo kot da bi bil zašel na kako sejmišče. Nekaj bo pa gotovo tudi to vzrok, ker sem vse te reči opazoval bolj iz radovednosti kot zato, da bi odnesel s seboj Bog ve kakšno korist.

III. Laiški apostolat.

Laiški apostolat — ki sem ga že parkrat spomnil — prav za prav ni nič novega v katoliški cerkvi. Že apostoli so spoznali, da sami ne morejo zadostiti vsem potrebam krščanske občine, pa so zato nekaj dela prepustili drugim. Če odpremo Pavlova pisma, vidimo, kakšne uspehe je ta veliki apostol po tej poti dosegel. Tudi v poznejših stoletjih ta misel ni nikoli povsem izginila iz katoliške cerkve. Sedanji sv. oče pa je s svojo encikliko *Ubi arcano*, kjer govori o katoliški akciji, in s poznejšimi izjavami o tem vprašanju laiški apostolat postavil na dogmatično podlago, obenem pa vsemu svetu zaklical, kako velikanskega pomena je za obnovo katoliškega življenja. Saj tudi katoliška akcija bistveno ni nič drugega kot laiški apostolat pod hierarhičnim vodstvom.

Isti sv. oče v encikliki *Quas primas* poudarja, da pri laičnem apostolatu ne gre za ustanovo, ki bi bila na mestu le v sedanji dobi,

³³ M. Sheed, *The Conversion of England*. Leut 81—90.

ampak za resnico, ki bi morala v cerkvi vedno biti živa. Saj smo vsi udje istega mističnega telesa Gospodovega in vsled tega dolžni skrbeti tudi za drugega.

Vsak človek je že v zakramentu sv. krsta posvečen za tisto splošno duhovništvo — regale sacerdotium, o katerem govori sveti Peter. Že obred sam nas tega spominja: maziljenje s sv. krizmo, posebna bela obleka in sveča, ki se da pri krstu krščencu, oz. botru v roke. »Chrisam ist Salböl zur priesterlichen Würde... Ist das apostolische Volk »ein königliches Priestertum«, dann ist für solche Gnadenhöhe seine Salbung mit dem Öl »königlicher, priesterlicher Würde« gewiß sehr beachtenswert... Die Übergabe des weißen Kleides nach der Taufe hat auch etwas priesterliches. Wir wissen alle, dass zur liturgischen Kleidung des Subdiakons, des Priesters und Bischofs ein weißes Gewand gehört. Auch die Übergabe des brennenden Lichtes nach der Taufe kann als Ausrüstung für den erhabenen Dienst des allgemeinen Priestertums mitangesehen werden.«³⁴ Tako voditelj liturgičnega gibanja v Avstriji, dr. p. Pius Parsch. Zakrament sv. birmе pa nam še bolj da nekako juridično podlago za izvrševanje tega poklica, kristjanovo dušo napolni z milostjo, da more svojo vero pred svetom neustrašeno izpovedovati.

Vsak pa, kdor je duhovnik, mora biti na en ali drug način srednik med Bogom in ljudmi. Tudi laik. Seveda drugače, bolj indirektno kot tisti, ki je prejel zakramentalno mašniško posvečenje. Laiki-apostoli vodijo druge k duhovniku in temu pripravljajo pot k izgubljenim ovcam, ker je duhovnik šele pravi srednik med Bogom in ljudmi. L. 1925. je sedanji papež izdal ono znamenito okrožnico o Kristusu Kralju; v njej poudarja, da so vsi verniki poklicani, da to kraljestvo širijo in zanj delujejo. S tem je poklical v spomin resnico, izraženo v prefaciji pri posvečevanju sv. olj na veliki četrtek. Tam beremo med drugim tele besede: »Ut secundum constitutionis tuae sacramentum regio et sacerdotali propheticoque honore perfusi...« Velja za vse, ki bodo maziljeni s sv. krizmo. In sv. krizma se rabi pri sv. krstu in sv. birmi, torej pri zakramentih, ki jih prejme tudi laik³⁵.

S problemom laškega apostolata se pečajo vsi, ki resno mislijo na izboljšanje verskih razmer. Že pred leti je n. pr. govoril kardinal Faulhaber o tem predmetu in ga imenoval »eines der höchsten Probleme grosszügiger Seelsorge«, breslavski kardinal Bertram je izdal l. 1921. lep pastirski list »Laienapostolat — ein königliches Priestertum«, podobno že pred njim l. 1919. kardinal Boggiani v Genovi³⁶.

³⁴ Die aktive Teilname des Volkes an der Liturgie v Bibel und Liturgie 2 (1928) 444, 445.

³⁵ Prim. Neundorfer, Zwischen Kirche und Welt (Frankfurt a. M. 1927) 55—57.

³⁶ Faßbender, Altes und Neues vom Laienapostolat v NR 11 (1928) št. 1, 5, 6.

Da je laiški apostolat v večjih mestih in industrijskih krajih pri pastoračiji nujno potreben, o tem danes ne more biti nobene dvoma. Duhovnikovo delo je tako narastlo, število duhovniku zaupanih duš je tako veliko, da pri najboljši volji in največji požrtvovalnosti duhovščina ne more biti vsemu kos. Morajo priskočiti na pomoč laiki, ko je mnogo takega dela, da ga lahko in lažje opravijo kot pa duhovnik. Koliko je takih opravil, za katere se ne zahteva ne potestas ordinis ne jurisdictionis, pa so vendar dušnopastirska. Tam je delokrog za laike. Po izobraženih laikih je mogoče dobiti vpliv v družabno in športno življenje; tako bi bilo mogoče vplivati na gledišča in kino, na trgovine s preservativi in še več podobnega. Zelo široko polje imajo laiški apostoli tudi po velikih stanovanjskih hišah, kjer včasih stanuje pod isto streho ljudi za celo župnijo.

Delo teh apostolov bi torej bilo, da pomagajo posameznikom in družinam do življenja s cerkvijo, do obiska službe božje, molitve in prejetja sv. zakramentov; dalje pa tudi, da skušajo Kristusovega duha zanesti na vsa kulturna polja, v javno življenje, v postavodajo, povsod, kamorkoli mogoče.

Seveda je pa za tako delo nujno potrebno, da ti apostoli sami zase živijo globoko notranje življenje, da ljubijo cerkev in duše, da so prežeti gorečnosti za Kristusovo kraljestvo, da so srčno dobri in da poznajo takt. Če enega ali drugega manjka, so lahko pastoračiji v škodo mesto v korist. Prava visoka šola za laiški apostolat so duhovne vaje, Marijine družbe in III. red sv. Frančiška. Tako je poudarjal znani nemški magdeburški kongres, ker se pač na ta način goji intenzivno notranje življenje in z njim apostolski duh³⁷. Gotovo bo tudi pavlinsko pojmovanje cerkve, ki je mistično telo Kristusovo, veliko pripomoglo, da se bodo katoličani bolj zavedli dolžnosti, ki jih imajo drug do drugega. Pa tudi naravnih sredstev apostol ne bo zanemarjal, vendar se mora zavedati, da je njegov cilj nadnaraven in da mora vse drugo le voditi k temu cilju. Paziti je treba, da ne začne zamenjavati sredstev in cilja. Brez apostolata lepega zgleda bo vse drugo malo zaleglo. Jasno je tudi — kot izrečno poudarja papeževa enciklika —, da se mora vse to delo vršiti sporazumno s cerkvijo, oz. dušnim pastirjem; to ni znak nezaupanja, ampak le priznavanje rednega dušnega pastirja, ki mora po svoji vesti skrbeti, da se bo vse pastoralno delo v njegovi

³⁷ Pri nas naj bi po večjih mestih imele Mar. kongregacije posebne dušnopastirske (pastoralne) odseke kakor jih priporoča dobro in praktično Jan. Kalanovo Vodilo Marijinih družb (Ljubljana 1924). Takole pravi: »Člani tega odseka (kakor člani Mar. družb sploh) naj skrbijo in delajo, da bodo ljudje, s katerimi morejo priti v dotiko: 1. hodili k sv. maši, 2. k pridigam, 3. k spovedi — če ne večkrat, vsaj za Velikonoč, 4. ogibali se slabih društev in pristopili k dobrim, 5. brali dobre knjige in časnike..., 6. varovali se grešnega znanja, 7. čuvali se nenravnega življenja sploh, 8. skrbje naj, da se odpravljajo divji zakoni, 9. da se bolniki pravočasno na smrt previdijo itd. Str. 110, 111. — Tudi na zadnjem 5. katoliškem shodu 1. 1923. se je na več mestih poudarjal laiški apostolat.

župniji vršilo smotreno in urejeno. Drugače ne bo pravih sadov³⁹. Laiški apostoli so dvojni: poklicni, ki nimajo nobene druge službe kot to, da pomagajo duhovnikom v dušnem pastirstvu in so zato tudi plačani, in drugi, ki poleg svojih poklicnih opravil delujejo apostolsko.

K temu je treba pritegniti moške in ženske, preproste in izobražene, da vsak v delokrogu, ki je njemu najbolj dostopen, dela za božje kraljestvo. Zlasti izobraženi moški imajo lepo in široko apostolsko polje. Pri možeh, ki so se veri odtujili, pa zavzemajo morda v družbi ugledno mesto, bo le tak mogel s pridom kaj doseči. Njegov lep zgled in vplivna, preudarjena beseda o pravem času bo pripravila pot milosti božji. Navadni apostolat po tistih osebah, ki pomagajo pri raznih verskih prireditvah, bo redkokdaj kaj izdal.

Močno oporo za vse te visoke namene bi moral dobiti dušni pastir v katoliških društvih. Četudi pri sedanjem stanju ni mogoče, da bi bili vsi pravi apostoli, morajo biti vsi prvi, ki gredo za duhovnikom in za apostoli⁴⁰. Morda velja tudi za naše razmere, kar poudarjajo Nemci za svoje kraje, da v prihodnjih letih naše društveno delo ne sme iti toliko za tem, kako bi organizirali, kakor veliko bolj za tem, kako bi že organizirane prepojili s Kristusovim duhom in iz njih vzgajili laičkih apostolov.

Brez šole in brez prave vzgoje pa tudi tukaj ne bo šlo. Že to je važno, da se odberejo pravi ljudje, ki bodo duhovniku v pomoč. Od človekove osebnosti je veliko odvisno. Pa tudi nekaj v ta namen potrebnega znanja morajo imeti, poznati najbolj preproste psihološke zakone, razmere v tem kraju, verske in socialne, da ne bo trud zastonj. V Freiburgu v Nemčiji imajo posebno šolo, v kateri se izobražujejo ženske z namenom, da bodo pomagale pri pastoračiji. Ta kurz traja celi dve leti. V istem mestu imajo organizacijo »Freie Vereinigung für Seelsorgehilfe«, ki izdaja mesečno svoje glasilo na štirih straneh »Die Seelsorgehilfe«. Letos je že tretji letnik. Vsaka številka prinaša praktična navodila, kako naj pomočniki v dušnem pastirstvu v prihodnjem mesecu delujejo. Ne dvomim, da ima tako organizirano delo lepe uspehe. Prav to društvo je priredilo 8. in 9. oktobra 1928 dvodnevni tečaj⁴⁰, ki je obravnaval sama praktična

³⁹ Boegle, Marianische Kongregation und moderne Seelsorge v Präses-Korrespondenz 22 (1928) 322.

⁴⁰ »Unser kirchliches Vereinswesen im besonderen krankt an einem doppelten Fehler. Es lässt das öffentliche Wirken der Gläubigen ohne organische Verbindung mit ihrem persönlichen religiösen Leben wie mit den Gemeinschaftsformen der Kirche... Die starke Besonderung und eine gewisse Veräußerlichung unseres Vereinswesens zeigt, daß es von dem Quell starken religiösen Lebens sich vielfach entfernt, und die Klagen über Beeinträchtigung des Lebens in der Pfarrgemeinde durch eine übermäßige Vereinsorganisation sind auch nicht ohne Grund... Wenn wir... das zerbröckelnde Vereinwesen, ohne es irgendwie gewaltsam abzubauen, von innen her neu beleben und ordnen, brauchen wir für die Zukunft der Kirche im öffentlichen Leben nicht zu bangen.« Tako Karl Neundorfer o. c. 59.

⁴⁰ Obravnavala so se sledeča vprašanja: Laienapostolat und Gegenwartsaufgaben des Katholizismus. Die Pflege der inneren Kraft des Laien-

vprašanja o laiškem apostolatu v dušnem pastirstvu. Podobne naloge kot ta ima tudi Johannesbund in Leutesdorf a. Rhein, Vereinigung v. weissen Kreuz in Graz in še nekaj drugih združenj, ki so omenjena na drugih mestih. — Četudi pri nas ni mogoče misliti kar precej na tak laiški apostolat, bi se vendar dalo nekaj doseči, ako bi v ta namen odbrani imeli dalj časa še več stika z dušnim pastirjem, in bi se zanje priredil nekak tečaj, v katerem bi se podrobneje poučili o delu, pri katerem naj bi pomagali¹¹. Sama dobra volja pa res ne zadošča. Dr. Metzger, ustanovitelj graškega »Belega križa«, je napisal nekje: »Lieber kein Laienapostolat als ein ungeschultes.«

IV. Metoda pastoračije, zlasti po večjih mestih.

Eno izmed najtežjih vprašanj je, kako pridobiti modernega, cerkvi in verskem življenju odtujenega človeka za praktično krščansko življenje; v praksi težje kot problem, kako pridobiti poganke narode za Kristusa, tako pravijo tisti, ki teoretično in praktično to vprašanje proučavajo.

Največ je odvisno od duhovnikove osebnosti¹². Čudno veliko lahko stori en sam duhovnik. Župnik arški sv. Janez M. Vianey, lyonski apostol Chevrier, dunajski o. Abel, berlinski Karel Sonnenschein nam le potrjujejo veliki pomen osebnosti. Svetniška pobožnost, bogato znanje, apostolski duh, ki izhaja iz obojne ljubezni do Boga in do bližnjega, prudentia pastoralis združena s pravim taktom: vse te lastnosti bi moral imeti duhovnik v naši dobi. Čim več jih ima tem bolj gotovo bo njegovo delo uspelo. Treba bo pa tudi

apostolats im Geiste der Liturgie. Die Exerzitien als Schule des Laienapostolats. Seelsorge und Seelsorgehilfe im Kreise der technischen Berufe. Laienapostolische Aufgaben zum Schutze von Ehe und Familie.

¹¹ V velikih farah po Nemčiji in Avstriji laiki, moški ali ženske, pomagajo pri vodstvu matrik, da dušnemu pastirju za pravo pastoračijo ostane več časa. Engelhart o. c. je na str. 17 n. pr. napisal: »... bei Führung der Matriken in der Pfarrkanzlei ist sie bereits zur Selbstverständlichkeit geworden«. V Nemčiji v župnih sekretariatih stalno pomaga na kakih 200 župnijah redovnica. — Mnogo praktičnih navodil podaja knjiga Max Kaller, Unser Laienapostolat. Wie es ist und wie es sein soll (Leutesdorf a. Rh. 1927), 8°, Str. 320, in pa Wilh. Wiesen, Seelsorge und Seelsorgehilfe.² Freiburg i. B. 1926, Caritasverlag. 8°, Str. 282. Pri zadnji so sodelovali prav odlični sotrudniki. Praktischer Arbeitsplan für ein modernes Laienapostolat. Von einem Priester der Erzdiözese Freiburg (Leutesdorf a. Rh. 1928), Johannes-Verlag. 8°, Str. 42. Izvrstno bo tudi služila J. B. Chautard, O. C. R., L'Âme de tout Apostolat.¹² Paris 1927, P. Téqui; pri nas bolj znan nemški prevod Al. Wiesinger, Innerlichkeit. Die Seele jeder karitativen Tätigkeit. Zisterzienserkloster Schleierbach in Oberösterreich. Za Marijanske kongregacije: Bangha Adalbert S. J., Laienapostolat und Marianische Kongregationen. München-Rom 1925. Theatiner-Verlag.

¹² »Nicht neue Mittel und Methoden bringen Rettung und Erlösung. Vielmehr kommt heute alles auf Vertiefung unserer Priesterpersönlichkeit wie unserer seelsorglichen Arbeit.« Schulte o. c. VI.

metodo pastoračije marsikje predružačiti, prilagoditi novim razmeram, v nekaterih rečeh iti preko tradicije, ker konservatizem ni povsod na mestu. In nekateri že očitajo sodobnemu duhovniku, da zato ne mara iskati novih potov in načinov, ker to stane veliko truda in razmišljanja, veliko duševnega navora. Mnogo lažje je, vedno in vedno hoditi po že izhojenih potih.

Skušajmo se v to vprašanje poglobiti, zlasti še, kako bi se dalo pri pastoračiji doseči več uspehov po večjih mestih kakor tudi po večjih industrijskih krajih. Nobenega dvoma ni, da je duhovnikovo delo v takih krajih veliko težje kot v manjših župnijah po deželi. Slišijo se tu in tam glasovi: Ali je sploh še kakšna pomoč, da ljudi rešimo? Kdo se more uspešno boriti proti šundu in umazani literaturi, gledišču in kinu, nesramni modi, pretiranemu in nezdravemu športu, izkvarjenemu družabnemu življenju, proti nekaterim prireditvam v zaključeni družbi, raznim nočnim zabaviščem, modernemu plesu itd.?

V mestih vse bere. Če se vozite v Parizu, Londonu po podzemeljskih cestnih železnicah, po tramvajih in avtobusih, opazite, da so le izjeme tisti, ki ne drže v rokah časopisa ali knjige. Seveda večinoma samo lahko blago. Ker se to ponavlja dan za dnem, je naravno, da tako branje polagoma vpliva na bralčevo mišljenje in življenje. V Ljubljani se na cesti ne bere dosti, več pa na železnicah in v domači hiši. Javne knjižnice so na splošno zelo obiskane. Naj navedem za zgled javno knjižnico Gospodarsko naprednega društva za šentjakobski okraj. L. 1927. je izposodila 43.564 strankam 162.280 knjig; zadnja tri leta pa skupno 129.546 strankam 501.528 knjig. Odkar obstoji (od 1911 dalje) nad 1.400.000, ki jih je čitalo blizu dva milijona čitateljev. Število vpisanih strank znaša 11.000, od katerih jih stalno poseča 1500. V zimskem času je stalno izposojenih 8000, poleti 6500 knjig⁴³.

Mesta so se v zadnjih stoletjih, zlasti še v zadnjih desetletjih, zelo izpremenila. Ko so se ustanavljale mestne župnije, se je gledalo na to, da ne bi bile prevelike niti po obsegu niti po številu prebivalcev. Dušni pastirji so lahko poznali svoje župljane. Kakšen razmah pa so dobile v zadnjih letih župnije na periferiji velikih mest, to smo deloma že videli pri pariškem vele mestu. Župnije sredi mest se po velikosti niso bogve kako izpremenile. Mesto se je širilo in se še širi na periferiji. Tam se zidajo tovarne in razna industrijska podjetja, nove večje in manjše stanovanjske hiše, delavske kolonije in dr. Število duhovnikov, ki oskrbujejo zunanje mestne župnije, pa je ostalo več ali manj neizpremenjeno. V notranjih župnijah prav tako. Tako ima n. pr. ena izmed notranjih pariških župnij za 29.000 ljudi župnika in 11 vikarjev, druga na periferiji, ki je z leti narastla za 121.000, župnika in devet vikarjev. Ali pogledjmo Ljubljano! Stolna župnija šteje po zadnjem štetju (31. jan. 1928) 4288 prebi-

⁴³ Prosvetni Glasnik, Glasilo zveze kulturnih društev Ljubljana in Maribor 2 (1928) 61.

valcev ter ima poleg stolnega župnika štiri stolne vikarje in kaplane. Župnija sv. Petra v Ljubljani pa šteje v mestu 18.032, zunaj mesta 9263, skupaj 27.295 župljanov, pa ima le župnika, štiri kaplane in subsidiarija^{43a}. Torej za sedemkrat večjo župnijo le en duhovnik več. S samostanskimi cerkvami in z nedeljsko službo božjo po nekaterih podružnicah, je toliko storjeno, da ljudje lahko zadoste nedeljskim dolžnostim. Izključeno pa je, da bi pastir poznal svoje ovce.

Že tridentinski koncil je postavil pri ustanavljanju novih župnij načelo, naj se na to gleda, da bo župniku mogoče poznati svoje farane (Sess. 24, de ref. c. 13). Tako na katoliški kot tudi na protestantski strani poudarjajo, naj bi bilo število duš za eno župnijo kvečjemu 5—6000, ne večje⁴⁴. Je to eden izmed mnogih vzrokov, da ljudje ne prihajajo več v cerkev, ker dušni pastir ne more imeti z njimi pravega stika, če bi imel še toliko dobre volje. Dr. Eberle piše v SZ, da je v Parizu komaj 12—15% praktičnih katolikov, na Dunaju 20—25% (zadnji dunajski veliki misijon pa je pokazal, da jih je le 16%), v Berlinu 25%. V manjših mestih, kot sta Köln in München, ne več kot 30—35%. Za München je nedavno konstatiral ondotni mestni župnik dr. Muhler, da velikonočni dolžnosti zadosti le polovica katoliških žena in četrtnina moških. Število tistih, ki hodijo v nedeljo v cerkev bo približno enako. Župnik Al. Eckert pravi za Frankfurt, da se tam od 162.000 le 85.000 udeležuje verskega življenja. Kateheti tožijo, da otroci ne prinesejo s seboj skoraj nobene verske vzgoje⁴⁵.

Ljubljane sicer po številu prebivalcev ne moremo šteti med velika mesta, pač pa med večje kraje, ki imajo z velikimi mesti marsikaj skupnega. Poglejmo, kako je z verskim življenjem pri nas. Za dan 25. nov. 1928 je bilo organizirano štetje onih, ki so bili pri sv. maši. Rezultat je takle:

	Moški	Ženske	Skupaj
Frančiškanska župna cerkev	2595	4184	6779
Stolnica	1476	3117	4593
Šiška	—	—	2690
Župna cerkev sv. Petra	—	—	2502
Cerkev Srca Jezusovega	—	—	1820
Župna cerkev sv. Jakoba	404	1471	1875
Uršulinke	356	1611	1967
Cerkev sv. Jožefa	—	—	1150
Župna cerkev Trnovo	—	—	1032
Rakovnik	410	360	770
Križanke	—	—	600
Lichtenturnov zavod	—	—	559
Marijanišče	—	—	545
Sv. Krištof	—	—	390
Kapela I. drž gimnazije	—	—	300
Odnos	27.572 oseb.		

^{43a} Število duhovnikov citiram po Letopisu 1928.

⁴⁴ W. Schwer, Die alte Pfarre in der neuen Stadt v Bonner Zeitschrift für Theologie und Seelsorge 1 (1924) 63, 64.

⁴⁵ Eberle, Großstadt und Christentum v SZ 4 (1928), št. 13, 261—263.

	Moški	ženske	Skupaj
Prenos			27.527
Splošna bolnica	—	—	294
Cerkev sv. Florijana	—	—	230
Hiralnica	—	—	165
Mestna ubožnica	—	—	150
Marijin dom	—	—	115
Prisilna delavnica	—	—	108
Leonišče	—	—	88
Vincentinum	—	—	79
Semenišče	—	—	66
ženska bolnica	—	—	65
Kapela na gradu	—	—	64
Jozefinum	—	—	50
Otroška bolnica	—	—	31
Vila Regina (Mirje)	—	—	30
Skupaj			29.107 oseb.

Par pojasnil. Statistika se nanaša na splošno sliko Ljubljane, ne pa posameznih župnij. Všteti so vsi, ki so prišli omenjeno nedeljo k sv. maši, tudi otroci in dijaki, ki hodijo k šolskim sv. mašam. Zato je število pri cerkvah, kjer so šolske sv. maše, znatno višje kot pri drugih. Ta dan je bilo hladno, neprijetno jesensko vreme, kar bi slabotne opravičevalo od nedeljske božje službe, in je bil dan v toliko za štetje neprikladen. Na drugi strani pa tudi ugodno, ker je bilo izletnikov prav malo. Število tistih, ki so bili v dveh cerkvah pri sv. maši skoraj ne pride v poštev; tudi tujcev ni bilo to nedeljo veliko. Kljub temu seveda statistika ni matematično natančna.

Da bomo pa dobili pravo sliko, moramo pregledati prebivalce mesta Ljubljane. Za podlago vzamem statistični pregled popisovalnega urada mestnega magistrata z dne 31. januarja 1928, ki nam nudi tole sliko:

Mestna župnija	Cest, ulic, trgov itd.	Skupno število				
		hiš	stanov. barak	stanov. vagon.	rodbin	oseb
I. Sv. Nikolaja	33 1/2	146	—	—	781	4.288
II. Sv. Jakoba	38 1/2	311	6	—	1.406	6.758
III. Sv. Petra	89	716	20	6	3.207	18.032
IV. Sv. Janeza Krstnika v Trnovem	61 1/2	648	11	—	1.695	8.235
V. Marijinega Označenja (franciškanska)	114 1/2	909	34	—	4.390	19.803
Skupaj	337	2.730	71	6	11.479	57.116

Vseh prebivalcev z vojaštvom ima torej Ljubljana 57.116. Ako od te vsote odštejemo drugoverce z vojaki (l. 1920. je bilo 2049 pravo-

slavnih, 276 protestantov, 236 muslimanov, 97 izraelitov, 13 drugih veroizp., 58 brez konfesije, skupno 2.729; za l. 1928. nisem mogel dobiti točnih podatkov, pa mislim, da se število ni veliko izpremenilo) 3—4000, otroke do 7. leta, slabotne in bolehnne 10.000, t. j. 18—20%, vidimo, da bi moralo dejansko izpolnjevati nedeljsko dolžnost 43—45.000 ljudi. Torej jih je manjkalo 25. novembra 1928 približno 15.000 ali 33%.

V nekaterih cerkvah, ki so zgoraj označene, so se šteli moški posebej, ženske posebej. Iz tega dobimo sledeče razmerje: med 15.984 je bilo 5241 moških in 10.743 žensk. Torej žensk še enkrat toliko kot moških. (Po ljudskem štetju l. 1920. je bilo v Ljubljani skoraj isto toliko moških kot žensk, m. 26.447, ž. 26.857.) V stolnici so se od 2. nov. pa do božičnega praznika incl. štela tudi sv. obhajila. Med 8250 obhajanci je bilo ves advent obhajanih 1059 moških, 7191 žensk. Obojna statistika nam kaže: Moških ni^{45a}. —

Po drugih krajih spet silno ovira pastoralno delo pomanjkanje cerkva. Pariz sem že omenil. Poglejmo Dunaj! Prvi in devetnajsti okraj delata izjemo, povsod drugod pa cerkva silno primanjkuje. Na vsako cerkev pride približno 10.000—20.000 duš. V 12. okraju na štiri cerkve 108.106 duš, v 16. 153.093 duš na štiri cerkve, v 20. na dve cerkvi 85.110, v 14. okraju na dve cerkvi 98.708 duš. Dokler se vsaj v glavnem te razmere ne bodo spremenile, bo drugo delo težko kaj prida izdalo. Ponekod si pomagajo s tem, da zaenkrat postavljajo zasilne cerkve, da vsaj nekaj ljudi dobi priložnost, zadostiti nedeljski dolžnosti⁴⁶.

Tudi v mestih, pa naj si bodo razmere take ali take, mora dušni pastir imeti pred očmi namen svojega poklica: *Quaerere et salvum facere, quod perierat*. Ako ljudje ne pridejo več k duhovniku, mora pač duhovnik k ljudem. Anglikanska žena Booth, soustanoviteljica nove sekte »Zveličavna armada«, je nekje zapisala: Kristus ni govoril: Pojdite in zidajte cerkve in tam čakajte, da ljudje k vam pridejo, ampak: Pojdite za njimi, poiščite jih in oznanjujte evangelij vsem stvarjem. Treba je pač duš iskati. Kolikor more, se mora dušni pastir vernikom približati. Kolikokrat se zgodi, da po večjih krajih tudi krščeni ljudje svojega župnika ne poznajo drugače kot iz veri nasprotnih listov in pogovorov.

Delovanje v društvih nikakor ne zadošča za spoznavanje vernikov. Saj so redno v cerkvenih in prosvetnih organizacijah ljudje, ki duhovnika dosti dobro poznajo že iz cerkve in tudi privatnega občevarja. Z novo družbo ali društvom bi ne bilo dosti pomagano, ker se bodo prejkone priglasili taki, ki so že v treh, štirih organizacijah; tistih pa, za katere bi bila nova organizacija namenjena, najbrže ne bo blizu. Pa če bi tudi to ne bilo resnično, organizacije

^{45a} Vsem, ki so mi pomagali pri nabiranju statističnega materiala, zlasti še mestnemu magistratu v Ljubljani, se lepo zahvaljujem.

⁴⁶ Engelhart o. c. 85.

zajamejo razmeroma malo ljudi. Velika večina je takih, ki ostanejo čisto ob strani. In vendar so tudi ti duhovnikovi verniki. Že sveti Pavel je zapisal: *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei* (Act 20, 28). Ni nepremišljena beseda, ki jo je zapisal Pfliegler: Kristus je zapustil 99 ovac in šel za izgubljeno, mi pa pasemo eno in pustimo 99 izgubljenih v nemar³⁷. Kako se toraj tem dušam približati?

Kakor laiški apostolat, tako so pastoralni obiski condicio sine qua non. »Wir dürfen nicht mehr warten, bis die in ihrem Glauben Gefährdeten zu uns kommen. Wir müssen ihnen dem guten Hirten gleich nachgehen.«³⁸ V velikomestnih farah gotovo ne zmore vsega duhovnik, pa kolikor more. Česar ne more sam, pa po svojih zaupnikih. Spominjam se, da imajo v Londonu duhovniki stolne župnije sv. Jurija (St. George's Cathedral) celo faro razdeljeno po ulicah, vsak duhovnik svoje hišne številke. Župnija (ca 15.000 vernikov) ima župnika in sedem vikarjev, ki parkrat na leto celo župnijo obišejo. Vsak duhovnik ima čisto določen delokrog. Tudi po nekaterih nemških župnijah imajo izpeljan ta princip. Dunajski kardinal Piffl je po zadnjih velikih misijonih izdal sledeče navodilo: »Die Missionen haben gezeigt, daß die Leute dem kirchlichen Leben näher gebracht werden, wenn man ihnen in die Häuser nachgeht. Diese nachgehende Seelsorge wird nur dann ausgeübt werden können, wenn die einzelnen Pfarren in Sprengel zerlegt, jeder Sprengel einem Priester (Kooperator, Religionslehrer oder Ordenspriester) zur Betreuung überwiesen wird und möglichst viele Seelsorgsstationen errichtet werden, selbstverständlich unter Wahrung der pfarrlichen Rechte.«³⁹ Gotovo je to popolnoma v skladu s cerkvenim pravom, ki o duhovnih pomočnikih takole določa: *Vicarii cooperatores constitui possunt sive pro universa paroecia, sive pro determinata paroeciae parte* (can. 476, § 2). Po velikih župnijah bo podrobna pastoracija težko šla drugače.

Pri pastoralnih obiskih bo dušni pastir vsaj nekoliko prišel v stik z dušami, ki bi mu sicer za vedno ostale tuje. Neredkokrat bo mimogrede odkril pravi vzrok verske brezbriznosti ali morda celo sovraštva do cerkve. Videl bo, kako čudne predsodke imajo ljudje proti vernikom ali duhovnikom. Tisti, ki so siromašni, pogosto živijo v veri, da gre duhovniku pri vsem njegovem delu le za denar. Opravičeno ne bodo mogli govoriti: Cerkev, duhovnik, se za nas ne briga, ne razume našega gorja in naših bolečin. Spoznal bo socialne razmere svojih župljanov, njih borbo za vsakdanji kruh, njih stanovanjske prilike, njih načrtno življenje, neredkokrat se mu ponudi prilika, da tudi vidi, kakšno duševno hrano uživajo, kajčitajo, v kakšno družbo zahajajo, kar je vse pri pastoraciji posamezne duše in družine treba upoštevati. Če vera v družini še ni popolnoma

³⁷ Seelsorger 3 (1926) 3.

³⁸ Engelhart o. c. 49.

³⁹ Wiener Diözesanblatt 66 (1928) št 12.

ugasnila, bodo taki ljudje, ki duhovnika osebno poznajo, v svojih težavah mnogo prej prišli k njemu kot drugače. Ti obiski naj bi bili kratki, zares pastoralni, brez vsake postrežbe. Duhovnik naj bi obiskal kolikor mogoče vse družine; če pa vseh ne more, mora dati prednost tistim, ki so v večji nevarnosti za vero in s katerimi ima manj stika⁵⁰. Drugače bi se tisti, ki že itak za vero dosti ne marajo, še bolj odtujili.

Kolikokrat naj bi se ti obiski vršili, je odvisno od krajevnih razmer in pa od časa, s katerim duhovnik razpolaga. Vsako leto vsaj enkrat. Če mogoče še ob posebnih prilikah kot so prvo sveto obhajilo (seveda to suponira stalen kontakt med farno duhovščino in katehetom), ob času sv. misijona, če imajo v hiši bolnika in podobno. Kjer pa so župnije prevelike, bi morali laiški apostoli duhovnika prav v teh rečeh podpirati in ga po potrebi nadomeščati. To spada popolnoma v okvir delovanja v zmislu katoliške akcije. Trajen uspeh bodo pa ti obiski imeli le takrat, če se vedno in vedno ponavljajo. V ta namen laiški apostoli lahko porabijo priložnost, ko pridejo v hišo, da obiščejo bolnika, nabirajo naročnike za nabožne liste, darove za karitativne namene, ali ko razdeljujejo župnijske liste, ko vernike vabijo k izrednim cerkvenim slovesnostim in še ob drugih prilikah.

Karitativni redovi, moški in ženski, lahko dušnemu pastirju neprimerno veliko koristijo. Spominjam se iz pariškega predmestja Levallois-Perret redovnic Petites Soeurs de l'Assomption. Ženska kongregacija, stara dobrih 50 let. Njihov namen je streči po stanovanjih ubožnim bolnikom, ki bi drugače ne imeli nobene prave postrežbe, in jih počasi tudi versko obnoviti, oz. bolnike pripraviti za srečno smrt. Vse delo izvršujejo popolnoma brezplačno, živijo od miloščine, ki si je izprosijo pri drugih bogatejših slojih. Z občudovanja vredno požrtvovalnostjo strežejo bolnim in opravijo vsa hišna dela za ostalo družino. Počasi se začno srca odpirati, ko jim dobre sestre mimogrede povedo, da dobivajo moči za tako delo iz krščanske vere. Zelo veliko družin se na ta način spet spravi z Bogom. Na kar sem hotel posebej opozoriti, je pa to, da take družine, ki je enkrat konvertirala, ne prepuste same sebi. Povabijo jo v svojo kapelico k nedeljski službi božji in k sv. zakramentom. Razen tega vse družine, katerim so stregle, obiščejo parkrat na leto, za praznik Marijinega vnebovzetja, glavni praznik te kongregacije, v adventu in pred Veliko nočjo; takrat jih prijazno

⁵⁰ Seveda se je treba varovati prevelike domačnosti. Sinoda v Münstru takole svari: Von den beruflichen Hausbesuchen ist wohl zu unterscheiden der gesellschaftliche Familienverkehr, den man nur mit der größten Vorsicht und mit dem notwendigen Takte pflegt, da aus solchem Familienverkehr sich große Gefahren für den Seelsorger und Nachteile für die Seelsorge entwickeln können. Der Seelsorger möge sich ernst nach den Gründen fragen, wenn es ihn immer wieder gerade in bestimmte Familien zieht. Cit. v Schulte, Priesterleben und Priesterwirken. Zur Neuorientierung der heutigen Seelsorge (Stuttgart 1929) 19.

povabijo, naj bi se udeležili pobožnosti v njihovih cerkvicah, povedo jim, da bo prilika za sv. spoved, — in ni lahko odreči sestri, ki jim je v težkih urah tako ljubeznivo stregla. Velika večina teh izpreobrnjenecv ostane zvesta Bogu in cerkvi.

Tudi duhovniku nobena stvar ne odpre hitreje src kot krščanska karitas. Ne talent, ne zgovornost, ne visoka čast in služba, ne še tako obsežno znanje, ne delo, če vsega dela ne vodi ljubezen, ljubezen, ki se kaže v dejanju. Gotovo je katoliška cerkev največja karitativna ustanova vseh časov. Gre za to, da jo ljudje v posameznih krajih kot tako spoznajo. Seveda pa duhovnik sam ne zmore vsega. Kot drugod tako je tudi tukaj potrebna delitev dela. Dušni pastir mora biti središče, duša vsemu karitativnemu delu, laiki, moški in ženske, pa v pravem krščanskem duhu po medsebojnem dogovoru skrbe, da revežem lajšajo trpljenje. Za zgled, kaj premore en sam duhovnik, ki ima srce polno božje nadnaravne ljubezni in ljubezni do bližnjega, je že omenjeni berlinski apostol Karel Sonnen-schein. Neverjetno lajša bedo vsem pomoči potrebnim; pa sam ni bogat in vendar nihče ne odide od njega praznih rok. Celo vrsto dobrotelnih organizacij je ustanovil, vse nitke se stekajo v njegovih rokah, četudi so se nekatere ustanove že zelo osamosvojile. Kjer more svoje ustanove zaupati drugim večim rokam, rad stori; proti koncu l. 1928. je začel bolehati in tako sedaj vodi osebno le še najvažnejša podjetja (Berliner Kreis der Freunde des SSS = Sekretariat Sozialer Studentenarbeit, uredništvo lista Katholisches Kirchenblatt in Presseapostolat)⁵¹. Samo na kratko sem spomnil to poglavje ljubezni, ki je pa tako važno, da zahteva posebnega študija. Pri korekturi morem dostaviti, da je Sonnenschein sedaj vse svoje ustanove, vsa svoja podjetja prepustil drugim: dne 20. febr. ga je Bog poklical k sebi.

Da se morejo pastoralni obiski z uspehom vršiti, je nujno potrebna dobro urejena župna kartoteka. Gotovo, da je združeno po večjih krajih, kjer se ljudje pogosto selijo, urejanje take kartoteke z velikimi težavami. Kaj še le po velikomestnih župnijah, ki štejejo na desettisoče ljudi! Znani dunajski pastoralist H. Swoboda je še l. 1909. v svoji knjigi *Grosstadtseelsorge* str. 252 pisal, da status animarum v takih krajih sploh ni mogoč. Skušnja pa je pokazala, da je bil v zmoti. V zadnjih letih si je že več velikomestnih župnij v Avstriji in Nemčiji oskrbelo lepo urejeno kartoteko; seveda se še vedno dobe pomanjkljivosti in netočnosti, duhovnik pa vsaj ima pregled čez celotno faro, kar je tudi veliko vredno. Laiški apostoli mu pri takem delu mnogo pomagajo. Nekaj začetnih podatkov bi se dalo dobiti iz adresarja, deloma bi se ti podatki izpopolnili potom župne pisarne, največ pa s privatnimi obiski, ki jih izvršujejo deloma duhovniki deloma laiki. Knjige za velike župnije, kjer se župljani večkrat menjavajo, niso pripravne; posebni, nalašč

⁵¹ NR 11 (1928) št. 12/13, 226. Prim. tudi njegove *Notizen. Welt-stadtbetrachtungen*. V rokah imam prvih devet zvezkov.

v ta namen napravljeni listki se bolje obnesejo. Na teh listkih mora biti poleg najpotrebnejših datov vpisano tudi dejansko razmerje do cerkve in verskega življenja: časopisi, na katere je kdo naročen, društva, v katera je vpisan, in podobno. Treba pa je kartoteko vedno imeti v pregledu in jo izpopolnjevati, ker le potem služi svojemu namenu⁵². (Za mesto Ljubljano se dobi točen popis vseh družin pri mestnem magistratu po stanju 31. jan. 1928.)

Važno je, da se dušni pastir takoj spočetka zavzame za tiste, ki se z dežele priselijo v mesto. Nekaj bi se dalo doseči na ta način, da bi duhovnik tistega kraja, odkoder se je kdo preselil, o tem obvestil župnika v mestu, kamor bo spadal v prihodnje, da se ta zanj zavzame. Če pa ne ve takoj spočetka za njegov naslov, ga bo morda kmalu lahko izvedel od domačih, s katerimi si dopisuje. To pa bi se dalo izvesti le v manjših župnijah, kjer duhovnik z delom ni preobložen. Dalo bi se urediti tudi tako, da bi se ali tedensko ali mesečno pooblaščenec mestnih župnikov zglasil na policiji, kamor se morajo vsi na novo došli javiti, in bi tam poizvedel za njihova imena in sedanje bivališče; po poklicnih laičkih apostoli bi župniki tistih župnij, kjer stanujejo, zanje poskrbeli, da bodo opozorjeni na službo božjo, katoliška društva, posvarjeni pred mestnimi nevarnostmi in podobno. Vse to pa zopet suponira urejen laički apostolat (katoliška akcija!). Nekaj te skrbi so izvrševale in jo deloma še izvršujejo Marijine družbe.

Moderni človek je ves razmišljen, misli na sto in sto stvari, zato ga je treba na vsako stvar spomniti in mu izvrševanje verskih dolžnosti kolikor se da olajšati. Saj nam cerkev sama daje zgled, da je res treba tako ravnati. Kje so stare pokore srednjega veka! Poglejmo sedanjo postno postavo, pa jo primerjajmo z ono pred nekaj desetletji! Zato bi ne bilo odveč, ako bi morda pregledali po večjih krajih, zlasti kjer je več duhovnikov, red božje službe. Glede tega smo včasih preveč konservativni, ne vedno na korist dušnega pastirstva. Zopet omenjam dunajski misijon in navodilo kardinala Pifflla v že citiranem škofijskem listu, ki se takole glasi: »Dementsprechend (govori o mesečnih obhajilih po stanovih) möge die Gottesdienstordnung einer Revision unterzogen werden. Vor allem möge bei Festlegung der Predigtstunden darauf geachtet werden, daß eine dem gläubigen Volke günstige Zeit gewählt wird. Wenn es durchgeführt werden kann, möge an Sonntagen bei jeder heiligen Messe eine kurze Ansprache nach dem Evangelium eingeschaltet werden.«

Mi duhovniki sami polagamo premalo važnosti na pridigo⁵³. Naj navedem kar dobesedno besede Buchbergerja, bivšega generalnega vikarja v Monakovu, sedanjega škofa v Regensburgu: »Es ist

⁵² Bolj podroben pouk se dobi pri Engelhartu o. c. 28—36.

⁵³ Primerjaj referate homiletičnega tečaja v Ljubljani 9. avg. 1928, objavljene v Ljubljanskem škofijskem listu 1928, št. 9, str. 97—119.

kein Zweifel, dass wir Priester die Bedeutung und Wirkung einer guten Predigt unterschätzen... Wir sind sehr zufrieden mit unseren Schäflein, wenn sie am Sonntag nur zur heiligen Messe kommen; die Predigt »schenken« wir ihnen, wenn auch nicht gerade recht gerne. Das ist die Situation vor allem in den Städten und Städtlein mit den sog. »Spätmessen«, aber vielfach auch schon auf dem Lande, wo insbesondere die junge Welt den »Kirchenbesuch« so äußerlich und eng als nur möglich faßt. Man hat berechnet, dass in einer Großstadt von ungefähr einer halben Million Katholiken etwa 30 bis höchstens 50.000 am Sonntag eine Predigt besuchen, also, von den Kindern abgesehen, etwa 2 bis 300.000 nie oder ganz selten in eine Predigt gehen. Dabei lesen aber gerade diese predigtscheuen Katholiken Tag für Tag kirchenfeindliche oder doch kirchenfremde Zeitungen und glaubt ein gut Teil derselben, es seiner »Bildung« schuldig zu sein, daß er möglichst viel ungläubige und leider oft auch unsaubere Literatur »verschlingt«.«⁵⁴

Vsebinsko morajo odgovarjati naše pridige potrebam časa, gledati je treba tudi na red božje službe, da kar največ ljudi sliši božjo besedo. Po velikih mestih in v večjih krajih je splošno opazati, da so pozne maše veliko bolj obiskane kot maše v zgodnjih jutranjih urah. Zlasti moški in inteligenčni krogi prihajajo k poznim mašam. Radi tega bi taka dobro obiskana služba božja morala biti združena s kratko pridigo. Tudi ako bi bilo treba opustiti kak drug cerkveni govor, ki je od starih časov sem v navadi, pa ni dobro obiskani, nič zato. Ljubljanska tretja sinoda n. pr. na str. 98 takole določa: »Ako prihaja k ... sv. maši precej vernikov, naj župnik poskrbi, da dotični duhovnik pri tem svetem opravilu prečita sv. evangelij in mu naveže kratko homilijo.«⁵⁵ V Londonu, Salzburgu in tudi po nekaterih drugih krajih duhovnik, ki mašuje, po evangeliju gre ad sedes, drug duhovnik, ki že čaka na prižnici pa prečita evangelij in naveže kratko homilijo. Za velike cerkve je pač to bolj priporočljivo, ker se govor izpred oltarja ne bi dobro slisal, s hojo na prižnico in nazaj pa bi se res služba božja kar zavlekla.

Važno je tudi vprašanje popoldanske službe božje. Mož in intelligence ni dosti zraven. Tisti, ki prihajajo v cerkev v zgodnjih jutranjih urah, se udeležujejo navadno tudi popoldanske božje službe. Včasih je nekaj krivde lahko tudi na naši strani, če se preveč držimo starega, že desetletja vpeljanega reda. Verjetno je, da bi ljudje v poznejših, bolj večernih urah v večjem številu prišli v cerkev;

⁵⁴ O. c. 48, 49.

⁵⁵ To je samo komentar h can. 1345, ki se takole glasi: Optandum in Missis quae, fidelibus adstantibus, diebus festis de praecepto in omnibus ecclesiis vel oratoriis publicis celebrantur, brevis Evangelii aut alicuius partis doctrinae christianae explanatio fiat; quod si loci Ordinarius id praeceperit, opportunis datis instructionibus, hac lege tenentur non solum sacerdotes e clero saeculari, sed etiam religiosi, exempti quoque, in suis ipsorum ecclesiis. — Liturgični list »Bibel und Liturgie« vabi v vsaki številki prijatelje liturgije k božji službi s temile besedami: An Wochentagen täglich um 6 Uhr Chormesse mit kurzer Homilie in der Stiftskirche.

če pa to ne, bi vsaj dobili nekaj novih poslušalcev, ki so božje besede bolj potrebni. Tudi je treba biti pripravljen na to, da bo pri prvem obisku, če se ura prestavi, število vernikov manjše; morda nismo zadeli pravega časa, ljudje o izpremehbi še niso poučeni; tekom nekaterih tednov se bo izkazalo, kaj je za tisti kraj in tiste razmere najboljše. Pri tem pa je seveda treba ostati in brez posebnega vzroka ničesar spreminjati.

V naših krajih je zelo obiskana majniška pobožnost, šmar-nice. Večerna ura, lepo petje, okrašen oltar, raznoličnost (kratek nagovor in prav tako kratke molitve), pa tudi tradicija privabi v cerkev mnogo ljudi, celo takih, ki ne izpolnjujejo nedeljske dolžnosti. Gotovo od te tako lepo vpeljane pobožnosti ne kaže nič opuščati, ampak jo kar najbolje izrabiti v dušnopastirske namene. Srca so pripravljena, treba gledati, da se bo sejalo vanja zdravo seme božje besede. Pridigar mora obravnavati takrat aktualna vprašanja, morda kar najbolje iz katekizma, dogmatična in moralna, bolj usmerjena za tiste, ki manj hodijo k pridigam, kot za druge. Zdi se, da bi bil uspeh majniške pobožnosti večji, kot če bi se leto za letom ponavljali le govori o Materi božji⁹⁶. Ako bi ne bilo mogoče govoriti vsak večer, bi zadostovalo manjkrat, pa takrat dobro in temeljito.

Glavna skrb bi morala biti obrnjena na moške in inteligence kroge. »Unsere Seelsorge ist verweiblicht« piše o. Schmitt D. J. iz Bonna. In je res tako. Če pogledamo po cerkvi, kako malo moških razen pri nekaterih poznih mašah. Tudi statistika obiska nedeljske službe božje nam kaže isto...

Ljubljana je, če sodimo po teh rezultatih, na splošno še verna. Zdi se pa, da je od dušnopastirskega dela prihodnjih let odvisno, ali bo versko življenje napredovalo ali pa bodo veri odtujeni krogi še druge potegnili za seboj.

Zopet široko polje za laični apostolat. In pred vsem za moški laični apostolat. Pri moškem le moška beseda kaj zaleže, k večjemu če mu reče njegova žena, jo bo upošteval. Morda je res, da mi možem premalo zaupamo in premalo od njih zahtevamo. Ko bi se zanje bolj pobrigali na način, ki je za moža primeren, bi tudi v večjem številu polnili naše cerkve. Gledati pa je treba zlasti še pri moških na solidno pobožnost, prav cerkveno pobožnost; če bi preveč gledali na čuvstveno plat, bi gotovo ne uspeli. — Kakor po deželi tako so tudi po mestih potrebna stanovska mesečna sv. obhajila. Na Dunaju, kjer so že veliko zamudili, skušajo prav sedaj zamujeno popraviti in so tudi vpeljali stanovska mesečna sv. obhajila. V že parkrat omenjenem navodilu kardinala Piffla takole be-

⁹⁶ Urednik lista Seelsorger kanonik Handloß 2 (1926) 207 je takole zapisal: »In einer kleineren Stadt mit vielen Kirchen hat man vor Jahren die Maiandachten zusammengezählt: es waren 500. Planmäßig angelegt und durchgeführt hätte ein solcher Aufwand von Kraft und Geist den Erfolg von mehreren Volksmissionen haben können. So verebbte aber ihre Wirkung schnell, wenn überhaupt eine solche zu spüren war.« — Tudi v Ljubljani je gotovo več kot 200 šmarničnih govorov.

remo: »In allen Kirchen und Pfarren sind die monatlichen Standescommunien einzuführen, und zwar in der Ordnung, daß ein Sonntag für die Männer und Jünglinge, einer für die Mädchen und Jungfrauen, einer für die Kinder und einer für die Frauen bestimmt ist. Eine eigene heilige Messe, verbunden mit einer Predigt, soll dafür festgesetzt werden.« Prejkone bi se tudi moške rajši približali spovednici po mestih, če bi vedeli, da je gotova nedelja le zanje rezervirana. Posebna služba božja samo za moške (morda spočetka le v eni cerkvi enkrat na mesec), vmes pridiga in sv. obhajilo, bi že nekaj izdala. Kongreganisti in dobri katoliški moške sploh bi morali dati lep zgled in še druge prijateljsko povabiti. Posebna romanja na domača božja pota samo za moške bi tudi pri nas bila koristna.

Znana je velika skrb o. Abela D. J., dunajskega apostola, za moške. Znal je kot malokdo pritegniti moške nase. Veliko je pridigoval, pisal po časopisih, še več pa dosegel po laških apostolih, ki si jih je vzgojil v kongregaciji. Spoznal je, da sam ne zmore vsega, pa si je izbral izmed kongreganistov (posebno je bila znana kongregacija trgovcev pri sv. Avgustinu) najboljše in ti so njegove ideje širili med drugimi. Vpeljal je romanja v Mariazell, samo za moške. Sčasoma so prav ta romanja postala prave verske manifestacije katoliških Dunajčanov. Ko so videli, koliko je še vernih, pobožnih moških, je začel iz njihovih vrst izginjati strah pred ljudmi, ki je toliko ovira, da versko življenje zastaja. Vsa njegova zunanost, ljubeznivost, šegavost je bila taka, da so mu moške zaupali. Seveda je tudi veliko molil in za svoje delo tudi veliko trpel⁵⁷.

Vedno bolj bo treba izrabljati tudi tiskano besedo v pastoralne namene. Dušni pastir v velikih farah svojih župljanov ne more pogosto obiskovati, s tiskano besedo pa jim lahko govori, kadar hoče. Semkaj bi najprej štel župnijska glasila, ki imajo namen seznanjati župljane z verskim življenjem v župniji. Tam je sproti objavljen red božje službe v cerkvah in v javnih oratorijih, prav tako gibanje prebivalstva. V listu dušni pastir vabi vernike k izrednim slovesnostim, k prejemanju sv. zakramentov, vse lahko pove, kar mu je na srcu. Po obsegu so ti listi navadno majhni in izhajajo tedensko do mesečno. Namen jim je predvsem ta, da cerkvi odtujene družine pouče o verskih dolžnostih in jih opozarjajo, naj poskrbe za svojo dušo.

Cerkveni list se pa izdaja za celo mesto ali za več župnij ali tudi za celo škofijo. Po njem se verniki vpeljujejo v cerkveno leto. Ta list prinaša pofočila iz vseh župnij, za katere je vpeljan. Lansko leto se je pri nas glede tega veliko storilo. Kolikor mi je znano imamo tale cerkvena župna glasila: Vera in življenje. Glasilo verskega in cerkvenega življenja za Ljubljano in okolico; Cerkveni glasnik za tržiško župnijo; Kranjski zvon za

⁵⁷ P. Schrohe S. J., P. Abel als Seelsorger. Seine Methode und seine Erfolge. Seelsorger 3 (1926) 139—146.

Kranj in okolico. V lavantinski škofiji izhaja tednik *Nedelja*. Tednik za versko življenje (pisan je za Maribor, Ptuj, Celje, Kojnce in Trbovlje). Pravo župnijsko glasilo je torej le tržiški cerkveni glasnik. Težje kot izdajati take liste je vprašanje, kako jih spraviti v družine, ki se za versko življenje ne brigajo. Razvit laiški apostolat bi to delo zelo olajšal. Ponekod župno glasilo vsem družinam pošiljajo po pošti; stroške krijejo z dobrotelnimi zbirkami. Če razpečevanje takih listov ni dobro organizirano, bi se lahko zgodilo, da bi že itak verni ljudje bili za nov verski list bogatejši, verj odtujeni ljudje pa bi od velikega truda in žrtev, ki so združene z izdajanjem takih glasil, ne imeli prave koristi.

Važna tiskovina so tudi župni koledarji in letaki ob posebnih prilikah. Prav tako je priporočljivo, da se po večjih mestih nabije na cerkvena vrata točen red božje službe. Na istem listu naj bi tudi bil označen čas, kdaj se lahko opravi sv. spoved, oznanila za romanja, duhovne vaje, sprejem v katoliška vzgojevališča in podobno. Od časa do časa je treba te napise spreminjati, napisati jih v drugačni obliki, ker sicer jih nihče več ne pogleda. Po več krajih kot n. pr. v Salzburgu imajo po kavarnah in hotelih v obednicah na očitnem kraju red božje službe ob nedeljah in praznikih, kakor tudi obvestilo, kdaj, kje in v katerih jezikih se lahko opravi sv. spoved. Vernemu človeku, ki je v tujem mestu, vse te reči prav pridejo. Marsikdo je na ta način opozorjen na verske dolžnosti, pa že tista ljubezniva skrb, s katero ga spremlja katoliška cerkev, mora dobro vplivati na verna srca. Ta način se mi zdi priporočljiv za vse kraje, kamor v poletnih mesecih prihajajo tujci. Tudi na kolo-dvorih bi bilo treba poskusiti s takimi oglasi.

Važno delo izvršuje tudi katoliško časopisje vseh vrst. Javno mnenje je mogoče obvladati in potegniti za seboj le po tisku. Duhovnik govori ljudem enkrat na teden, časopis vsak dan. Vsakdanja skušnja uči, kako iz ljudi govori to, kar dan za dnem prebirajo; tako mislijo, kot mislijo listi, tako sodijo, tista načela zagovarjajo, hvalijo ali grajajo, kakor berejo v časopisih. Zato je razumljivo, kako velika je odgovornost katoliškega tiska³⁸. Ne bi bilo na škodo, če bi se prebrani verski in drugi listi zbirali, oddajali drugim, posebno še v take kraje, kot so bolnišnice, hiralnice, kjer imajo ljudje dosti časa in radi berejo. Za to stvar je spet potreben organiziran laiški apostolat (delo katoliške akcije).

³⁸ Že omenjeni pastoralist *Schulte* poudarja veliko odgovornost katoliških dnevnikov, ko piše: »Ihre grundsätzliche Einstellung zum christlichen Sittengesetz steht im allgemeinen außer allem Zweifel... Sobald jedoch Einzelfragen zu behandeln sind, ist häufig genug, wenn auch vielleicht ungewollt, ein Abrücken von den Leitsätzen und Weisungen der Bischöfe zu konstatieren... Wer die Berichte verfolgt, muß auf den Gedanken kommen, daß das Schicksal unseres Volkes verknüpft ist mit dem Erfolg oder Mißerfolg einiger professioneller Leichtathleten oder Boxer. Die Theater- und Konzertberichte übersehen nicht selten die sittlichen Gesichtspunkte über der ästhetisch-künstlerischen Beurteilung.« *Pastorales u. Aszetisches* 97. 98.

Še velikonočno dolžnost naj spomnim. Vemo, kako je težko za nekatere, približati se spovednici. Zato jim mora dušni pastir pomagati, kar le more. Opozarjati je treba vernike, ki pridejo v postnem času v cerkev, na to dolžnost, govoriti jim o istem predmetu v cerkvenih in župnijskih listih, izrabiti je treba v ta namen osebni stik in nekaj se gotovo doseže. Po par večjih župnijah so že tudi pri nas poskusili s prijaznim tiskanim povabilom, ki se je poslalo posameznikom v zaprti kuverti. Brez sadov ni bilo. Moški bi morali še bolje biti poučeni o tem, da spoved lahko opravijo tudi na duhovnikovem stanovanju. Ponekod napravijo v času, določenem za izpolnitev velikonočne dolžnosti, za posamezne stanove, uradnike, profesorje, železničarje, pomočnike, natakare itd. par večerov v določeni cerkvi nekaj govorov kot pripravo na sv. spoved. Kjer je razvit laiški apostolat in kjer dobri katoliški možje dajo lep zgled, se ta način priprave obnese. Tudi je važno, da je spovedovanje določeno za tak čas, ko ljudje najlažje pridejo.

Samo nekaj misli sem podal, kako bi se morda dala skrb za duše tudi po naših krajih še bolj prilagoditi časovnim potrebam. Vem, da je dosti reči takih, ki potrebujejo razgovora, tudi ni mogoče vsega izvesti naenkrat, prav tako ni vse, kar imajo drugod lepega, primerno za naše kraje: gotovo pa je treba v sedanjem času iskati novih potov in načinov, da kar največ ljudi pridobimo za Boga. Zavedati se seveda tudi moramo, kar je zapisal sv. Pavel: Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus (1 Cor 3, 7).

C. Potočnik.

Drugi katehetski kongres v Münchenu.

(Konec.)

Č. Liturgično gibanje in versko-nravna vzgoja mladine na osnovnih in srednjih šolah.

Zelo temeljito se je bavil monakovski kongres tudi s sodobnim liturgičnim gibanjem. Liturgično gibanje je zanimiv versko-nraven pokret, ki je dosegel že lepe uspehe. Dušeskrbje in kateheza bi naj poznala to gibanje in ga pri svojem delu uporabljala. Katehetski kongres je razmotrival vprašanje, kako bi se naj pridobila mladina osnovnih, srednjih in višjih šol za liturgični pokret, da bi se bolj uveljavljala v njenem življenju bogata versko-nravna vzgojna vsebina katoliške liturgije in cerkvenega leta ter jo bolj tesno pritegnila k življenju s cerkvijo.

O liturgičnem gibanju in versko-nravni vzgoji na osnovnih šolah je govoril znani katehet kanonik Minichthaler. Poznalo se je, da govori praktičen katehet, ki razumeva in doživlja v svojem poklicnem delu vso lepoto in globino katoliške liturgije in ki zna tolmačiti vse to preprosti otroški duši na idealno lep in pravilen način. Njegove veroučne ure so gotovo ure bogoslužja za kateheta in otroka.

Poudarjal je posebno, da mora začeti katehet že v prvih razredih osnovnih šol z liturgičnim poukom in liturgično vzgojo in nadaljevati to delo skozi vsa leta. Ker je sv. maša najvažnejše bogoslužno opravilo, mora biti glavna naloga katehetova, da uvede mladino v razumevanje svete daritve in njenih obredov ter ji pokaže, kako se naj pravilno obnaša in sodeluje pri najsvetejšem opravilu, da bo dobivala iz njega vse one velike misli bogočeščenja in samoposvečevanja, ki jih vsebuje sv. maša. Ta prvi liturgični pouk mora biti kolikor mogoče nazoren, praktičen, razvojni stopnji osnovnošolskih otrok prikladen. Minichthaler pelje otroke v cerkev pred oltar. Predmet za predmetom oltarne opreme imenuje, razloži stvarno, simbolično in skuša ustvariti živ stik med oltarjem in učenci. Cela vrsta lepih, vzgojnih motivov se poraja neprisiljeno in čisto naravno iz tega nazornega pouka. Otrok zasluti, da mu govore oltarna miza, relikvije mučencev, beli prtji, tabernakelj, sveče, bele in rdeče rože, križ, — govore o Bogu, o ljubezni njegovi do nas in o vsem, kar je storil velikega za rešitev človeškega rodu.

Liturgični ustroj sv. maše, obrede zakramentov, zakramentale, posvečevanja, blagoslavljanja, cerkveno leto — vse obravnava nazorno, praktično, vzgojno in skuša voditi učence vedno preko zunanjih liturgičnih oblik v neposredni stik z verskimi, нравnimi, estetičnimi idejami, ki jih vsebuje in ponazoruje katoliška liturgija. Da tak liturgični pouk ni le nazoren in zanimiv, temveč da ogreva srce, dviga voljo, pomaga vzbujati in izoblikovati versko-nravno življenje, smo predavatelju rade volje verovali.

O liturgičnem gibanju kot sredstvu za versko-nravno vzgojo mladine na srednjih in višjih šolah je predaval naučni svetnik L a s s a u l x iz Kölna. Omenjal je, da je versko-nravna vzgoja srednješolske mladine dandanes težavna. Dejstvo je tudi, da se na srednjih šolah s samim poučevanjem, dokazovanjem, mrzlim racionaliziranjem, oblastnim zahtevanjem in uporabljanjem šolskih disciplinarnih sredstev v versko-nravnem oziru ne da mnogo doseči. Verski pouk, ki ne ogreva tudi srca, ne nudi verskega doživljanja in ne dviga volje, ustvarja k večjemu v e r s k o i z o b r a ž e n e ljudi, ne pa v e r n i h ljudi, ki bi urejevali svoje življenje po versko-nravnih načelih. Težavno je tudi sem pa tja pridobiti srednješolsko mladino, da bi vršila samohotno in vestno verske vaje, da bi redno molila, pravilno prisostvovala službi božji, dobro disponirana prejemala sv. zakramente. Predavatelj, sam izkušen katehet na srednji šoli, je opozarjal, da bi bilo napačno, iskati vzroke teh težav edinole v miselnosti sedanje dobe in v duševnem razpolženju sodobne srednješolske mladine. Mnogo vzrokov tiči tudi v pomanjkljivem načinu sedanjega versko-nravnega poučevanja in vzgajanja. Tako uporabljamo n. pr. na srednjih šolah mnogo premalo vse to, kar nam nudi katoliška liturgija poučnega in vzgojnega. Liturgično gibanje tudi med srednješolsko mladino! — je poudarjal predavatelj in nam navajal iz lastnega delokroga zanimive podatke o uspehih liturgične vzgoje med srednješolci. Kar nam je povedal o liturgičnih šolskih

sv. mašah svojih dijakov, o pripravi na prejemanje sv. zakramentov, o lepih obhajilnih slovesnostih med nedeljsko skupno službo božjo, o liturgičnih krožkih, o uporabi mašnih formularjev, nedeljskih perikop, raznih liturgičnih tekstov in motivov cerkvenega leta za versko-nravno vzgojo srednješolske mladine ni bilo le velezanimivo za vsakega srednješolskega kateheta, temveč tudi dokaz, da se da z liturgično vzgojo mnogo doseči tudi med srednješolsko mladino. Res, da imajo tam na razpolago izborna literaturo o liturgičnem pokretu, metodična navodila, kako naj se uporablja liturgija za versko-nravno vzgojo odraslih in mladine, in mnogo drugih pripomočkov, — toda ustvarili so si vse to sami.

D. V kateri starosti naj prejemajo otroci zakrament sv. birme?

Dr. Otto Etl iz Gradca in univ. prof. dr. Göttler iz Münchena sta referirala o tem predmetu — in predlagala, naj se otroci ne vodijo prezgodaj k sv. birmi. Ne v letu prve sv. spovedi in prvega sv. obhajila, temveč v petem, šestem šolskem letu. Prvo sv. obhajilo bodi sklep, višek prvega elementarnega pouka, sv. birma pa zaključek versko-nravnega pouka na osnovni šoli.

E. Katekizem in zgodbe sv. pisma na višji stopnji osnovnih šol.

Referenta dekan Raab-Reichertshofen in ravnatelj Pavel Bergmann iz Dresdena sta se zavzemala za kolikor mogoče tesno spojitve katekizma in bibličnih zgodb na višji stopnji srednjih šol, vendar se je priznavala katekizmu vodilna uloga.

F. Negovanje telesa in kateheza.

O tem perečem vprašanju sta govorila Elza Schultes, članica mednarodne katoliške ženske zveze, in pa profesor L. Kuhn iz Münchena. Sedanja doba posveča veliko pozornost telesu. Okrepitev telesa je klic povojne dobe. Strašno razdejanje svetovne vojne se opaža posebno v telesni konstituciji povojne generacije. Težek boj za obstanek, ki požira bolj ko kdaj telesne moči in sile, zahteva krepkega zdravja ter mnogo telesnih moči in sil. Tudi ta dejstva moramo upoštevati, če hočemo vsestransko pravilno presojati vso ono — sem pa tje pretirano — skrb, ki jo posveča današnja doba človeškemu telesu. Mnogo zdravega in upravičenega vsebuje sodobni šport in vsa ona stremjenja, ki negujejo in krepijo telo, da bi dvignila njegove moči in uporabljivost. Napram temu močnemu gibanju za telesno kulturo mora zavzemati kateheza pravilno in pametno stališče. Posebno je treba poudarjati in uveljavljati načelno naziranje krščanstva o človeškem telesu in telesni kulturi, sicer je nevarno, da se izcimi iz sodobne sportne manije poganski atletizem, kult telesnosti, sirove fizične moči in sile, skratka, materializem. Durch Körperkultur zur Geisteskraft! — sta poudarjala predavatelja — mora ostati smer in cilj telesne nege. To načelno stališče mora

kateheza držati in uveljaviti. V sodobno telesno kulturo je treba zanesti več etičnih momentov in motivov. Negovanje telesa, telovadba, raznovrsten šport podrediti bolj etičnim ciljem! Šport naj ne služi le okrepitvi telesa, temveč pred vsem okrepitvi duha, in naj nudi priložnost za etično vzgojo in usovršanje! Pokorščina, odpoved, vztrajnost, potrpežljivost, družabnost, tovarištvo, pravičnost in druge naravne kreposti, ki jih goji šport, bo kateheza sprejemala kot dobrodošel pripomoček za etično vzgojo in jih razvijala v nadnaravni smeri. Seveda vsebuje sodobna telesna kultura tudi mnogo nezdravega, telesu in duhu škodljivega; zato mora katehet poznati sodobna stremjenja, ki se bavijo z telesno kulturo, da bo mogel zavzeti napram njim pri versko-nravnem pouku in vzgoji pravilno stališče. Kjer ni mogoče uveljaviti v obstoječih športnih združenjih krščanske miselnosti, je treba ustanoviti in organizirati telesno-kulturna združenja na krščanski idejni podlagi. V Nemčiji se je razvilo v povojni dobi silno pestro športno življenje. Dušeskrbje posveča v teh krajih vsem tem stremljenjem potrebno pozornost in zna praktično ter spretno vršiti svojo nalogo tudi v tem delokrogu.

G. Katehetični leksikon

bi naj v leksikalni obliki kratko, znanstveno jedrnato podal pregled in orientacijo o najvažnejših sodobnih vprašanjih na katehetskem polju. Kongres je določil odsek, ki bi naj to delo izvršil.

H. Katehetična bibliografija.

Že na dunajskem kongresu se je govorilo o tem, a ostalo je neizvedeno. Ustvarila bi se naj literatura za mladino, izdajali sezname slovnice, ki ga rabi katehet za svojo strokovno izobrazbo in za mladinske knjižnice.

I. Veroučne knjige na pomožnih šolah.

Je bil zanimiv referat o versko-nravnem pouku in vzgoji na šolah za slaboumne, zaostale otroke.

J. Odsek za srednje šole

je bil najbolj zanimiv in najbolj obiskan. Vprav v življenju sodobne mladine na srednjih in višjih šolah so zbrani in nakopičeni najbolj jasno in izrazito vsi težki, komplicirani vzgojni problemi, ki jih morata reševati kateheza in dušeskrbje med izobraženstvom v povojni dobi. V mladinskem gibanju med Nemci, posebno še v življenju nemške srednješolske mladine, so tipični pojavi povojne miselnosti, kakršna se pojavlja več ali manj tudi pri nas.

V razpravah srednješolskega odseka se je opazalo, da študirajo vzgojitelji srednješolske mladine z veliko vnemo življenje sodobne mladine, jo skušajo razumevati, se poslužujejo vseh sredstev, ki jih daje na razpolago moderno vzgojeslovje, psihologija, psihoanaliza, zabeležujejo vestno vsak pojav iz življenja teh mladih ljudi, ki bi mogel pomagati, da jih doumevaš in potem iz njihovega duševnega

razpoloženja pravilno vodiš. Referati v tem odseku so bili temeljite dušeslovne študije o srednješolski mladini. Cela vrsta izbornih knjig in revij, ki se bavijo z istim predmetom, je bila razpoložena. Psihologija otroka, psihologija odrasčajoče mladine — je med naravnimi vzgojnimi sredstvi temeljito uporabljena. Izbiro snovi, metoda, vse je postavljeno na dejansko duševno stanje, po načelu: *gratia supponit naturam*.

Tako je imel vseučilišni prof. dr. Bopp iz Freiburga, znani mladinoslovec, referat o izpremenjenem duševnem položaju sodobne srednješolske mladine. Duševno razpoloženje srednješolske mladine, je poudarjal dr. Bopp, mora vsak vzgojitelj, posebno še katehet, temeljito poznati. Sicer je to spoznavanje težavno, ker je znanstveno raziskavanje duševnega življenja mladine več ali manj še nekaj novega; težavno še posebno zato, ker v mladini ni prav ničesar ustaljenega: vse je v prehodu, v razvoju, ena faza prehaja v drugo, dostikrat čisto neopaženo, skoraj z vsakim dnevom je mlad človek drug. Sodobna mladina je bolj samozavestna, ima nekako kolektivno, stanovsko zavest, — »mi mladi«, poudarjajo radi. Samozavest, samostojnost, samodejavnost, samoodgovornost — skratka individualistične sile značaja so mnogo bolj razvite kakor kedaj prej. »Selbstwertungstrieb« je imenoval predavatelj to značilno potezo. Sodobna mladina je mnogo bolj občutljiva, razdražljiva, nezaupna in nedostopna napram vzgojitelju. Bolj korajžno, če hočete tudi bolj predrzno, odkrito, resnico iskajoče prihaja na dan z svojimi nazori o veri, življenju, o vsem; ne mara tradicije, si mnogo domišlja, stremi bolj za bistvom, hoče podajati svoje, zato ljubi ekspresionizem, lastno ustvarjanje; odklanja pa receptivnost, intelektualizem in išče nekaj nov slog življenja. Močno se zaveda sodobna mladina telesnosti — »ist leibfromm«, pravi predavatelj. Sport, tehnika, materialne kulturne dobrine, javno življenje, odpor proti avtoriteti jo privlačuje. Značilno potezo današnje mladine imenuje Bopp tudi močno spolnost, romantično sanjavo, patriotizem. Sodobna mladina ne zametuje religije a priori — si je želi —, toda religije duha, moči, življenja si želi, življenja porojenega iz vere, močnega, lepega, občestvenega življenja si želi. Obenem pa je današnja mladina lahkoživa, lahko-miselna, neresna, otročje naivna bolj ko kdaj. Zato je današnje srednješolsko mladino težko izoblikovati po enem načinu, po enem idealu, šablone še celo ne prenese. Pestrost v osebni strukturi ljubi. Hvala Bogu, da je katoliška religija dovolj široko-grudna, da ima dovolj prostora tudi za današnje mladino! A mi bomo morali, je dejal ob sklepu predavatelj, opustiti marsikatero priljubljeno obliko in šablono, če nočemo, da bo ta mladina zapustila nas in šla svojo pot.

K. Odnos med zrelostjo in veroučno snovjo.

Današnja mladina s svojim duševnim razpoloženjem potrebuje tej svoji svojstvenosti primerno izbrane in pravilno razpredeljene veroučne snovi. Zato so se lotili katehetje na Nemškem težkega

dela, da zberejo veroučno snov po vsebini in obsegu v taki izmeri in jo razpredelijo po šolskih letih tako, da bi odgovarjala kolikor mogoče natanko versko-nravnim potrebam sodobne mladine in dosegala na raznih razvojnih stopnjah najlaglje in najboljše svoj namen. Načrte so preuredili in celo vrsto novih veroučnih knjig so izdali. Ze naslovi teh knjig — kakor: *Licht und Leben*, *Kraft zum Leben*, *Das Leben mit der Kirche*, *Lebensvoller biblischer Unterricht*, *Lebenskunde*, *Verstehen und verstanden werden*, *Religion und Leben*, *Lebenswerte* — označujejo smer novodobne kateheze: premostiti vrzel med vero in življenjem. V tem zmislu so preuredili v Avstriji veroučni načrt za srednje šole. Dunajski prof. verouka dr. Langhammer je na kongresu razlagal in zagovarjal ta načrt. Katehetski kongres je splošno priznal, da je ta veroučni načrt za srednje šole eden najboljših, ker je v pravilnem odnosu z razvojno dobo mladine, torej psihologično in organično zgrajen. Tudi katehetje iz Nemčije so ga načelno sprejeli in ga bodo skušali stopnjema uvesti. Ker smo v naši državi na predlog katehetov iz Hrvatske uvedli pred kratkim nov veroučni načrt za srednje šole, zato bo dobro, da si ogledamo nekoliko natančneje ta novi, od kongresa sprejeti načrt.

Za veroučni načrt, pravi predavatelj, ne sme biti merodajna le sistematika snovi, temveč tudi razvojna doba učenca. Zato naj bi bila na srednjih šolah veroučna snov porazdeljena na razne razrede takole:

I. stopnja, 11.—13. leto (naš. 1. in 2. razred), doba sprejemanja, zlata doba spomina, zato v to razvojno dobo katekizem v tesni zvezi z zgodbami sv. pisma. Enkrat se mora mladina temeljito seznaniti z versko-nravnimi resnicami. Ne gre brez temeljitega učenja in memoriranja. Na tej stopnji mora imeti katekizem vodilno ulogo. Kardinal Faulhaber je rekel, da so svetopisemske zgodbe neprecenljiv pripomoček za verski pouk in vzgojo, toda nikakor niso in ne morejo biti popolno nadomestilo za katekizem.

II. stopnja, doba pubertete, 13.—15. leto (naš. 3. in 4. razred). Močen razvoj telesnih in duševnih moči označuje to dobo. Veliko, močno, romantično zanima to dobo. Zato je najbolj prikladna za to razvojno dobo zgodovina razodetja božjega stare in nove zaveze, prikazovanje velikih, vodilnih osebnosti iz razodetja, cerkvene zgodovine in življenje velikih in svetniških značajev.

III. stopnja, okoli 16. leta (naš. 5. in 6. razred), doba duševne revolucije: dozoreva razum, samostojno mišljenje, porajajo se dvomi. V tej dobi je primeren trenutek, da se pokaže mlademu človeku potreba varnega, zanesljivega vodstva v versko-nravnih zadevah. Cerkev-voditeljica, kar podaja apologetika, dogmatika.

IV. stopnja, 7. razred, doba restavracije, boj za stalen svetovni življenski nazor, zato spada v to razvojno dobo etika, ki gradi osebnost, družbo, s svojimi resnicami in milostjo.

V. stopnja, okoli 18. leta, zaključni razred, prehod na vseučilišče. V ta razred so postavili razgovore o posameznih glavnih vprašanjih katoliškega svetovnega naziranja.

Liturgija, kot življenje z cerkvijo, naj se poučuje na podlagi cerkvenega leta v nižjih razredih v zvezi z veroučno snovjo. Poglobitev liturgije v zmislu liturgičnega gibanja pa v zgornjih razredih. Cerkevna zgodovina se razdeli na vsa štiri leta zgornjih razredov tako, da je v organičnem skladu z veroučno in svetno-zgodovinsko snovjo dotičnega razreda. V vseh razredih se naj čita sv. pismo, ali skupno ali pa kot domače berilo, o katerem naj poda učenec kratek referat. Toliko o tem veroučnem načrtu za srednje šole.

L. Verska vzgoja na višji realki.

Predavatelj je skušal zagovarjati mnenje, da versko-nravna vzgoja na realističnih srednjih šolah ni težavnejša kakor na humanističnih gimnazijah. V debati so mnogi prav odločno pobijali to naziranje. Na te zavode prihaja navadno mladina iz krogov, ki so usmerjeni v življenju nekako bolj realistično, zato se ta mladina po svoji miselnosti in življenski usmerjenosti precej razločuje od dijaštva na humanističnih gimnazijah. Učna snov realk, pretežno realije, moderni jeziki, razvija čut za realno, materialno, manj pa zmisel za metafizično, nadčutno. Realije in moderni jeziki tudi ne dajejo tako vsestransko globoke formalne izobrazbe kakor humanistični študij. Vse to potrjuje izkušnja. Pravilna je bila tudi ugotovitev, da nam bodo z nazadovanjem humanističnih srednjih šol in z porastom realističnih srednješolskih tipov za versko nravni pouk in vzgojo vzrastle še marsikatero čisto nove težave, kakršne drugod že čutijo. Verouk na realističnih srednjih šolah zahteva posebno izbiro učne snovi in posebno metodo.

M. Vodstvo srednješolske mladine v šoli in izven šole.

Prof. dr. Mich. Pflieger je govoril nad dve uri o tem predmetu. Bil je to eden najbolj zanimivih in globokih referatov. Vtis na poslušalce je bil tako mogočen, da je izostala običajna diskusija. Das war dem Leben der Jugend abgelauscht, je bilo splošno mnenje. Dr. Pflieger je srednješolski veroučitelj na Dunaju, med socialno-demokratskim dijaštvom. Svoje lepe zmožnosti je posvetil posebno mladinoslovju. Prepotoval je večji del Evrope in študiral mladino. Izboren psiholog, nadarjen pisatelj, res zanimiva osebnost v posesti zmožnosti, ki jih rabi vzgojitelj mladine. Poudarjal je posebno, da mora voditelj dijaštva upoštevati in poznati svojstvenost mladine, posebnost veroučne snovi, časovne razmere in potrebe. Katehet-voditelj mora biti res cela duhovniška osebnost. Zanimivo je, kar je povedal o »veroučnem predmetu«, kako je dostikrat ogrožen od drugih predmetov in tuj v okvirju svetne učne snovi, o učencih, ki imajo »odlično« iz verouka, ki so ostali »vkljub verouku« verni, o klasifikaciji, o prisiljenih dijaških službah božjih, spovedih in sv. obhajilih! Srednješolske veroučitelje je razpredelil v sledeče tipe: 1. der geistliche Schulfuchs, 2. der unnahbar geweihte Olympier, 3. der

Studentenpapa, 4. der liberale Herr Professor, 5. das fesche Haus, 6. der Leidensmann seiner Stunde, 7. der Zelot, 8. der echte Führer.

Da si pridobi katehet vpliv na dijake tudi v njihovem izvenšolskem življenju, naj išče stika z starši, ustvarja religiozno atmosfero, ustanavlja in vodi verska udruženja, kongregacije, zasleduje mladinsko gibanje in ohranja stik z dijaki tudi še po maturi.

Veroučitelj mora imeti zaupanje vseh, pa naj si pripadajo tej ali oni smeri. Ne sme misliti o nobenem, da je izgubljen; ne sme sumničiti in moči in sil, ki se javljajo v življenju mladih ljudi, ne omalovaževati.

Pametne misli in poznalo se je, da so vzete iz praktičnega delovanja med srednješolsko mladino.

N. Organiziranje in vodstvo ženske mladine po mestih.

Kongres je tudi zelo temeljito razpravljal o vodstvu in organiziranju ženske mladine po mestih in ženstva sploh. Profesor H. Mayer, znani organizator in voditelj ženstva v Kölnu, je podal pregled ženskih organizacij, potem očrtal smernice katoliškega ženskega pokreta in predlagal k sklepu več praktičnih resolucij. Nemški katoličani imajo mnogobrojne organizacije za svoje ženstvo, zlasti žensko mladino. Pestrost, mnogoličnost v oblikah in metodah delovanja, bujno, krepko življenje opaziš povsod. Ne le žensko mladino srednjih in višjih šol, temveč tudi uradnice, trgovske sotrudnice, obrtno in delavsko ženstvo kakor kuharice, natakarice — vse znajo pritegniti v svoje organizacije. Katoliška ženska zveza šteje v Nemčiji 72.000 izborno organiziranega, vsestransko izšolanega ženstva. Imajo lepe društvene domove, moderno urejene centrale, veliko število dobrodelnih zavodov za svoje članstvo, celo vrsto izborno urejevanih glasil, ki imajo velik vpliv na javno mnenje. Vsakoletni kongresi katoliškega ženstva na Nemškem so impozantne manifestacije, ki segajo s svojimi idejno bogatimi, praktičnimi pobudami globoko v življenje nemškega ljudstva. Živahno je notranje delo, kot socialni večeri, tečaji, gospodinjske šole, pouk za kmetško ženstvo, vpliv na javnost itd. Idejna podlaga je krščanstvo, odločno, dosledno, življenje ustvarjajoče krščanstvo. Versko-nravna vzgoja članstva je glavna točka programa. Bogato versko življenje, liturgična udruženja, duhovne vaje, času primerna kulturna dela, pa tudi družabnost, prosveta, šport ima prostora dovolj v udruženjih katoliškega ženstva v Nemčiji. Predavanje je bilo zelo informativno. Ženske organizacije pri nas bi dobile marsikatero pobudo, če bi študirale ustroj in delo katoliških ženskih organizacij med Nemci.

O. Verouk na obrtnih in nadaljevalnih šolah.

Veliko skrb je posvečal kongres tudi versko-nravni vzgoji mladine na obrtnih in delavskih šolah. Za obrtno in delavsko mladino se bije tudi v Nemčiji težak boj med krščanstvom in socialno-demokratskim materializmom. Da se odloča ta boj med mladino, tega

se nemški katoličani dobro zavedajo. Zato se trudijo, da bi uredili versko-nravní pouk in vzgojo na obrtnih in nadaljevalnih šolah kolikor mogoče pravilno in uspešno. Med bogato zbirko knjig, veroučnih načrtov, metodičnih navodil in nazoril, ki je bila razporežena med kongresom, je bilo menda največ strokovne literature za versko-nravní pouk in vzgojo mladine na obrtnih in nadaljevalnih šolah. To so znanstveno resna, ob enem pa praktična literarna dela, ki bi se dala tudi pri ureditvi verouka na naših obrtnih in nadaljevalnih šolah izbornó porabiti.

P. Vzgojna osebnost poklicnega kateheta.

Bila je to sklepna razprava. Osebnost kateheta je eden glavnih momentov pri versko-nravnem poučevanju in vzgojenju mladine.

Kongres je poudarjal, da mora imeti osebnost kateheta, ako hoče biti vzgojna, globoko pobožnost, spoštovanje do božje in cerkvene avtoritete, neomadeževano, krepostno življenje, samovladanje, zvesto izpolnjevanje dolžnosti, ljubezen do poklicnega dela, veselje do šole, temeljito predizobrazbo, filozofično, bogoslovno, pedagoško, nadaljevanje predizobrazbe — in pravilno stališče v učiteljskem zboru.

*

To bi bile nekatere misli iz idejne vsebine kongresa. Na hodnikih univerze, kjer je kongres zboroval, so priredila založništva izložbo strokovne literature, knjig, veroučnih načrtov, bogatih zbirk učnih pripomočkov, kart, podob, posebno za biblični in liturgični pouk, skioptikov z dispozitiví.

Nudil nam je katehetski kongres tudi lep primer, kako je treba gojiti medsebojno kolegialnost in stanovsko vzajemnost.

Najgloblji vtis, ki ga je človek odnesel, je bil ta, da znajo ti moške večno trajno, od Boga dano, za vedno veljavno, kar mora ostati neizpremenjeno v vsebini verskega pouka in vzgoje, sprijazniti čudovito spretno z miselnostjo in duševnim razpoloženjem današnje dobe in da znajo poiskati sredstva, ki vodijo v dušo modernega, Bogu in cerkvi odtujenega človeka. Če tudi ne dosežajo vsega, vendar pa neprimerno več ko pri nas. Človek je imel vtis in v javnosti in na ljudeh se je opazilo, da je katehetski kongres, sploh religija in vse, kar je v zvezi z njo, nekaj, kar spada samo ob sebi umevno v življenje, nekaj, kar se počuti popolnoma domače v celotni sliki velemestnega življenja.

Delo monakovskega katehetskega kongresa zasluži, da ga vsakdo, komur mora biti versko-nravná vzgoja mladine pri srcu, temeljito preštudira.

Bistvene potrebe sedanje dobe je treba poznati, če hočemo pravilno reševati vse to, kar zahteva cerkev v imenu svojega Ustanovitelja od nas pri versko-nravnem poučevanju in vzgajanju mladine. Brez resnega spoznavanja in študiranja vseh raznih vzgojnih vprašanj, ki jih je spravila današnja doba na površje, brez resne samoizobrazbe in samovzgoje, bo malo uspela.

Ne smemo zaostajati v tem oziru ne za svetnimi vzgojitelji, pa tudi ne za stanovskimi tovariši v Nemčiji in Avstriji.

Katehetom se mora nuditi tudi pri nas več priložnosti za nadaljnjo strokovno izobrazbo in vsestransko usposobljenje za poklicno delo. Delovanje katehetskih društev treba dvigniti, treba prirejati vsako leto katehetska zborovanja, kongrese, treba posvečati katehezi več pozornosti. Ustanovila bi se naj zveza katehetskih društev za našo državo in pa skupno strokovno glasilo! Germania docet!

I. Bogovič.

O izrednem svetem letu 1929.

Sv. oče Pij XI. bo letos praznoval zlato mašo. Zato je, kakor nekdanj Leon XIII. ob enaki priliki, z apostolsko konstitucijo »Auspiciantibus Nobis« na sv. Treh kraljev dan oznanil izredno sv. leto, ki bo trajalo do 31. decembra. Po milostih sv. leta naj bi se v dušah pozivila vera, izboljšala se privatna in javna nramnost in pobudila pobožnost v srcih. Vsi, ki jih je skrb zveličanja, naj bi se nekoliko zbrali v sebi in v posvetnost zatopljene misli obrnili kvišku. Posebe naj bi se duhovniki ob mašniškem jubileju sv. očeta spomnili nase, na svojo mašniško čast, in vse svoje življenje skrbno in vestno bolj in bolj vravnali po svoji sveti službi. Vsej človeški družbi pa naj bi to sv. leto prineslo ono milost, ki jo sv. oče tako zelo želi, mir Kristusov v kraljestvu Kristusovem.

Konstitucija govori najprej o pogojih za odpustke, potem pa o pravicah izpovednikov v izrednem sv. letu.

I. Pogoji za milosti sv. leta so ti-le:

1. V Rimu morajo domači in tuji verniki dvakrat obiskati tri bazilike: lateransko, sv. Petra in Marije Vélike. Ko bi komu, zlasti onim, ki bivajo v predmestjih, radi prevelike razdalje ali iz drugega pravičnega vzroka bilo težko priti v imenovane bazilike, smejo izpovedniki določiti drugo župno cerkev ali tudi javen oratorij, v katerem se opravlja sv. maša.

Izven rimske škofije naj verniki obišejo dvakrat tri cerkve ali javne oratorije, v katerih se vsaj sv. maša opravlja. Cerkve določi škof ali po škofovem ukazu dušni pastir. Obiskati se morejo ali na en dan ali v različnih dneh. Če kje ni toliko cerkva, naj se obiščeta dve trikrat, ali ena šestkrat.

Če verniki obišejo cerkve v procesiji pod vodstvom svojega župnika ali drugega določenega duhovnika, more škof po svoji previdnosti število obiskov zmanjšati.

More pa kdo nekaj obiskov opraviti v eni škofiji in nekaj v drugi; in v isti škofiji nekaj v enem kraju, nekaj v drugem; seveda vedno le v cerkvah, ki so v to določene.

V določenih cerkvah naj verniki nekaj časa pobožno molijo po namenu sv. očeta za izpreobrnjenje grešnikov, za iztrebljenje krivih ver in razkolov, za mir in edinost vseh vladarjev.

2. Dva dni se morajo postiti in zdržati mesnih jedi, kakor to veleva cerkveni zakonik; a ta dva dneva morata biti druga od onih, v katere že cerkvena zapoved ukazuje post in zdržnost mesnih jedi.

3. Razen za Veliko noč morajo za sv. leto še posebe iti k izpovedi in sv. obhajilu.

4. Dajo naj nekaj miloščine v dober namen, kakor kdo more, po izpovednikovem nasvetu. Sv. oče posebe priporoča miloščino za razširjanje sv. vere.

Če je kdo iz kateregakoli pravičnega in pametnega vzroka zadržan, da ne more opraviti naštetih dobrih del, ali katerega izmed njih ne, mu more izpovednik ukazana dobra dela premeniti v drugo dobro delo.

Redovnim osebam preminjajo ukazana dobra dela njih repozedni poglavarji, in sicer ali posameznim ali vsej redovni družini skupaj. Določiti pa morajo dobra dela, ki niso že drugače zapovedana. Če je redovna družina laiška, ima to pravico mašnik, ki je nje predstojnik »in foro externo«; če je potreba, more posameznim premembo dovoliti njih izpovednik.

II. Za izpovednike veli konstitucija:

»Confessarii, per totum Jubilaei tempus, generatim sequantur, in absolvendo et dispensando, disciplinam a Codice juris canonici novissime inductam.«

»Minime tamen suspendimus extraordinarias facultates utcumque delegatas, quibus forte iidem potiuntur. Sed praeterea has, quae sequuntur facultates, ipsis concedimus hoc anno exercendas, intra limites jurisdictionis sive ordinariae sive delegatae, qua a suis Ordinariis instructi sint. Scilicet, sive Romae, sive alibi absolvere valeant poenitentes rite dispositos ab omnibus casibus vel ab homine vel a jure, sub censura vel sine censura utcumque reservatis, exceptis dumtaxat casibus violationis secreti Sancti Officii, tum specialissimo modo Summo Pontifici reservatis (cann. 2320, 2343, 2367 et 2369 Cod. I. C.), tum denique illis, pro quibus, vel post obtentam vi canonis 900 absolutionem, obligatio adhuc manet ad Sacram Poenitentiarum recurrendi et standi eius mandatis (cfr. Decretum Sacrae Poenitentiarum 16 Novembris 1928). Concedimus item singulis confessariis, ut supra approbatis, facultatem dispensandi ex rationabili causa in votis privatis omnibus, etiam juratis, iis tamen exceptis quae canone 1309 Sedi Apostolicae reservantur, exceptoque voto acceptato a tertio, cui dispensatio proinde detrimento esset, nisi ipse juri suo cesserit. Vota quoque poenalia commutari poterunt, sed in opus tantummodo quod aeque efficaciter a peccato retrahat.«

»Facultates huiusmodi absolvendi vel dispensandi illis solis applicari possunt, quibus sincerus est animus lucrandi Jubilaeum atque opera praescripta vel commutata adimplendi. Si tamen iidem fideles, applicatione jam obtenta, rationabili impedimento prohibeantur, quominus cetera perficiant, benigne statuimus, acceptam applicationem fore item valituram.«

«Iisdem porro facultatibus confesarii utantur in solo foro conscientiae etiam extra sacramentali, nisi, ut patet, agatur de peccato sacramentaliter absolvendo.»

«Qui aliqua censura fuerint nominatim affecti vel uti tales publice renunciati, nequeunt tamdiu frui beneficio Jubilaei quamdiu in foro externo non satisfecerint prout de jure. Si tamen contumaciam in foro interno sincere deposuerint et rite dispositos sese ostenderint, poterunt, remoto scandalo, in foro sacramentali interim absolvi ad finem dumtaxat lucrandi Jubilaeum cum onere quam primum se subjiciendi etiam in foro externo ad tramitem juris.»

Izpovedniki naj se torej vobče ravnaajo po novih določbah cerkvenega zakonika. Če ima kdo kake posebne fakultete, te ostanejo v moči. (Za sveto leto 1925 je papež preklical vse posebne pravice in fakultete, ki jih sv. stolica dovoljuje mašnikom zunaj Rima.) Poleg tega pa daje sv. oče za izredno sveto leto te-le pravice:

1. Odvezavati morejo spokornike vseh grehov, naj so grehi udružani kakorkoli, s cenzuro ali brez cenzure, naj se je zapletel kdo v cenzuro po kánonih ali po posebni zapovedi ali sodnem reku poglavarjevem. Odtegnil pa je sv. oče sodnosti izpovednikov spokornike, ki bi bili prekršili tajnost sv. oficija, in one, ki bi si bili nakopali cenzuro »specialissimo modo« udržano sv. stolici. (O teh slučajih, ki o njih govore v konstituciji navedeni kánoni 2320 i. dr., gl. F. U. Past. bogosl. II 491—494). Za odvezo v teh rečeh izpovedniki v tem sv. letu niso pooblašćeni. Odvezati bi mogli spokornika, ki bi bil obremenjen s cenzuro prav posebe udržano sv. stolici, edinole po kánonu 2254. Če namreć spokornik tega, kar mu nalaga cenzura, ne more izpolnjevati brez nevarnosti za veliko pohujšanje ali osramoćenje, ali če mu je težko biti v smrtnem grehu toliko časa, da bi izpovednik dobil potrebno fakulteto za odvezo: tedaj more vsak izpovednik spokornika odvezati vseh kakorkoli udržanih cenzur latae sententiae, a spokornika veže dolžnost »recurrendi ad Sacram Poenitentiarum et standi eius mandatis« (gl. F. U. Past. bogosl. II 486—489). — V svetem letu 1925 in 1926 so mogli izpovedniki odvezati spokornika krivega »absolutionis proprii complicitis in peccato turpi semel aut bis tantummodo attentatae«. Letos te pravice nimajo; mogli bi torej odvezo dati le po kánonu 2254.

Posebe je v konstituciji izvzet tudi slučaj, ki o njem govori odlok sv. oficija z dne 16. nov. 1928. Odlok veli: Izpovedniki, ki odvezujejo člane politične organizacije »L'Action Française« ali one, ki so s to organizacijo v dejanski zvezi, pa nočejo iz organizacije izstopiti ali zveze z njo pretrgati: ti izpovedniki hudo greše in njih greh je udržan sv. stolici. Udržan pa je tako, da se ti mašniki morajo za pokoro obrniti do sv. penitencijarije tudi tedaj, ko bi bili za svoj greh dobili odvezo v slučaju, ko po kánonu 900 preneha rezervacija, n. pr. v bolezní (AAS 1928, 398).

Razen v naštetih slučajih more izpovednik v svetem letu skesanega spokornika odvezati kateregakoli greha; vse sam uredi z njim, ne da bi bilo treba obraćati se do sv. penitencijarije. Vedeti

pa mora, kakšno zadoščenje treba zahtevati od spokornika, in presoditi mora, kakšno pokoro mu bo naložil. Kako je ravnati izpovedniku v nekaterih bolj zamotanih stvarih, o tem sem razpravljal v Bogosl. Vestniku 1926, str. 223—225.

2. Papež je za sveto leto dal izpovednikom pravico, ki jo po cerkvenem zakoniku (kán. 1313) imajo samo škofje: iz pametnega razloga morejo razvezavati vse privatne obljube, tudi take, ki jih je kdo s prisego potrdil. Izvzeti sta samo oni dve privatni obljudi, ki sta po kánonu 1309 udržani sv. stolici: obljudba »perfectae et perpetuae castitatis« in obljudba »ingrediendi in religionem votorum sollemniū«, ki ji je kdo naredil po dopolnjenem 18. letu. (Leta 1925 in 1926 so mogli izpovedniki tudi ti dve obljudi, ne sicer razvezavati, pač pa preminjati v drugo dobro delo »dispensando commutare«.) Če je bila obljudba narejena komu drugemu v korist in bi bilo razvezavanje temu v škodo, se obljudba ne more razrešiti, če se tisti ne odpove svoji pravici. Penalne obljube, ki se z njo kdo zaveže za kako dobro delo zato, da bi se laglje ogibal greha, izpovednik tudi v svetem letu ne more razvezati; more pa obljubljenemu dobro delo premeniti v drugo dobro delo, toda le v tako, ki bo nič manj nego prejšnje spokornika varovalo greha.

Vse te pravice pa morejo izpovedniki uporabljati samo pri onih, ki se resno hočejo udeležiti milosti svetega leta in opraviti zapovedana dobra dela. A če je kdo že dobil odvezo udržanih grehov, ali če so mu obljube že bile razrešene ali premenjene, ni pa še izvršil vseh dobrih del za sveto leto in jih sedaj ne more več izvršiti, zanj velja dana odveza grehov in razrešitev obljud.

Dovoljene pravice morejo izpovedniki uporabljati samo »in foro conscientiae«, vendar tudi izven izpovedi; seveda grehe morejo odpustčati samo pri izpovedi.

Če je cerkveni poglavar koga imenoma kaznoval s cenzuro ali ga javno proglasil za kaznovanega, tak ne more biti deležen dobrot sv. leta, dokler ni na zunaj, in foro externo, dal zadoščenja, kakor to določa zakonik. Toda če je v srcu odnehal od trdovratnosti, se v resnici skesal in odpravil pohujšanje, se mu v zakramentu sv. pokore more dati odveza, da bo deležen milosti sv. leta; veže pa ga dolžnost, da se bo tudi na zunaj, in foro externo, čim prej spravil s cerkvijo in storil, kar veleval zakonik.

Odpustek svetega leta morejo verniki dobiti zase ali za duše v vicah ne samo enkrat, ampak večkrat, tolikokrat, kolikorkrat opravijo zapovedana dobra dela. Izpovednik pa more uporabiti posebne pravice za odvezavanje grehov in razvezavanje ali preminjanje obljud samo takrat, ko kdo prvič opravlja ukazana dobra dela za sv. leto; v tem času pa more, če je treba, za istega spokornika celo večkrat uporabiti dano mu pooblaščenje.

Drugi odpustki v tem svetem letu ne prenehajo. L. 1925. je sv. oče druge odpustke preklical v tem pomenu, da se v svetem letu 1925 odpustkov nismo mogli udeleževati zase, mogli pa smo jih naklanjati dušam v vicah. Za letos udeležba drugih odpustkov ni

omejena. Sv. oče je vrhu tega še posebe dovolil odpustek 7 let in 7 kvadraten vsem vernikom tolikokrat, kolikorkrat nekaj časa po papeževem namenu pobožno molijo pred sv. Rešnjim Telesom, tudi če Najsvetejše ni izpostavljeno; obenem morejo dobiti tudi druge odpustke, ki so za to molitev že prej bili dovoljeni. Kdor pa ves teden vsak dan pride molit najsvetejši zakrament, more dobiti popoln odpustek proti običajnim pogojem.

V svetem letu 1925 in 1926 so bili izpovedniki pooblašeni tudi za izpregled iregularnosti *ex delicto occulto* in za izpregled nekaterih zakonskih zadržkov. Letos te pravice nimajo. Dovolil pa je papež v tem svetem letu mašnikom drug privileg, ki ga l. 1925 in 1926 niso imeli. Da bi mašniki v tem letu tem bolj pobožno opravljali najsvetejšo daritev, je dal sv. oče vsem pravico privilegiranega oltarja za vsak dan do 31. decembra. Dovoljena pravica je osebna, privilegium personale: pri kateremkoli oltarju kdo mašuje, more vsak dan eni duši v vicah nakloniti popoln odpustek.

Fr. Ušeničnik.

SLOVSTVO.

a) Pregledi.

K zgodovini bizantinske teologije.

I.

Irenej Hauscherr D. J., ki je v zbirki »*Orientalia Christiana*« objavil že dve študiji k zgodovini vzhodne krščanske askeze in mistike¹, nam je v jeseni 1928 predložil publikacijo, ki prekaša svoji prednici i po obsegu i po važnosti: izdal je doslej neobjavljeni grški tekst življenjepisa Simeona s priimkom »novega teologa«, ki ga je sestavil njegov učenec in častilec Niketas Stethatos². Težko je reči, kaj je v tem zvezku bolj važno, ali edicija življenjepisa, ki odpira globok pogled v bizantinsko mistiko 10./11. stoletja, ali pa temeljiti uvod, ki razliva čisto novo bogato luč na življenje in borbo novega teologa Simeona, učenca in častilca Simeona Studita, in njegovega biografa Niketa Stethata, ter daleč presega izsledke, ki jih je K. Holl položil v svojo knjigo »*Enthusiasmus und Bußgewalt beim griechischen Mönchtum*« (Leipzig 1898).

¹ Saint Théodore Studite: L'homme et l'ascète, d'après ses Catéchèses. Rome 1926. — La méthode d'oraison Hésychaste. Textes grecs inédits avec traduction et introduction. Rome 1927.

² Un grand mystique byzantin. Vie de Syméon le nouveau théologien (949—1022) par Nicéas Stéthatos. Texte grec inédit publié avec introduction et notes critiques par le P. Irénée Hauscherr S. I. et traduction française en collaboration avec le P. Gabriel Horn S. I. (*Orientalia Christiana* vol. XII. Num. 45.) 8°, XCVI et 254 pp. Roma 1928, Pont. Inst. Orient. Stud. L 35.

V uvodu je nameraval Hausherr, tako piše na str. IX., 1. podati nekaj virov, ki izpopolnjujejo, popravljajo ali pojasnjujejo Niketovo povest, 2. pojasniti nekaj vprašanj iz življenja Niketa samega, njegovega junaka, novega teologa Simeona, in oseb, ki imajo v povesti važno ulogo (Simeon Studit, synkellos Štefan), 3. ugotoviti kronologijo Simeonovega življenja, 4. določiti sporno točko med njim in njegovimi nasprotniki.

Najprej dokumenti, ki kakorkoli ilustrirajo Niketovo pripovedovanje! V 6. poglavju uvoda je H. podal sintezo Niketovih naziranj o svetosti; na zadnjem mestu govori tudi o znakih svetosti in vprava del lepo objasni s petimi vprašanji in odgovori Niketovimi o krepostnem in svetem življenju, ki jih je našel v nekem pariškem rokopisu. (Tukaj moram z obžalovanjem omeniti, da je druga pola, str. XVII.—XXXII., na kateri je večji del tega važnega poglavja, v obupnem neredu: 8 strani manjka, drugih 8 je natisnjenih dvakrat, pa tudi ne v pravem redu. Pri publikacijah te vrste je taka brezbriznost neodpustljiva!) Ali v 7. poglavju o Simeonu Studitu, kjer so važni navedki iz nagovorov Simeona novega teologa, ki se nanašajo na njegovega učitelja. Nič manj važni niso teksti v 9. in 10. poglavju.

Uvodna poglavja so zelo bogata novih izsledkov o življenju obeh Simeonov in Niketa samega. To pokaže že površna primerjava s tem, kar nudita o njih K. Holl v pravkar imenovani knjigi in v članku *Symeon der neue Theologe* v *Realencyklopädie für protest. Theol. und Kirche* XIX³, 215—219 in pa A. Ehrhard v *Krumbacherjevi Geschichte der byzantinischen Literatur*², 152 nasl. in v članku *Symeon der jüngere Theologe* v *Wetzer und Welte's Kirchenlexikon* XI², 1070 nsl. Odsihmal bodo veljale letnice, ki jih je H. ugotovil za rojstvo in smrt obeh Simeonov: Simeon Studit rojen 917, umrl 986 ali 987; Simeon novi teolog rojen 949, umrl 12. marca 1022. Važna je ugotovitev — da drugo opustim —, da se je nasprotstvo med Simeonom in med synkellom Štefanom, bivšim metropolitom nikomedijskim, začelo l. 1003., in da je Niketas, rojen okoli 1000, napisal Simeonov življenjepis najbrž še le po l. 1054., da je torej biografija v kronološki vrsti za njegovimi polemičnimi spisi proti Latincem. Kronološka raziskavanja so izvršena z veliko opreznostjo, in kolikor jih morem preizkusiti, bodo njih izsledki, sestavljeni na strani XC., držali.

Tudi četrta točka postavljene naloge je v 10. poglavju uvoda dobro rešena, vprašanje o zmislu borbe med Simeonom novim teologom in hierarhi, zlasti s synkellom Štefanom. Zunanji povod je bilo pač uvajanje in širjenje kulta Simeona Studita, ki ga je novi teolog visoko čislal in začel že leto po njegovi smrti javno častiti. Korenine dolgotrajnega spora pa so segale mnogo globlje: to je bilo nasprotstvo med hierarhijo, po apostolskem nasledstvu postavljeno cerkvi na čelo, in med pnevmatiki, ki so iz notranjega religioznega doživljanja jemali legitimacijo za učiteljstvo in duhovno voditeljstvo.

Toliko o bogatem uvodu.

V drugem, z arabskimi številkami paginiranim večjem delu knjige je H. izdal grški tekst biografije s francoskim prevodom Gabr. Horna S. J. Izdaja je tako urejena, da je na celi levi strani grški tekst in pod njim kritični tekstni aparat, na desni pa prevod in pod njim izkaz bibličnih in drugih citatov ter stvarne pripombe. Tisk je lep in korektura se mora vkljub nekaterim napakam pri akcentih imenovati skrbna. Na koncu sta dve abecedni kazali: kazalo lastnih imen in pa kazalo asketičnih in mističnih terminov; drugo je posebne hvale vredno.

H. je v uvodu omenil, da je pokojni nadškof L. Petit nameraval izdati Simeonove zbrane spise, ki so le nepopolno znani (prim. A. Ehrhard l. c.). Želeli je, da bi se tudi ta načrt pokojnega začel kmalu in tako srečno ostvarjati kot izdaja Georgija Skolarija; želeli je to tembolj, ker gre za moža, ki se med bizantinskimi mistiki kosa za prvenstvo z Nikolajem Kabasilom, ki je imel močen vpliv na duhovno življenje v vzhodni cerkvi, ki se mu ni bati primerjave z najboljšimi mistiki zapadnega srednjega veka. Šele iz celotne izdaje bi se dalo povoljno rešiti to in ono vprašanje, ki se je sprožilo, pa ne do konca objasnilo: ali in koliko je n. pr. opravičen očitek panteistične usmerjenosti, ali je Simeon predhodnik hezihastov; hkratu pa bi se dalo tudi ugotoviti, kakšno mesto mu gre med mistiki krščanskega vzhoda, in premotriti njegove zveze s preteklostjo in vplive na poznejšo dobo.

Pričujoča izdaja življenjepisa, ki ga je podal Niketas Stethatos, toplo zavzet za svojega vzornika Simeona, spada med najboljše zvezke v zbirki »Orientalia Christiana«.

II.

V juliju 1928 je izšel prvi zvezek zbranih del Georgija Skolarija, ki je kot menih dobil ime Gennadios ter je po padcu Carigrada l. 1453. kot drugi tega imena zasedel carigrajski patriarhalni prestol. Zvezek je opus posthumum nadškofa L. Petita. Izdajanje bosta nadaljevala moža, ki stojita njuni imeni na naslovni strani tega zvezka: Ksenofon Siderides in Martin Jugie³. Izdaja del največjega in zadnjega izmed bizantinskih teologov in filozofov (str. VI) je za proučevanje vzhodne cerkve in teologije v dobi florentinske unije in neposredno po njej ter v času, ko se je carigrajski patriarh moral umakniti iz Justinianove cerkve sv. Sofije, tolike važnosti, da je opravičen daljši referat o njej. Georgijeva zbrana dela bodo izšla v osmih zvezkih v tej-le razporedbi: II. zv.: Spisi o izhajanju sv. Duha — III. zv.: Polemični spisi zoper florentinsko unijo; spisi o palamizmu

³ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΕΣΚΟΜΕΝΑ. — *Oeuvres complètes de Georges Scholarios* publiées pour la première fois par † Msgr. Louis Petit, Archevêque de Corinthe, X. A. Siderides, membre de plusieurs Sociétés savantes, Martin Jugie, des Augustins de l'Assomption. Tome I: *Oeuvres oratoires. — Traités théologiques sur la Providence et sur l'âme.* 8°, LXIV et 550 pp. Paris 1928, Maison de la Bonne Presse.

(kvietistični mistiki Gregorija Palama); apologetični spisi zoper mohamedance in jude; razni teološki spisi: asketični, pastoralni in liturgični spisi. — IV. in V. zv.: Prevodi latinskih bogoslovnih in modroslovnih del. — VI. in VII. zv.: Modroslovna dela in nadaljevanje prevodov iz latinščine. — XIII. zv.: Listi, jezikoslovna dela; razno. Ta zvezek bo prinesel tudi večji Georgijev življenjepis, razpravo o kronologiji njegovih del, oceno njegovih teoloških in filozofskih naziranj in kazalo za vseh osem zvezkov. Vabilo na subskripcijo, razposlano okoli novega leta 1928, je naglašalo, da bodo izšla Skolarijeva dela samo v 200 izvodih. Kar tukaj naj omenim, da je izdaja v knjižno-tehničnem oziru zelo lepa. Tiska se pri Uschmannu v Weimaru.

V predgovoru poroča M. Jugie o Petitovih pripravah za izdajo Skolarijevih del in omenja posebno težavo, da so Skolarijevi avtografi, ki jih je lepo število, zelo težko čitljivi, ter domneva, da je vprav tu vzrok, zakaj je bil njegov vpliv na poznejšo grško filozofsko in teološko literaturo zelo majhen. Nato opisuje življenje in delo nadškofa Petita, čigar slika je pred naslovno stranjo tega zvezka. Uvod (str. VII—LXIV) poroča o načrtu za celotno izdajo, podaja zgoščen življenjepis Skolarijev, ki je potreben za umevanje objavljenih spisov, opisuje rokopise, zlasti avtografe, ki so porabljeni v tem zvezku, in na kratko ocenjuje posamezne spise, ki so objavljeni na str. 1—539. Na koncu (str. 540—550) je seznam lastnih imen v grškem tekstu, popravki tiskovnih pogrškov (našel sem še več napak v akcentuiranju!), teološko kazalo (zelo hvalevredno!) in pregled vsebine. Izdaja teksta je urejena takole: Na začetku vsakega spisa so navedeni rokopisi in pri spisih, ki so bili že objavljeni, izdaje; na robu se štejejo listi rokopisa, ki se recenzija nanj opira; vrstice se štejejo po pet in pet. Pod črto so opombe, ki obsegajo inačice, izkaz bibličnih citatov in aluzij na biblična rekla, opozorila na porabljene pisatelje, stvarne in kronološke pripombe. Ta način ni dober. Aparat z inačicami bi moral biti zase, ostalo bi se dalo združiti.

Skolarijev življenjepis (stran IX—XIV), dasi kratek, je vendar mnogo konkretnejši nego vsi dosedanja (n. pr. A. Ehrhard pri Krumbacherju, *Geschichte der byzantinischen Literatur*² 119; A. Knöpfeler, *Kirchenlexikon* V² 290; Ph. Meyer, *Realencyklopädie für protest. Theologie und Kirche* VI², 511; J. Michalcescu, *Die Bekenntnisse... der griech-oriental. Kirche*. Leipzig 1904, 11—13. — Primeri pa M. Jugie, *Theologia Dogmatica Christianorum orientalium* I, 459—468]. Že čas rojstva je nekoliko bolj določen: okoli 1405. Tudi to je dognano, da ni umrl l. 1468., temveč da je bil še l. 1472. med živimi. Dalje je iz njegovih spisov postal jasnejši njegov odnos do florentinske unije, ki jo je pomagal pripravljati, jo z vnemo zagovarjal, potem o njej molčal, od l. 1444., ko je umrl Markos Eugenikos, pa jo najodločneje odklanjal kot Markov naslednik v antiunionistični borbi. Prav tako je sedaj ugotovljeno, da

je bil Gennadios trikrat patriarh in se trikrat prestolu odpovedal (1454—1456, 1462, 1464), četudi podrobne okolnosti niso jasne.

Pri razporedbi Georgijevih mnogoštevilnih spisov so se morali izdajatelji odločiti ali za kronološki red ali za vsebinske skupine. Izbrali so te, in po pravici. Kronološka razporedba bi bila nujno pomanjkljiva, kajti več spisov je, ki se ne ve, kdaj so nastali. V vsebinskih skupinah pa se dajo spisi kar se da kronološko razporediti.

Prvi zvezek, ki ga imamo pred seboj, obsega govorniška dela in teološke traktate o božji previdnosti in predestinaciji ter o duši, nje izvoru in nje usodi po smrti. Med govorniškimi deli je nekaj takih, ki ali sploh nikdar niso bila govorjena (n. pr. tožba o življenjskih nezgodah), ali pa vsaj ne v tej obliki (n. pr. govor o Marijinem oznanenju, ki ga je 60 in pol strani). Govorniški spisi, kar jih je ohranjenih, oziroma kolikor se jih je našlo, so porazdeljeni na štiri skupine: 1. govori in paneriki (16); 2. spominski govori na rajne in tožba o nezgodah lastnega življenja (6); 3. govori za cerkveno unijo iz l. 1439. (štirje govori in pismo, s katerim je prvi govor poslal svojim rojakom v Florenci); 5. obramba zoper očitke latinstva. Govori nudijo dogmatiku marsikaj zanimivega. Omenim samo izvajanja o pravičnosti prvih staršev v raju v govorih o Marijinem oznanenju (str. 9 sl.), na veliki petek (str. 144) in za božič (str. 229); dalje izvajanja o izvirnem grehu v istih govorih; potem mariološka izvajanja (brezmadežno spočetje v govorih o Marijinem oznanenju in o vnebovzetju ter v traktatu o izviru duše; njena svetost in njeno napredovanje v krepostih v govorih o oznanenju, darovanju in o vnebovzetju; o sodelovanju Marijinem pri odrešenju v govoru o vnebovzetju). V govoru o evharistiji (str. 123—136) podaja nauk o transsubstanciaciji (μετουσίωσις) in razlaga, da so po spremenjenju evharistične podobe brez lastne substance (τὰ συμβεβηκότα τῷ ἁγρῷ μένεν τοῦ ὑποκειμένου γωρίῃ str. 129). Tukaj se očitno kaže vpliv zapadne teologije, zlasti Tomaža Akvinskega. Posebno pozornost zaslužijo govori o cerkveni uniji. Najprej ugotavlja, da je zedinjenje mogoče, ker glede izhajanja sv. Duha zapadni in vzhodni cerkveni očetje soglašajo (prim. na str. 299 pikre besede o onih, ki bi trdili, da si očetje nasprotujejo; str. 367 sl.). Je pa zedinjenje tudi potrebno, sicer se Carigrad ne da rešiti (prim. vehementna izvajanja na str. 301 do 306). V treh govorih (str. 306—375) razlaga Skolarios, kakšen bodi mir, ki naj se sklene z Latinci, kakšne ovire bo treba premagati in kakšna sredstva porabiti. Zedinjenje mora biti resnično in iskreno, utemeljeno na verski edinosti: to je poglavitno, to prihaja v poštev pred vsem drugim. Navidezno, »ekonomično« zedinjenje bi bilo le škodljivo. Resnično zedinjenje bo Bizantincem prineslo božje varstvo in pomoč Latincev. Za tako zedinjenje je sedaj pravi trenutek, kajti cerkveni zbor je v resnici ekumeničen. Poglavitna ovira je to, da bi se po tako dolgotrajnih kontroverzah pomirjenje moglo imeti za slabotno ponižanje. Toda nikakšno ponižanje ni, če se podvržejo razsodbi nezmotljive cerkve. Sredstvo za dosego zedinjenja je preprosto: proučevanje sv. pisma in očetov, ki jih je treba pravilno

tolmačiti, potem izgine navidezno nasprotstvo. Kdor čita te govore in vidi, kako Skolarios jasno misli, kako prostodušno razkriva ovire psihološkega značaja pri svojih rojakih, se začudeno vpraša, kako je mogel ta mož nekaj let pozneje nastopiti kot protagonist zoper sklenjeno unijo. To da misliti.

Druga skupina spisov, objavljenih v tem zvezku, so teološki in antropološki traktati. Najprej teološki traktati o previdnosti in predestinaciji, najtemeljitejše Skolarjevo delo in hkratu najboljši spis bizantinske teologije o teh vprašanjih (str. 390—460). Prvi je iz l. 1459., drugi z l. 1467., ostale 3 je napisal kmalu za drugim. Po vsebini so traktati tako v zvezi, da je v prvem podana doktrinalna podlaga o božji vsevednosti in o predestinaciji, o človeški svobodi, ki je božja vsevednost in predestinacija ne kratita, o milosti, ki zopet ne omejuje svobode. Zvest tradiciji grške teologije, se skrbno trudi, zavarovati človeško svobodo. Naštevava mnogo grških očetov, ki se nanje opira, pa prav v tem traktatu se zopet čuti vpliv zapadnih teologov, zlasti Tomaža Akvinskega. V nadaljnjih treh traktatih pojasnjuje vesoljnost božje previdnosti. Gre za vprašanje, ali je Bog od vekomaj določil vsakemu človeku, kdaj in kako bo umrl, ali pa je to prepustil poteku naravnih zakonov. Sv. Bazilij je bil za posebno božjo določbo. Diodor iz Tarza in Anastazij Sinajski sta jo tajila. Marko Evgenikos je mislil, da se Bazilij ni teologično točno izrazil, da je za smrt izvoljenih posebna določba, smrt drugih ljudi pa nastopi po naravnih zakonih. V petem traktatu razlaga, »kako božja previdnost in predestinacija ne uničujeta koristi molitve«. Na zadnjem mestu je pet traktatov o duši (str. 461—539), ki prva dva razpravljata o vprašanju: odkod duša? Skolarios je kreatianist: duša je od Boga neposredno ustvarjena in embriju vlita, ko je dovolj razvit, t. j. okoli 40 dni po spočetju. Kreatianizem dokazuje z umskimi razlogi, iz sv. pisma ter iz očetov, vzhodnih in zapadnih (Quaestiones. vet. et novi test., ki jih pripisuje sv. Avguštinu). Zadnji trije traktati obravnavajo eshatološka vprašanja: o usodi duš po smrti do dne vstajenja in sodbe, o duši in telesu po smrti (povečšana telesa po vstajenju, nestrohnela telesa v grobovih) in o čistilišču ali vica. Vsi ti traktati nudijo mnogo zanimivega in bi zaslužili podrobno analizo. Zadnji je polemičen, pa mirno in, rekel bi, dostojanstveno pisan. Nad latinskimi naukom o vica se Skolarios hudo ne spotika; hujše se mu zde pri Latincih druge stvari, ki jih na koncu traktata naštevava (str. 538 sl.), to so raba opresnega kruha pri maši, nauk o izhajanju sv. Duha iz Očeta in Sina in dodatek v simbolu (dvojna zmeta!), obhajilo pod samo podobo kruha. Poslednja zmeta, pravi Skolarios, je nova, o njej se na vzhodu še ni pisalo. Zadnji stavek, da so vprav zaradi obhajila pod eno podobo »premnoga ljudstva« papežu odpovedala pokorščino, se nanaša na husitsko gibanje.

Ob sklepu referata izražam željo, naj bo izdajateljema usojeno, pričeto delo brez motenj nadaljevati in srečno končati.

F. K. Lukman.

b) Ocene in poročila.

Grabmann M., *Einführung in die Summa Theologiae des hl. Thomas von Aquin*. 2. Aufl. 1928. Herder. Fbg. Str. VIII + 183.

Ker BV še ni poročal o tem ne velikem, a zelo tehtnem delu enega izmed najboljših poznavalcev skolastike, naj sledi tu kratka vsebina prve izdaje (1919). V I. pogl. (1—43) obravnava zgodovino teoloških Sum vobče, potem posebej Tomaževe. V II. pogl. (43—107) podaja obširen in jako poučen komentar Tomaževega uvoda (prologus) v Summo. V tem označuje posebnost in prednost Tomaževe metode, a tudi miselnosti, ki sta dali njegovi Summi vekotrajno veljavo. V III. pogl. (107—130) govori o načinu, kako treba Tomaževo Summo tolmačiti in uporabljati. V vseh poglavjih je polno dragocenih podatkov iz literature in zgodovine. V novi izdaji je G. skrbno dopolnil, kar je od tedaj izsledilo znanstveno prizadevanje njega samega, a tudi drugih, prav tako dodal novejšo literaturo, v posebnem poglavju (IV, 147—178) pa podal še kratko analizo cele Summe. Tako je to delo izvrsten uvod v študij Tomaževe Summe.

A. U.

Zimmermann St., *Psihologija za srednja učilišta*. Drugo sasvim prerađeno izdanje sa 22 slike. Str. VIII + 256. Zagreb 1928. Tisak i naklada Jugoslovenske štampe D. D. u Zagrebu.

O 1. izdaji tega dela je BV že poročal (VIII, 1928, 81 sl.). Druga izdaja je tako predelana, da je skoraj novo delo (obsega 100 str. več). Če smo že o prvi rekli, da bi se s pridom rabila tudi na naših gimnazijah, velja to še bolj o 2. izdaji. S svetom in pomočjo praktikov-didaktikov je Z. vso snov metodično kar najbolj izpopolnil. Da bi bila knjiga dijakom tudi za poznejše življenje čim bolj koristna, je razširil meje stroge empirične psihologije in odpira ob raznih vprašanjih pogled v filozofijo: tako razvija ob etičnih, socialnih in religioznih čuvstvih etični, socialni in religijski problem; v celem posebnem oddelku obravnava »problem duše«; na koncu kaže pot tudi v kozmologijo in teologijo. Zato po pravici sam pravi, da je sedaj knjiga nekakšen Uvod v filozofijo. Da pa že po vnanje loči to, kar je za učenje postulat, in to, kar je le bolj ali manj desiderat ali le pokaz, da se zbudi zanimanje za filozofijo, rabi različen tisk in dodaja glavnemu tekstu beležke. Slike je priredil univ. prof. dr. Boris Zarnik.

A. U.

P. Antoine Malvy et Marcel Viller S. I., *La confession orthodoxe de Pierre Moghila*. Text latin inédit. (Orientalia Christiana nr. 39). 8°, CXXXI et 223 pp. Rim-Paris 1927. Cena 30 lir.

To je izreden zvezek znane zbirke papeškega Vzhodnega instituta, izreden po obliki (tiskan je v Parizu v komisiji založnika G. Beauchesnea) in odličen po znanstveni vrednosti. Z veliko akribijo in z velikim znanstvenim aparatom je izdan izvirni latinski tekst znane veroizpovedi Petra Mogila po rokopisu, ki se nahaja v pariški Nacionalni biblioteki. V obširnem uvodu se podrobno raz-

pravlja o zgodovini, namenu in virih te veroizpovedi. S trdnimi razlogi se dokazuje, da je kijevski metropolit Peter Mogila (1633 do 1646) to veroizpoved napisal l. 1640., in sicer v latinskem jeziku. Na sinodi v Jašu (Jassy) 1642 je bila prevedena na grški jezik, l. 1643. pa potrjena od vzhodnih patriarhov. Tiskana je bila najprej v Amsterdamu 1667, potem pa z latinskim prevodom l. 1695. v Leipzigu. Iz zgodovine in iz vsebine je razvidno, da je obrnjena proti protestantizmu in proti katoličanstvu. V latinskem izvirniku in v grškem prevodu se pozna vpliv latinske teologije, latinskih katehizmov (P. Kanizija) in sholastične terminologije. Pariški latinski tekst je prepis latinskega originala, a z nekaterimi popravki na podlagi grškega prevoda. Grški prevod, potrjen od vzhodnih patriarhov, se namreč v mnogih važnih podrobnostih razlikuje od Mogilovega izvirnika, ki se je Grkom zdel preveč prijazen rimskemu katoličanstvu. V tukaj izdanem latinskem tekstu pa je bolje ohranjen prvotni Mogilov tekst. Zato je ta tekst zelo važen za znanstveno uporabo avtentične grške izdaje. Veroizpoved Petra Mogila se namreč zlasti v ruski cerkvi visoko ceni kot merodajna veroizpoved vzhodne cerkve in kot nekako versko merilo za vzhodno bogoslovje.

Z izredno bogatim znanstvenim aparatom se v tej izdaji mnogo važnih vprašanj na novo osvetljuje. V toliki obilici znanstvenih podatkov se semtertja nahaja tudi kaka netočnost. Na str. XXIV se omenja, da je bil Ciril Lukaris (poznejši kalvincem prijazni carigrajski patriarh) l. 1595.—1601. rektor pravoslavne akademije v Vilni. Toda ta akademija je bila v Ostrogu (ustanovil jo je knez Konstantin z Ostroga l. 1580.), kakor se omenja na str. XXXV. Na tej akademiji je bil Ciril Lukaris res nekoliko časa rektor in profesor. Predaval je kdaj tudi v Vilni, a pravoslavne akademije tam ni bilo. Ta zmota se srečuje v mnogih znanstvenih biografijah C. Lukarisa.

F. Grivec.

Franc Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. Peta knjiga (1201—1246). Uredil Milko Kos. 8°, LVIII in 588 str. Založila in izdala Leonova družba v Ljubljani, 1928.

Ze ta naslov v zvezi z naslednjim listom priča, da si je pokojni narodni zgodovinar Franc Kos s svojim Gradivom postavil najlepši spomenik trajne vrednosti. Za odkritje tega spomenika imajo pri peti knjigi Gradiva poleg Leonove družbe v gmotnem oziru največ zaslug razne korporacije iz Ljubljane, Maribora, Celja, Radovljice, Trbovelj in Vuzenice. Obenem s to narodno pieteto veje iz knjige rodbinska pieteta obeh njegovih sinov, istotako narodnih kulturnih delavcev, umetnika Gojmira Antona Kosa, ki je opremil knjigo s portretom svojega očeta, ter zgodovinarja prof. Milka Kosa, ki je zbrano Gradivo za peto knjigo uredil v glavnem po istih smernicah, katere je določil zanjo Fr. Kos.

Za pravilno oceno Kosovega Gradiva moramo vedeti, da je to pač res Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, toda ne za zgodovino slovenskega naroda kot tako, pri kateri se je treba ozirati na psiho, kulturo in značaj naroda, temveč je gradivo za zgodovino slovenske zemlje, na kateri je slovenski narod živel svoje posebno življenje, kajpada v ozki zvezi

z njo. Zato tudi uvodi v Gradivo niso in nočejo biti kratki in markantni orisi zgodovine slovenskega naroda, temveč hočejo v svrhu lažjega študija Gradiva tudi na zunaj zvezati niti, ki vežejo na znotraj posamezne regeste med seboj. Ti uvodi so čisto pravilno bolj uvodi v študij regestov kakor končni rezultati njih študija. To je treba poudariti zato, ker se večkrat omenja, kakor da bi bili regesti le dokazi za izvajanja v uvodih, a se na drugi strani čisto nedosledno zopet opominja, naj bi Gradivo ne ostalo neizrabljeno. Za Kosovo Gradivo je torej bistveno značilen teritorialni, topografski, osebni in konkretno stvarni vidik. Zato je dal Milko Kos uvodu, ki je čisto njegovo delo, popolnoma točen naslov: Slovenska zemlja v razdobju 1201—1246. Na koncu uvoda je hvalevredno dodal literaturo, ki jo je treba vpoštevati za zgodovino slovenske zemlje v tej dobi. Iz podane označbe sledi, da osebni, krajevni in stvarni register, ki ga je priredil zopet izključno M. Kos, ni le zgolj tehničen aparat, ampak je tako rekoč v metodični in bistveni notranji zvezi s celim delom. Sestava teh registrov ni bilo majhno delo, če pomislimo, da obsegajo v dveh stolpcih skupaj 158 strani. V njih najdemo še tako zveržena imena krajev in oseb, pri teh s kratko označbo, pri onih pa s potrebno lokalizacijo, pri obeh vrstah imen pa potrebno redukcijo na jezikovno pravilno rodno obliko.

Za uvodom sledi seznam virov, ki ga je sestavil Fr. Kos. Seznam vsebuje le izdane vire, a ne vseh, temveč le literarne historične vire srednjeveškega značaja, med njimi nekako 18 analov, 22 kronik, 4 vrste biografij, in 23 nekrologijev. V svoji ogromni večini pa je Gradivo te knjige povzeto iz listin vseh vrst. Omenjeni literarni viri se nanašajo od 906 številke regestov le na 40 številke.

Izmed papeških listin se nahajajo originali v Benetkah (št. 373, 477), v Celovcu (št. 17—20, 98, 102, 132, 158, 173, 268, 315, 317—320, 355, 366, 493, 515, 518, 543, 572), na Dunaju (št. 21, 161, 353, 422, 568), v Gradcu (št. 491, 639), v Ljubljani (št. 316, 472), v Monakovem (št. 149, 467), v Št. Pavlu (št. 234, 303, 520, 599, 635), v Trstu (št. 341, 342, 576, 614, 615). Izmed teh manjkajo v Potthastovih Regestih št. 234, 268, 303, 316, 366, 373, 639. Dalje manjkajo v Potthastovih Regestih št. 189, 233, 251, 262, 267, 288, 335, 361, 381, 382, 385, 453, 478, 502, 544, 575, 578, 588, 589, 593, 595, 596, 638, 678, 731, 845, 863, 892. Razen omenjenih se nahajajo v Potthastu zabeležene št. 7, 60, 72, 74, 75, 97, 103, 105, 129, 175, 221, 252, 284, 285, 336—338, 360, 380, 492, 574, 602, 611, 619, 632, 651, 652, 668, 677, 865, 885, 885. Številke Potthastovih regestov so citirane točno; le pri par regestih se navaja tudi zvezek; kaj naj pomeni pripisek Add. pri I. zv. Potthastovih Regestov (št. 652), ni razvidno. Regesti pod št. 575, 678, 845, 863 so znani edino iz izdaj francoske šole v Rimu (École française de Rome): Auvray, Les registres de Gregoire IX.; Berger, Les registres d'Innocent IV. Ker je znano, da se francoska šola ozira predvsem na francosko zgodovino, lahko rečemo, da bi se pri natančnem sistematičnem preiskovanju vatikanskega arhiva in drugih arhivov našel še marsikak dokument, ki je važen za našo zgodovino. Za št. 473 pogrešamo ustanovno listino lavantinske škofije z dne 10. maja 1228; nahaja se razen drugod tudi pri Jakschu, Mon. Car. IV. n. 1947, kakor jo navaja Kovačič v svoji Zgodovini lavantinske škofije. Dobro bi bilo hranilišča virov točneje označiti za razne kraje, n. pr. Draždane (št. 851), Stuttgart (št. 563), ali Čedad, kjer imamo kapiteljski, mestni in muzealni arhiv, pa ne vemo, v katerega spada št. 33; podobno velja za Piran (št. 92), kjer se sicer navajata mestni in kapiteljski arhiv.

Gradivo je zbrano iz tiskanih virov. Prav zato bo za vsako nadaljnje raziskovanje neobhoden pripomoček. Kar moremo želeli, je le, da bi temu zvezku sledili kmalu še ostali zvezki.

Jos. Turk.

RAZNO.

Papež o katoliški akciji.

Vprašanje, kako ostvariti veliki načrt Pija XI., izvesti v cerkvi laiški apostolat, je ponekod zbudilo praktične dvome. Med najpreprostejšimi ni ta, kakšno bodi razmerje že obstoječih katoliških organizacij, verskih (Marijinih družb, III. reda sv. Frančiška, Vincencijevih in Elizabetinih konferenc) in kulturnih, do katoliške akcije. Zelo dobro došlo je torej najbolj avtentično pojasnilo, pismo z dne 13. novembra 1928, ki ga je poslal papež Pij XI. breslauskemu škofu kardinalu Adolfu Bertramu (Acta Apost. Sed. 1928 pp. 384 do 387). V njem podaja sv. oče »skupna načela in skupne temelje katoliške akcije«, pove pa tudi, kolikor je treba, kako se bo izvedba akcije po raznih deželah diferencirala. Ker je to pismo eminentne načelne in praktične važnosti, ga podamo tukaj v prevodu; izpustimo le začetno in sklepno formulo.

Pismo papeža Pija XI. kardinalu Adolfu Bertramu z dne 13. novembra 1928 o skupnih načelih in temeljih katoliške akcije.

Res zelo veseli smo bili tvojega nedavno poslanega poročila, kaj si započel in storil za porast katoliške akcije med svojimi rojaki. V tem se tudi razodeva tvoje spoštovanje do apostolske stolice, da si odkril željo, naj bi v pismu tvojim ljubim sinom v škofiji označili najboljši način in pot, kako naj se začeto delo nadaljuje, in jih k nadaljnjemu delu spodbudili.

Gre za stvar, ki že apostolski dobi ni bila neznana; saj omenja Pavel v listu Filipljanom (4, 3) »svoje pomočnike« in želi podpore za žene, ki so ž njimi vred »delale za evangelij«. V naših dneh pa, ko je čistost vere in življenja vsak dan v hujši nevarnosti in ko je žal takšno pomanjkanje duhovnikov, da že niso, zdi se, več kos skrbi za dušne potrebe, se moramo tembolj opreti na katoliško akcijo, ki bi tako pičlo število duhovnikov podprla in dopolnila ter mu dala in pomnožila sotrudnikov iz laških vrst. Znano je, da so naši predniki ta način, braniti katoliško stvar, odobraval in uporabljati: čim bolj kruti časi so navalili na cerkev in človeško družbo, tembolj odločno so, kakor na umiku, spodbujali vse vernike, naj bi pod vodstvom škofov bojevali svete boje in po svojih močeh skrbeli za večni blagor bližnjih.

Prav tako smo mi že od začetka našega papeževanja skrbeli za porast katoliške akcije. V okrožnici »Ubi arcano« smo javno povedali, da se ne da ločiti od pastirske službe in krščanskega življenja. Potem smo objasnili nje bistvo in nalogo: če se prav premotriva,

je jasno, da meri katoliška akcija na to, naj bi se laiki nekako udeleževali hierarhičnega apostolstva. Katoliška akcija ni samo v tem, da se vsak zase trudi za krščansko popolnost — to je prvo in poglavitno —, temveč tudi v resničnem apostolstvu, lastnem katoličanom vsakega stanu: njih misel in delo bodi v zvezi z nekimi središči zdravega nauka in mnogoličnega in gibčnega delovanja, ki so pravilno in zakonito postavljena in ki jih podpira in krije škofovska avtoriteta. Vernikom torej, ki se tako združijo in zedinijo, da so na razpolago cerkveni hierarhiji, hierarhija daje naročila ter jih obenem spodbuja in podžiga.

Kakor naročilo, cerkvi od Boga dano, in njeno hierarhično apostolstvo, tako je tudi takovšna katoliška akcija ne zgolj zunanja, temveč duhovna, ne zemeljska, temveč nebeška, ne politiška, temveč verska. Po pravici se pa sme imenovati socialno, ker ima namen širiti kraljestvo Kristusa Gospoda: zakaj ko ga širi, pridobi za družbo najvišjo vseh dobrin in pridobiva druge dobrine, ki od one prihajajo, kot so državne, tako zvane politiške, to je dobrine, ki niso last zasebnikov in poedincev, marveč so skupne vsem državljanom. To vse pa more in mora katoliška akcija doseči, če je, pokorna božjim in cerkvenim postavam, daleč proč od teženj politiških strank.

Če bodo katoličani, ki so deležni hierarhičnega apostolstva, napolnjeni in prešinjeni s tem duhom, bodo prav lahko najprej pospeševali združenje vernikov vseh narodov v nravnih in verskih zadevah, in prav tako bodo zmožni, — to je poglavitno, — načela vere in krščanskega nauka razširjati, krepko braniti ter zasebno in javno uveljavljati. Tako bodo v katoliški akciji prav vsi katoličani složni, brez razlike plemen in strank, če le takšno (strankarsko) udejstvovanje ni v opreki z evangelijskim naukom in krščansko postavo, če se le ne zdi, da so se že s takšnim udejstvovanjem odpovedali temu nauku in zakonu. Govorimo namreč o akciji, ki zajema celega človeka, čigar pravo versko in svetno življenje pospešuje, to je jedrnato pobožnost, bogato spoznavanje zdravega nauka in popolno neomadeževanost življenja; kdor tega nima, ne bo mogel hierarhičnega apostolstva s pridom vršiti.

Sicer pa se lahko ume, da bo katoliška akcija v praksi različna, kakor sta različna starost in spol, kakor so različne časovne in krajevne razmere. Člani mladinskih društev naj se predvsem pripravljajo in uri za bodoče naloge; odrasli naj imajo širši delokrog: njih naloga je namreč, nič opustiti, če morejo izkazati človeški družbi kako dobroto, ki je kakorkoli v zvezi z božjim poslanstvom cerkve.

Katoliška akcija pa svojega cilja ne mara dosežati po posebnem potu in načinu. Nasprotno. Vsake vrste ustanove in društva, bodisi pretežno verska, ki so n. pr. ustanovljena za vzgojo mladine ali za gojenje pobožnosti, bodisi svetna in gospodarska, obrača in usmerja na socialno apostolstvo. Akcija

bo vsled modre uredbe, ki jo ima v edinem in složnem vodstvu, v urejenosti moči in dela, katera vodi sestavine nje ustroja, to je društva mož, žen in mladine obeh spolov, imela koristi, ki ji jih donasajo verska in gospodarska društva, hkratu pa bo ta podpirala in gojila in dosegla, da bo med njimi sloga in dobrohotnost, pa tudi medsebojna pomoč. Lehko je presoditi, kako bo to koristilo cerkvi in človeški družbi.

Ko bo katoliška akcija dosegala to predvsem versko in moralno dobrotno, ne bo branila svojim, stopati v javno življenje in vse njega panoge; še sposobnejše jih bo storila za javne službe, saj jih bo strogo vzgojila za sveto življenje in izpolnjevanje krščanskih dolžnosti. Mar se ne zdi, da je ustvarjena, dajati državi najboljše državljane, najvestnejše in najspretnейše uradnike? Kdo bo torej še trdil, da zanemarija resnični blagor države, saj je ta blagor ves v okviru dejanske krščanske ljubezni, ki vелеva na vseh področjih pospeševati javno blaginjo. Mar ne pospešuje katoliška akcija te blaginje, ki je neposredni namen države, ko svojim vелеva spoštovati zakonito avtoriteto, držati zakone, hraniti in braniti vse, na čemer sloni blagor in sreča narodov, recimo neomadežanost življenja, neoskrunjenost domačega sožitja, slogo in soglasje med stani, kratkomalo vse, kar prispeva za pomiritev in utrditev človeške družbe? To gotovo lažlje dosega, ker ni zapletena, kot so rekli, v medsebojne boje strank, četudi obstoje take med katoličani, katerim seveda ni zabranjeno v spornih zadevah, prepuščenih svobodnemu preudarku, različno misliti, in ker rada posluša svete in navodila škofov, čeprav so strankarski disciplini in koristi nasprotna ali se nasprotna zde.

Iz povedanega je jasno, da bodi katoliška akcija pot in sredstvo, po katerih cerkev narodom deli vsakovrstne dobrote; pot, ki se zdi po božji modrosti in dobroti odprta, da bi cerkev k evangelijskemu nauku in zakonom privabila in pritegnila tiste, ki bi, brez stika z duhovniki, kaj lahko se pridružili zvodom in zlim nakanam prekratnih ljudi.

To so skupna načela in skupni temelji vsake katoliške akcije. Čeprav je vir eden, bo nje pojav različen, kakor je različen duh ljudstev in so različne razmere pri narodih.

Iz tega je očitno, da je vredna podpore ne le škofov in duhovnikov, ki dobro vedo, da je nam kakor punčica v očesu, marveč tudi vladarjev in oblastnikov vseh držav. Če jo bo tako skupnost podprla, bo prinesla med katoliškimi narodi čudovito bogate sadove in bo, vzbujajoča verskega duha, nemalo prispevala svetni blaginji. Pri srčno želimo, naj se to srečno zgodi. Ljubi sin! Zelo smo ti hvaležni, da se prizadevaš v svoji škofiji razširiti katoliško akcijo, lepo pomujoch naše misli, in da si nam dal priliko, jih zopet povedati v splošni prid.

Novejše publikacije Bog. Akademije.

Razprave:

5. zv.: Turk, dr. Jos., Tomaž Hren. Din 5.—.
6. zv.: Grivec, dr. F., Mistično telo Kristusovo. Metodična in praktična vprašanja. Din 4.—.
7. zv.: Grivec, dr. F., Rerum orientalium. Okrožnica papeža Pija XI. o proučevanju vzhodnega krščanstva. Din 4.—.

Nota.

»Bogoslovni Vestnik« quater per annum in lucem editur. Pretium subnotationis pro vol. IX. (1929) extra regnum SHS (Jugoslaviam) est Din 60.—. — Directio et administratio commentarii »Bogoslovni Vestnik«: Ljubljana, Faculté de Théologie (Yougoslavie).

Bogoslovni Vestnik.

Cena letniku 50 Din za tuzemstvo, 60 Din za inozemstvo.

Vsi dopisi, ki so namenjeni upravi (n. pr. reklamacije, naznanila, preselitve i. sl.), naj se pošiljajo upravi B. V., Ljubljana, Prodajalna K. T. D. (H. Ničman).

Bogoslovna Akademija ima pri ljubljanski podružnici poštne hranilnice račun št. 11.903.

